

CATS OF ATHENS

Tutkielma lajienvälisestä taiteesta

Siina Levonoja

Siina Levonoja

CATS OF ATHENS

Tutkielma lajienvälisestä taiteesta

*Taiteen maisterin opinnäyte
Master's Programme in
Visual Cultures, Curating and
Contemporary Art
Aalto-yliopisto 2019*

Author Siina Levonoja

Title of thesis Cats of Athens. Tutkielma lajienvälisestä taiteesta.

Department Department of Art

Degree programme Master's Programme in Visual Cultures, Curating and Contemporary Art

---

Year 2019

Number of pages

Language Finnish

142+53

Abstract

The thesis deals with making art for other species and with other species. The production part of the thesis consists of the intervention project Cats of Athens 18 (2018) and its documentation. Cats of Athens 18 is a series of interventions produced for the cats that live free in the city of Athens. The thesis process began from the artistic practice, that generated the questions about the essence and ethics of interspecies art.

The aim of the thesis was to investigate, what kind of meanings does interspecies art have. The focus is in approaches that aspire equal encounter with the other species and has no ownership or other subject-object relationship. The thesis exposes that the artistic practice between human and non-human is not unambiguous. Many ethical and linguistic complexes are intertwined in it. The equal practice is challenged by the humanistic human-animal relationship and the lack of the common language. The concept of participation is complex, especially when the artist and the participator don't share mutual manners to interact.

Inspired and led by the artistic practice, the research process provoked many interesting perspectives from the human-non-human relationship in both art and the western culture history. They operated as a mirror to the examination of the philosophical meanings of interspecies art in the posthumanistic worldview. The reflection-in-action during the artistic process and the retrospective reflection, together with the survey of the other artists' productions, offered examples and support for the discourse of the thesis.

The thesis suggests that art intervention as an art form offers an equal and viable way for interspecies art practice. The equal interspecies art requires methods for cross-species communication. It transpired, that the cross-species art offers an alternative to spend time with other species. The artistic practice can offer a safe space for interspecies encounter. At best it enhances the interspecies relationship.

An intervention project can open new possibilities to interspecies interaction in a city space. In an urban environment one does not always notice the others' presence. When the artist composes a documentation of the intervention addressed to cats, and exhibits it in a gallery space to human audience, it makes a remark for other species living and operating in the city as well.

Keywords human-animal relationship, intervention art, becoming-with, posthumanism, city animals

---

Tekijä Siina Levonoja

Työn nimi Cats of Athens. Tutkielma lajienvälisestä taiteesta.

Laitos Taiteen laitos

Koulutusohjelma Master's Programme in Visual Cultures, Curating and Contemporary Art

---

Vuosi 2019

Sivumäärä 142+53

Kieli Suomi

Tiivistelmä

Opinnäyte käsittelee taiteen tekemistä toislaisille eläimille sekä eläinten kanssa. Opinnäytteeseen kuuluu produktiivinen osa, joka koostuu Ateenan kaupungissa vapaana eläville kissoille tehdystä interventioprojektista Cats of Athens 18 (2018) ja sen dokumentaatiosta. Prosessi on alkanut taiteellisesta työskentelystä, joka synnytti kysymyksiä lajienvälisen taiteen olemuksesta ja etiikasta.

Opinnäytteen tavoitteena oli selvittää, millaisia merkityksiä lajirajat ylittävällä taiteellisella työskentelyllä on. Tarkastelu keskittyi sellaisiin lähestymistapoihin, jotka pyrkivät tasa-arvoiseen kohtaamiseen toislaisien kanssa ja johon ei liity omistus- tai muuta valtasuhdetta. Opinnäytteestä käy ilmi, että taiteellinen toiminta ihmisen ja ei-ihmisen välillä ei ole yksiselitteistä, ja siihen sisältyy useita eettisiä ja kielellisiä komplekseja. Tasa-arvoista työskentelyä haastaa humanistinen ihmis-eläinsuhde sekä yhteisen kielen puute. Taideteokseen osallistumisen käsite on monitulkintainen, etenkin kun taiteilijalla ei ole yhteistä kieltä osallisen kanssa.

Taiteellisen työskentelyn inspiroima ja kuljettama tutkimusprosessi johti kiinnostaviin näköaloihin ihmisen ja eläimen suhteesta niin taiteessa kuin länsimaaisessa kulttuurihistoriassakin. Ne toimivat peilipintana tarkastelulle lajienvälisen taiteen filosofisista merkityksistä humanismin jälkeisessä maailmankatsomuksessa. Produktiivisen osan toiminnanaikainen sekä retrospektiivinen reflektointi sekä muiden taiteilijoiden tuotannon tarkastelu tarjosi esimerkkejä ja tukea opinnäytteen tutkimuskysymysten ja teeman käsittelylle.

Opinnäyte esittää, että interventio taidemuotona on toimiva ja tasa-arvoinen menetelmä lajienvälisessä taiteessa. Tasa-arvoinen lajienvälinen taide edellyttää lajirajat ylittäviä kommunikointikeinoja. Opinnäytteestä käy ilmi, että lajienvälinen taide tarjoaa vaihtoehtoisen tavan viettää aikaa toislaisten eläinten kanssa. Taiteellinen toiminta voi tarjota turvallisen lajienvälisen kohtaamispaikan ja parhaimmillaan se eheyttää olentojen välistä suhdetta.

Interventioprojekti voi avata uusia mahdollisuuksia lajienväliselle vuorovaikutukselle kaupungissa. Kaupunkitilassa muiden läsnäoloa ei aina havaitse. Kun esimerkiksi katukissoille osoitetusta interventiotekoksesta koostettu dokumentaatio esitetään galleriassa ihmisyleisölle, se antaa huomiota sille, että kaupungeissa asuu ja toimii myös eläimiä.

Avainsanat Asiasanat: eläinsuhde, interventiotaide, yhdessätuleminen, posthumanismi, kaupunkieläimet

---

Sisällysluettelo

Taustaa 6

1 Johdanto 9

Tutkimuskysymys 9

Käsitteitä 9

Lähestymistavat 14

Dokumentaatio 16

Taustamateriaali 18

2 Ihminen ja muu luonto 21

Luontosuhde länsimaisessa

aatehistoriassa 23

Luontosuhde posthumanistisessa

maailmassa 27

Eläin ja eläinkysymys taidehistoriassa 31

3 Taidetta eläinten kanssa ja eläimille 35

Lähestymistapoja taiteelliseen työskentelyyn

ei-inhimillisen kanssa 35

Terike Haapoja 41

Fiona MacDonald ja Feral practice 45

4	<i>Kolme interventioprojektia</i>	51
	Interventio taiteen tekemisen metodina	53
	Pigeons of Venice	62
	Cats of Athens 17	72
	Cats of Athens 18	78
	Cats of Athens 18 Interventiot	94
5	<i>Pohdintaa Cats of Athensista</i>	106
	Reflektiota interventioista	106
	Mitä tarkoittaa kissojen osallistaminen taiteessa?	112
	Interventio ja taiteellinen tutkimus	117
	Tarinankerronta dokumentoinnin sekä reflektion välineenä	119
6	<i>Työn tulokset</i>	127
	<i>Lähteet</i>	134

Liite: Cats of Athens 18 Dokumentaatio

TAUSTAA

Australialainen filosofi Peter Singer aiheutti vaimonsa kanssa hämmennystä kahvikutsuilla, kun he selittivät seuralaisilleen että he eivät rakasta eläimiä, tai ole “erityisen kiinnostuneita eläimistä”. He vain halusivat, että eläimiä kohdeltaisiin oikeudenmukaisesti ja tuntevina olentoina eikä ihmisten mielihaluja tyydyttävänä välineinä ja raaka-aineena. Singer kertoi tarinan vuonna 1975 julkaisemansa kirjan *Animal Liberation* esipuheessa. Kirjalla ja sen vuonna 1990 päivitetty painoksella on ollut iso merkitys maailmanlaajuisen eläinoikeusliikkeen syntymiseen sekä kasvisruokavalion ja eläineettisen keskustelun leviämiseen. Singerin mukaan eläimistä huolehtiminen ja niiden hyvinvoinnin ja oikeuksien edistäminen ei pitäisi perustua rakastamiseen tai ihailuun. (Singer 1990, ii, viii-x.) Kun luin Singerin ajatuksia, opin ymmärtämään omaa suhtautumistani toislajisiin eläimiin. En ole eläinrakas sillä tavalla kuin ymmärrän sanan merkityksen henkilönä joka palvoo ja ihailee eläimiä. Minulla ei ole lemmikkejä enkä suhtaudu tapaamiini eläimiin erityisen kiihkeästi. Eläimet ovat kuitenkin elämässäni läsnä päivittäin. Keväisin seuraan muuttolintuja jotka saapuvat kesäksi pohjoiseen, ja silloin muitakin eläimiä kuten oravia ja erilaisia hyönteisiä alkaa näkyä kaikkialla. Olen saanut ihmissuhteiden mukana eläintuttavia. Työhuoneella vahtiva Bambi tai ystäväni koira

Penni ovat mahtavaa seuraa ja rakkaita temperamentteineen ja erituntuisine karvoituksineen. Lämpimästi muistelen pois menneitä viisaan oloista Mala-koiraa ja vanhempieni koiraa Lakua, jonka eriväristen silmien katsetta hieman pelkäsin kaksistaan ollessamme, sekä Nipa-kissaa jolla oli perheessämme yhtä monta nimeä kuin meitä ihmisiäkin, ja joka kulki mukanani metsäretkillä. Haaveilin Bison Friséstä, mutta sitten kuulin, että valkokarvaiset koirarodut kärsivät ihottumista. Toisen eläinlajin geenien manipulointi ja vanhina pitäminen oman hyvinvoinnin vuoksi tuntuu mielettömältä. Missä silloin on rakkaus?

Varmaankin lapsuusaikani eläinten kanssa on kasvattanut kiinnostuksen eläimiä kohtaan ja halun ymmärtää niitä. Ensimmäisten kuudentoista ikävuoteni ajan kotinani oli maidontuotantoon perustuva maatila. Jaoin siis lapsuuskotini monien erilaisten eläinten kanssa. Vietin paljon aikaa kilien, vasikoiden ja lehmien, koirien, kissojen, sikojen ja kanojen kanssa. Lapsuudessani samanikäisten ihmisystävien usein puuttuessa yritin luoda kontaktia ympäristöni eläimiin ja tein eläimistä itseoikeutetusti leikkikavereitani. Otin kiinni perhosen toukkia, metsähiiren ja järvikaloja, ja kokeilin pitää niitä lemmikkeinä. Metsähiiri ja järvikalat kuolivat heti. Niille vapauden riistäminen, vieraaseen ympäristöön joutuminen ja reviirin menettäminen merkitsi todennäköisesti maailmanlopun kaltaista tuhoavaa tilannetta, ja ne kuolivat kai sydänkohtaukseen. Muistan miten yritin kesyttää heinäladossa eläviä puolivillejä kissoja. Pentuina saatoin saada niitä kiinni, mutta kun ne kasvoivat isoiksi, ne pääsivät karkuun. Muistan, miltä pettymys tuntui, kun kissat aikuistuttuaan alkoivat vältellä minua, vaikka tarjosin niille ruokaa. Tuntui että minut oli petetty, että leikkitoiverini olivat hylänneet minut.

Eläimet ovat olleet taiteessani läsnä niin kauan kuin olen piirtänyt, maalannut ja muotoillut savea. Olen kirjoittanut eläimistä kertovia runoja. Kuvanveiston ja maalauksen kautta kerron tarinoita kohtaamistani eläimistä ja kuvaan myös vieraita ja kuvittelemiani eläimiä kuten koralleja. Tarkastelen eläinten ja ihmisten lomittuvia ja jaettuja elinympäristöjä, kohtaamispaikkoja ja kulkureittejä. Ensimmäiset interventiotekniikkani vuonna 2016 olivat julkisia installaatioita, joiden avulla tarkastelin elinympäristöäni ja sosiaalista tilaa. Kaupunkitilaa suunnitellaan ja rakennetaan ihmisen tarpeiden lähtökohdista, mutta kaupunki on tila monille muillekin käyttäjäryhmille ja niiden päivärytmeille ja elämäntavoille. Sain ajatuksen kokeilla intervention tekemistä kaupunkitilassa eläimille.

Opinnäyteprosessi on ollut minulle matka kohtaamaan eläimiä - erilaisia toisenlaisia eläimiä - uudella tavalla. Käsillä oleva teksti on kuvaus siitä, miten interventiotyöskentely keskeytyksien ja katukissojen kanssa johti eläinkokemusteni käsittelemiseen tarinankerronnan kautta, sekä myös oman eläinsuhteeni ja maailmankatsomukseni tutkiskeluun.

1 JOHDANTO

Tutkimuskysymys

Tässä opinnäytteessä tutkin, millaisia merkityksiä lajienväliseen taiteelliseen työskentelyyn sisältyy. Sen tueksi tarkastelen erilaisia lähestymistapoja tehdä taidetta eläimille ja eläinten kanssa. Keskustelen siitä mitä lajirajat ylittävä yhteistyö vaatii ja mitä se antaa osapuolilleen. Pohdin myös mitä taiteellisessa toiminnassa tapahtuva lajienvälinen kommunikointi voi tarjota tässä ajassa ihmisen maailmankatsomukseen. Toisaalta kyseenalaistan, onko toislajisen eläimen todellinen vapaaehtoinen osallisuus taideteoksessa mahdollista.

Käsitteitä

Eläinsuhde, eläintaide, ja yhdessätuleminen ovat opinnäytteeni keskeisimmät käsitteet. Aloitan käsitteiden avaamisen tässä kappaleessa esittämällä ajatuksiani sanasta *eläin*, jonka moni käyttämäni käsite sisältää. Esittelen myös muutaman käsitteen, jotka ovat yhteydessä opinnäytteeni keskeisiin käsitteisiin, kuten *intra-aktio* ja *antroposeeni*.

Eläin on ongelmallinen käsite, koska se niputtaa yhteen osterit ja simpanssit, vaikka ihmisillä ja simpansseilla on keskenään paljon enemmän yhteistä kuin simpansseilla ja ostereilla, kuten Singer kuvailee (1990, vi). Eläimyksen käsite ei ole kehittynyt tai moninaistunut neljässä kymmenessä vuodessa, vaan sanaa eläin käyttäessämme pakotamme edelleen kaikki muut eläinlajit yhdeksi isoksi ryhmäksi ja asetamme ihmislajin siihen ryhmään kuulumattomaksi. Kriittisen eläintutkimuksen mukaan tämä asetelma on toiseuttava ja tieteellisestikin perusteeton, koska ihmisetkin ovat eläimiä.

Osallistuin syksyllä 2018 Yhteiskunnallisen ja kulttuurisen eläintutkimuksen seuran (YKES) järjestämään *(Un)common worlds: Contesting the limits of human-animal communities* -konferenssiin. Osallistujissa oli tutkijoita eläintutkimuksen eri suunnista, sekä taiteilijoita. Jo konferenssin nimestä välittyy eläintutkimuksen suuntausten tämänhetkinen ambivalenttius: nimi myöntää perinteisen eläintutkimuksen jaottelun ihmisistä ja eläimistä (human-animal communities), mutta samalla se haastaa tarkastelemaan ihmisten ja eläinten yhteisöjä (contesting the limits of). Osa esiintyjistä valitsi käsitteeksi kriittisen eläintutkimuksen mukaisesti 'muut eläimet' puhuessaan muista eläinlajeista kuin ihmisestä, ja osa käytti perinteisen eläintutkimuksen käsitettä 'eläimet'. Esitysten aikana syntyi keskustelua eläin-sanana merkityksestä ja oikeasta käytöstä.

Aioin aluksi käyttää tässä opinnäytteessä sanayhdistelmää *toisenlainen eläin* aina viitattessani muihin eläinlajeihin kuin ihmiseen ja välttää sanan eläin käyttöä. Käytäntö kuitenkin osoitti huomattavasti sujuvammaksi ja selkeämmäksi muodostaa lauseita käyttäen sanaa eläin, koska termi toisenlainen eläin ei ole vakiintunut ilmaisu ja pitkänä sanayhdistelmänä myös heikentää tekstin

sujuvuutta. Siksi tässä opinnäytteessä sana eläin kuvaa koko laajaa joukkoa muita eläimiä kuin ihmistä, jotta tottumaton ilmaisu ei veisi sinällään liikaa huomiota sisällöstä - niin kirjoittajan, kuin lukijankaan. Paikoitellen käytän tekstissä kuitenkin tarkempia ja oikeampia ilmaisuja.

Eläin-sanan ongelmallisuus periytyy *eläinsuhteeseen*, koska sillä viitataan normaalisti ihmisen henkilökohtaiseen suhteeseen kaikkiin yhteen niputettuihin muihin eläimiin. Käytän tekstissä edellä mainittuun perusteluun viitaten tilanteesta riippuen joko itse muotoilemaani ilmaisu *toislajisen-suhde* tai *eläinsuhde* kun tarkoitan minun tai yleisesti ihmisten suhdetta kaikkiin muihin eläimiin kuin ihmisiin. Toislajisen-suhde -yhdistelmä rakentui, kun korvasin totutun käsitteen sanaparin uusilla sanoilla mutta säilytin saman sanamuodon:

ihminen-eläin
laji-laji

minä-eläin
ihminen-toislajinen

eläinsuhde
toisenlajinensuhde
toislajisen-suhde

Eläintaide on vaihtelevin merkityksin käytetty sana. Se voi tarkoittaa taidetta joka esittää eläimen representaationa tai symbolina, kuten keraaminen veistos joka esittää korallia. Eläintaide voi myös merkitä eläintä (kuollutta tai elävää) materiaalina hyödyntävää taidetta, sekä eläimen kanssa tehtyä taidetta. Sanayhdistelmän voi myös ymmärtää tarkoittavan taidetta, jonka on tehnyt eläin. Koen

eläintaide-käsitteen epäkäytännölliseksi sen monimerkityksellisyyden vuoksi, ja käytän omasta työskentelystäni mieluiten ilmaisua taiteen tekeminen (toisenlaisen) eläimen kanssa tai eläimelle. Käytän termiä eläintaide niissä yhteyksissä kun lainaan tai kommentoin sitä käyttäviä lähdeaineistoja.

Antroposeeni on holoseenia seurannut epookki, jona ihminen on kehittynyt yhdeksi maapalloa muokkaavista voimista. Antroposeenin aikana maapallon ekologiassa on havaittu ihmislähtöisen toiminnan aiheuttamia radikaaleja muutoksia. Antroposeenin alku nähdään näkökulmasta riippuen yleensä 1700-luvun lopulla teollisuusyhteiskunnan muodostumisessa tai 1950-luvulla ensimmäisten ydinkokeiden ajankohdassa. Antroposeenin käsite on monitulkintainen ja ristiriitainen esimerkiksi sen suhteen, keneen oikeastaan viitataan kun puhutaan ihmislähtöisestä toiminnasta. Tässä opinnäytteessä se merkitsee maapallon ajanlaskun viimeisintä jaksoa, jota leimaa ihmiskunnan ajatus kaiken ihmisen ulkopuolisen elämän olemassaolon tarkoituksesta ihmiskunnan hyödykkeenä, ja jonka seuraajaksi uudet ympäristöfilosofiat etsivät posthumanistisia ja tasa-arvoisemman maailmankatsomuksen epookkeja. (Lummaa 2017, 69-72.)

Posthumanismi on ajattelusuuntaus, joka haastaa humanistisen ajattelun. Humanismi sijoittaa ihmisen maapallon ekologian ulkopuolelle esimerkiksi ihmisen tietoisuuden, etiikan ja sen muodostaman oman poliittisen verkoston perusteella. Posthumanismi näkee myös ihmiset osana ekologiaa niin biologisella kuin sosiaalisella tasolla (Smith 2013, 26-28). Posthumanismi voidaan ymmärtää monella eri tavalla, ja se tekee siitä ongelmallisen käsitteen. Sana posthuman viittaa ihmisen jälkeiseen, mikä voi kuvata myös teknologisesti paranneltua superihmistä. Esimerkiksi Donna Haraway hahmottelee tällaisen parannellun post-ihmisen sijaan

ihmisyyttä jolla on valmiudet jatkuvaan yhteyteen ja intra-aktioon muiden elämänmuotojen kanssa (Haraway 2016, 55).

Intra-aktio on Karen Baradin kehittämä käsite. Se on vaihtoehto interaktiolle eli vuorovaikutuksen käsitteelle. Intra-aktio tarkoittaa yksilöllisiä toimintoja, joista muodostuu yhteisvaikutus. Yksiköiden yksilölliset toiminnot ovat keskenään lomittuneita ja päällekkäisiä, ja näistä yhtäaikaista, toisiinsa vaikuttavista toimintoista syntyy omia yhteistoimimuuksia. Yksiköt eivät tietoisesti tähtää toimintojensa päällekkäisyyteen saati toimi yhteisen tavoitteen vuoksi, eivätkä ne edes tiedä toistensa toiminnoista. Sen johdosta intra-aktiossa yksilöiden välinen objekti-subjekti -suhde tai hyväksikäyttö ei ole mahdollinen. Prosessi on säätelemätön ja lopputulos ennustamaton. Ohjaamattomassa prosessissa myös vastuu yhteisvaikutuksesta jakautuu kaikille. Intra-aktio merkitsee yhdessätulemistä. (Barad 2003, 815, 824–827.)

Yhdessätuleminen johtuu englanninkielisestä termistä ‘becoming-with’. Fiona MacDonald käyttää taiteellista työskentelyään kuvaillessaan tätä termiä (MacDonald 2018). Sitä on käyttänyt myös Donna Haraway (Haraway 2003; 2016). Termille ei ole vakiintunutta suomenkielistä vastinetta. Suora käännös, ja esimerkiksi Mariam Magomedovin Pro gradu -tutkielmassaan käyttämä ilmaisu on yhdessätuleminen. Katri Aholainen kääntää sen Pro gradu -tutkielmassaan yhteismuotoutumiseksi ja yhteenkietoutuneisuudeksi (Magomedov 2016; Aholainen 2018). Itse voisin kääntää becoming-with:n myös *kanssa-käymiseksi*, jossa yhdistyy ajatus yhteiselosta sekä käymisestä kompostissa, kuten Haraway kuvailee yhdessätulemiseen perustuvaa maailmankatsomusta: “We are humus, not Homo, not anthropos; we are compost, not posthuman” (Haraway 2016, 55).

Yhdessätuleminen tai kanssa-käyminen tapahtuu esimerkiksi kahden erilaisen eläinlajin edustajien intra-aktiossa. Kate Wright kuvailee, että yhdessätuleminen tavoittelee tilaa, jossa kaikki elämänmuodot ovat yhteydessä toisiinsa. Yhdessätulemisen periaate haastaa humanismin ekseptionalismin eli harhakuvitelman humaanin olomuodon irrallisuudesta muusta elämästä. Yhdessätulemisessa ihminen palautuu maapallon ekologiseen yhteisöön. (Wright 2014.)

Lähestymistavat

Lähestyn tutkimuskysymyksiä taiteellisen työskentelyn ja sen reflektion avulla. Opinnäyte on taiteellinen tutkimus, joka etenee tekemisen kautta. Taiteellinen työskentely ja kirjallinen osuus yhdessä muodostavat taiteellisen tutkimuksen, jonka aiheena on toislajisia eläimiä osallistava taide. Näkökulmani aiheeseen on taiteenfilosofinen. Minua kiinnostaa eläintaiteen sekä eläinten kanssa työskentelyn merkitykset ja jätän tarkastelun ulkopuolelle taiteen esteettiset arvot.

Taiteen tekemisen metodina tässä opinnäytteessä on julkinen ja paikkasidonnainen interventio. Opinnäytteessä käsitelty taiteellinen työskentelyni koostuu kolmesta interventioprojektista, ja ne ovat tämän opinnäytteen tutkimusprosessin ydin. Kolme interventioprojektia käsittää yhden kesykyyhkyille ja kaksi kissoille toteutettua interventioprojektia ja interventioiden dokumentaatiot. Interventioprojekteista kaksi ensimmäistä projektia, *Pigeons of Venice* ja *Cats of Athens 17*, eivät ole produktioltaan osa opinnäyteprojektia, mutta ne toimivat 'study casena' eli tapausaineistona. Kolmas interventioprojekti *Cats of Athens 18* on produktiivinen opinnäytteen osa. Sen taiteellisen prosessin dokumentaatioon sisältyy myös yksi novelli.

Kirjallisessa osuudessa esittelen kaikkien kolmen interventioprojektin taiteelliset prosessit sekä dokumentaatiot. Pyrin tulkitsemaan ja ymmärtämään oman taiteellisen toimintani intentioita, ratkaisuja ja tapahtumia. Siinä onnistuakseni reflektoin interventioprojektien prosessien kulkua, prosessin aikaista reflektiota (esim. työpäiväkirja) sekä niiden dokumentaatioita. Tätä tarkastelua tukee ja taustoittaa kirjallinen taustamateriaali sekä muiden taiteilijoiden referenssit. Siten myös opinnäytteen kirjoittaminen on toiminut reflektoinnin menetelmänä.

Kuten *Respecta*-novellin reflektiossa kuvailen kun pohdin kuinka tarinaa kirjoittaessa kuvaus itsestä rakentuu vaivihkaa: “Tuntui kuin tamppaisin hiljalleen lumeen polkuja ja näkisin niiden muodostaman kuvan vasta kiivettyäni viereiseen puuhun”, samalla tavoin taiteellisen prosessin tulokset, eli esimerkiksi interventio-tilanne ja dokumentaatio toimii ikään kuin datana teoreettisten kysymysten käsittelyssä. Opinnäytteen tutkimuksellinen järjestys on taiteellisen tekemisen johtoinen eli practice-led -metodinen, sillä tavoin että taiteellinen prosessi on tapahtunut ensin, ja siihen liittyvien teoreettisten ja filosofisten kysymysten käsittely on käynnistynyt prosessin loputtua ja sen ansiosta. Kuitenkin opinnäytteessä esitetyt kolme taideprojektia ovat itsenäisiä sekä intentioiltaan toisiinsa nähden erilaisia, eivätkä kaksi ensimmäistä (*Pigeons of Venice* ja *Cats of Athens 17*) sisältäneet vastaavan tasoista valmistautumisvaihetta ja toiminnan aikaista reflektiota kuin viimeinen projekti (*Cats of Athens 18*). Projektit eivät siten muodosta selkeää practice-led -metodin tyyppistä jatkumoa, missä teos tuottaa uutta tietoa tutkimukseen jonka myötä seuraava teos syntyy. Toisaalta practice-ledin luonteeseen liittyy tietty adaptoituvuus erilaisiin taiteellisiin työskentely edellä kulkeviin tutkimuksiin (Turpeinen 2005, 40, lainattu artikkelissa Mäkelä & Nimkulrat 2018, 8). Opinnäytteen kirjallisessa kokonaisuudessa

toistuu ‘retroaktiivinen lähestymistapa’, jossa palaan projektien eri vaiheisiin vertailemalla ja reflektoimalla projektien taiteellisia prosesseja vaiheessa, jossa taiteellinen tekeminen on loppunut ja teos on valmis (Mäkelä 2006, 78). Oman tekemiseni reflektion kautta ja taustamateriaalin tarjoaman peilauspinnan avulla hahmottelen vastauksia asetettuun tutkimuskysymykseen.

Dokumentaatio

Interventioprojektien dokumentaatiomenetelmät vaihtelevat taiteellisen prosessin vaiheesta sekä projektin luonteesta riippuen. *Pigeons of Venicen* ja *Cats of Athens 17:n* prosessit olivat lyhyitä ja niiden dokumentaatiot koostuvat intervention rakentamisprosessin videoinnista sekä valokuvista, jotka on otettu sillä hetkellä kun interventiotilanne on käynnistynyt. Viimeinen interventioprojekti *Cats of Athens 18* on prosessiltaan pidempi ja moniulotteisempi. Projektin ensimmäisessä vaiheessa, asettumisvaiheessa (kts. luvun *Cats of Athens 18* alaluku Asettumisvaihe) dokumentointimeto-
deja olivat sanelu videokameralle, piirtäminen sekä muistiinpanojen käsin kirjoittaminen muistikirjaan. Interventiovaiheessa dokumentointi tapahtui videoiden, valokuvaten ja muistiinpanojen kirjoittaen. Viimeisen projektin dokumentaatioon sisältyy myös novelli, joka syntyi reflektiivisen päivittäisen työpäiväkirjakirjoituksen pohjalta. Viimeisen projektin dokumentaatio on näin ollen monipuolisempi kuin kahden ensimmäisen. Dokumentaatio esittelee prosessin eri vaiheita sekä kuvia interventiotilanteista, sekä Respecta-novellin. *Cats of Athens 18:n* dokumentaatiota voi tarkastella opinnäytteen liitteenä printatun vihon muodossa. Dokumentaatioon liittyviä videoita on nähtävissä osoitteessa <https://vimeo.com/siinalevonaja>.

Cats of Athens 18:ssa taiteellisen prosessin dokumentaatio tapahtuu kolmella eri tasolla. Hahmottelen kolme dokumentaation tasoa vertaamalla työtäni Maarit Mäkelän and Nithikul Nimkulratin esittelemiin practice-led -tyyppisen tutkimuksen väitöstöihin, joissa dokumentaatiota on käytetty työkaluna kokemuksellisen tiedon reflektoinnissa. Esimerkiksi Outi Turpeinen aloitti väitöstyöhönsä liittyvän taiteellisen prosessin dokumentoimalla museoesineitä piirtäen, kirjoittaen ja valokuvaten. Tällainen dokumentaatio toimi intuitiivisen taustatiedon keräämisenä ja inspiraation lähteenä taideteosten, eli installaatioiden tekemiselle. Seuraavassa vaiheessa Turpeinen dokumentoi installaatiot rakennusprosessista valmiisiin teoksiin saakka. Tämä toisen vaiheen dokumentaatio palveli taiteellisen prosessin päätyttyä taiteilijan reflektiota ja analyysia installaatioista. (Mäkelä & Nimkulrat 2018, 6-8.) *Cats of Athens 18*:n asettumisvaiheessa käytin monipuolisesti nopeita ja yksinkertaisia dokumentointimetoja kuten esitän edellä. Se oli dokumentaatiota ensimmäisellä tasolla. Tämä dokumentaatio tuki keskittymistäni ja virittäytymistäni työhön antamalla hiljaista tietoa uudesta ympäristöstä. Se toimi tukena ja inspiraationa seuraavalle työvaiheelle, jossa rakensin interventiot. Interventioiden rakentamisen ja interventiotilanteiden dokumentointi oli toinen dokumentaation taso ja siinä dokumentointi oli suunnitellumpaa. Kolmas dokumentaation taso on novelli *Respecta*, joka valmistui interventiotyöskentelyn päättymisen jälkeen, ja käsittelee dokumentaationa koko *Cats of Athens 18*:n taiteellista prosessia asettumisvaiheesta prosessin jälkeiseen aikaan jossa reflektoin projektijakson aikana ja interventiotyöskentelyn ympärillä tapahtuneita asioita. Opinnäytettä kirjoittaessa kaikki kolme dokumentaation tasoa toimivat retroaktiivisen reflektoinnin välineenä.

Taustamateriaali

Opinnäytteen kirjallisen osuuden lähtökohtana on omien interventioprojektien dokumenttien ja interventioprosessien retroaktiivinen tarkastelu ja reflektio. Tämän reflektoinnin tueksi ja taustaksi olen kirjoittanut luvun 2 Ihminen ja muu luonto. Lunaan ja kommentoin kirjallisia lähteitä, jotka keskittyvät eläinten ja ihmisten suhteeseen, länsimaisen luonto- ja eläinsuhteen historiaan, eläimiin ja eläinten oikeuksiin liittyvään taiteen etiikkaan sekä posthumanistiseen keskusteluun. Katson luonto- ja eläinsuhdetta tässä opinnäytteessä länsimaisen ihmisen näkökulmasta, koska se on minulle henkilökohtainen näkökulma ja työskentelyni taiteilijana sijoittuu länsimaiseen kulttuuriin. Tutustuessani länsimaisen luontosuhteen historiaan mielenkiintoni esimerkiksi aasian kulttuurien luontosuhdetta kohtaan ja eläimen rooliin niiden taidehistorioissa on herännyt, ja se olisi kiehtova seuraavan tutkimuksen aihe. Toisen luvun lopussa kertaan lyhyesti miten eläin on läsnä taidehistoriassa ja käsittelen eläinkysymystä nykytaiteessa.

Luvussa 3 Taidetta eläinten kanssa ja eläimille käsittelen taiteilijan suhdetta muihin eläimiin ja ei-inhimilliseen. Tarkastelen ei-inhimillisen käyttöä taiteessa sekä eläintä osallistavaa taiteellista työskentelyä. Tutustun ja kommentoin muiden taiteilijoiden tuotantoa ja tarkastelen heidän lähestymistapojaan ei-inhimillisen kanssa työskentelyyn. Pohdin esimerkkiteosten avulla, mitä tarkoittaa ei-ihmisen ja ihmisen taiteellinen yhteistyö. Luvussa 4 Kolme interventioprojektia esittelen omat projektini ja niiden reflektion. Heijastan työskentelyn vaiheita ja kokemuksiani vertaamalla niitä toisten ei-ihmisen kanssa työskentelyyn keskittyneiden taiteilijoiden tuotantoon.

Kuvataiteilija Terike Haapoja ja taiteilija-tutkija Fiona MacDonald toimivat opinnäytteessä peilipintoina omalle reflektiolleni ja kes-

kustelen heidän kanssaan läpi työn eläinetiikasta, eläinten kanssa taiteellisesta tekemisestä sekä taiteellisesta tutkimuksesta. Terike Haapoja tutkii taiteessaan elämän eksistentiaalisia ja poliittisia rajallisuuksia, ja teoksissa usein toistuvia aiheita ovat luonto, kuolema ja ei-inhimillinen. Haapoja tarkastelee taiteensa kautta miten syrjimisen ja toiseuttamisen eri muodot toimivat perustana identiteetille ja kokonaisille kulttuureille. (Haapoja 2019.) Tuttuun erityisesti Haapojan teoksiin, jotka käsittelevät muiden elämänmuotojen kykyä aistia todellisuutta, mihin ihmisen kyvyt rajoittuvat. Niissä näkökulma toislaajiseen eläimeen tai kasviin painottuu siten että se on observoinnin ja tutkimuksen kohde. Haapoja lähestyy ei-inhimillisen aihetta eri kulmasta kuin minä. Heijastan omaa eläinten kanssa kommunikointia pyrkivää lähestymistapaani sekä ajatuksiani eläinetiikasta Haapojan näkemyksiin, tutkimukseen sekä taiteelliseen työskentelyyn. Haapojan kirjoitukset taiteellisesta tutkimuksesta ovat tukeneet myös omien teosteni reflektointia.

Fiona MacDonaldin työskentelyssä taiteilijan rooli muuttuu observoijasta ja tutkijasta ikään kuin fasilitaattoriksi, joka osallistuu myös itse teoksen tekemiseen. MacDonald tutkii taiteen tekemisen mahdollisuuksia lajirajat ylittävässä yhteistyössä. Hän kutsuu tätä toimintaa *Feral practice*ksi, jossa teokset syntyvät intra-aktiossa, ihmisen valtapiirin ja inhimillisten rakenteiden ulkopuolella. Siinä yhteinen toimijuus syntyy monilajisesta 'työryhmästä', tai kokonaisesta yhteisöstä. (MacDonald 2018.) Olen valinnut tarkasteltavaksi MacDonaldin teoksia, joissa hän tutkii taiteen tekemistä yhdessä kettujen sekä myös puiden kanssa. Keskustelen MacDonaldin oman reflektiivisen analyysin kanssa erityisesti intra-aktiossa syntyvän taiteen toimijuuksista, sen määrittelystä sekä toislaajisen osallisuuden kokemuksesta.

Opinnäytteen kirjallisia lähteitä ovat edellä mainittujen taiteilijoiden kirjallisen materiaalin lisäksi Anna Jensenin, Taina Rajantin ja Denise Zieglerin teos interventiotäiteestä sekä Elisa Aaltolan eläinetiikkaa koskevat teokset. Kirjoitustyön aikana tutustuin myös Anni Kuulan taiteen maisterin opinnäytteeseen *Still Life - A Porcelain Habitat* (Aalto-yliopisto 2017), Hanneriina Moisseisen taiteen maisterin opinnäytteeseen *”Mielikuvain yllä vuodatan kyynleitä...” - Ihmisen ja eläimen suhde sarjakuvateoksessa Kannas* (Aalto-yliopisto 2016) sekä taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen Pro gradu -tutkielmiin kuten Outi Maija Hakalan *Kirpusta koiraan ja luista ytimiin - Eläinten käyttö nykytaiteessa* (Jyväskylän yliopisto 2013) ja Katri Aholaisen *Tarinoivat laulujoutsenet : Ei-inhimilliset toimijat taiteentekemisen prosesseissa Yrjö Kokon teoksissa Laulujoutsen ja Ne tulevat takaisin* (Turun yliopisto 2018). Ne toimivat inspiraation lähteenä sekä hakuteoksina omassa työssäni.

2 IHMINEN JA MUU LUONTO

Lapsuuteni ajan kotinani oli kahdentoista lehmän maidontuotantotila eläinsuojineen, laitumineen ja lähimetsineen. Maatila on ihmisen vaikutuksesta syntynyt biotooppi, jossa voi elää tuotantoeläinten ja luonnoneläinten kanssa samassa ympäristössä ja ruokaketjussa myös koti- ja lemmikkieläimiä. Siten se on erilaisten ihmissuhteiden omaavien eläinlajien kohtausta paikka, ja siellä risteävät ja yhdistyvät monenlaiset elinympäristöt. Lapsena hoidin nuoria vasikoita ja joka kevät hankittuja kahta porsasta, ja muutamana kesänä minulla oli kili naapurin kuttulasta. Tuttavuudet niihin jäivät pinnallisiksi kun eläimet vietiin ennen pitkää pois, tai vasikasta tuli lypsylehmä. Navetta oli lypsylehmiä varten tehty rakennus. Tunsin kyllä navetan lehmät, mutta kontakti niihin tuntui jäävän yksipuoliseksi ja pinnalliseksi, koska parressa kiinni ollessaan ne eivät voineet käyttäytyä luonnollisesti, ja ulkona laitumella ne taas kulkivat kauas pihapiiristä ja keskittyivät syömään tai sulattamaan ruokaansa, eikä niitä sopinut silloin häiritä.

Eläimen ominaisuudet ja käyttötarkoitus vaikuttavat siihen mihin eläin sijoitetaan. Eläinten fyysinen läheisyys tai etäisyys meitä

ihmisiä kohtaan puolestaan vaikuttaa siihen mitä ne merkitsevät meille. Eläimille suunnitellut ja osoitetut tilat tukevat ihmisten suhtautumista niihin ja vahvistavat eri tavoin luokiteltujen eläinten kuten tuotantoeläimen ja lemmikkieläimen erottelua. Ihminen hallitsee eläimiä järjestäen tarvittaessa ne tilallisesti paikkoihin ja tiloihin jotka poikkeavat niistä missä ihmiset tapaavat oleskella. (Philo ja Wilbert 2000, 10-11.) Navetassa oli lehmien, kanojen, sikojen ja pääskysten lantaa, pahnoja ja oli voimakas haju, ja navetassa pitkään oleskellutta kissaa oli siksi epämiellyttävä silitellä. Kissoja ei juuri pidettykään sisäkissana silloin kun maatilalla oli lypsykarjaa. Pihapiirissä eli maataloustoiminnasta hyötyviä eläimiä kuten supikoiria, lintuja, hiiriä, hyönteisiä ja muita pienempiä eliöitä. Navetan heinäladossa eli puolivillejä kissoja, joiden asumiseen ulkorakennuksissa suhtauduttiin suopeasti, toisin kuin esimerkiksi supikoiiriin. Villikissat olivat hyötyeläimiä ja niitä ruokittiin, sillä ne pyydystivät hiiriä ja rottia. Lisäksi lähimetsissä todennäköisesti liikkui iso joukko erilaisia eläimiä, joiden läsnäolon saattoi joskus havaita. Huoneessani oli makeanveden akvaario - eristetty lasilaitikko, jossa eli joukko pieniä vedenalaisia eläimiä täysin erillisessä ja muiden lajien saavuttamattomissa olevassa todellisuudessa.

Luontosuhde länsimaisessa aatehistoriassa

Jumalallinen ihmiskuva ja pahuus eläimessä

Maria Suutala on tutkinut länsimaisen aatehistorian luonto- ja eläinsuhdetta ja sen yhteyttä naiseuden historiaan teoksessaan *Naiset ja muut eläimet*. Suutalan mukaan nykyisen ihmiskeskeisen luontosuhteen muodostumiseen ovat vaikuttaneet erityisesti antiikin ajan järjen ihannointiin perustuva ihmiskuva sekä kristinuskon käsitys ihmisestä Jumalan kuvana (Suutala 1996, 13). Esimerkiksi Aristoteleelle elämillisyys merkitsee järjettömyyttä, ja Raamatussa sillä kuvataan syntisyyttä. Eläin ja elämillisyys ovat edustaneet jumalattomuutta ja pahuutta, jolta ihmisen tulee suojella jumalallista sieluaan. (Ibid., 66, 84-86.)

Antiikin Kreikassa hellenistisellä kaudella syntyneen stoalaisuuden mukaan muu luomakunta on olemassa ihmistä varten, ja ihmisen tehtävä on hallita sitä. Jumalallisen järjensä ansiosta ihmisellä oli oikeus hyödyntää luonnonvaroja ja tehdä maailma kauniimmaksi oman makunsa ja tarpeensa mukaisesti. Roomalaisten luontosuhde perustui hellenistiseen filosofiaan ja luontoa korostettiin hyödykkeiden rajattomana varastona, joka tulee valloittaa ja järjestää 'kulttuuriluonnoksi'. (Ibid., 36.) Raamatun luomiskertomuksen on vuosisatojen ajan tulkittu sisältävän oikeutuksen ihmisen luonnonherruuteen (Ibid., 29). Katolisen kirkon yksi tunnetuimmista teologeista, Tuomas Akvinolainen (1225-1274) sovelsi kristinuskoon Aristoteleen periaatetta muun luomakunnan tarkoituksesta ihmisen resurssina ja vaikutti sillä osaltaan merkittävästi länsimaiseen maailmankuvaan (Aaltola 2013, 11).

Humanismi ja humaani ekseptionismi

Antroposeenin ja länsimaisen ihmisen luontosuhdetta leimaa uskonnollis-filosofiseen ihmiskuvaan perustuvat, vuosituhansien aikana kulttuurin perinteissä periytyneet dogmit siitä että muu luonto on olemassa ihmislajin hyödyksi, ja että eläin liittyy johonkin pahaan, synnilliseen ja järjettömään. Ihminen on päätenyt näkemään itsensä tietoisuutensa ja järjensä ansiosta poikkeuksellisenä lajina ja irrallisenä maailman muusta elämästä. Ihminen on keskittynyt tarkastelemaan ja perustelevaan eroavaisuuksia ihmisen ja muiden elämänmuotojen välillä sen sijaan, että hän etsisi yhtäläisyyksiä elävien olentojen välillä. (Aaltola 2013, 11-13.) Ekofeminismin tutkimuksen mukaan eläimen historiaan kytkeytyvät myös naisen ja ihmisoikeuksien tarinat. Kristillis-filosofisessa ajattelussa myös naiseus on asetettu kuvaamaan eläimellisyyttä ja negatiivista seksuaalisuutta; jotakin mikä poikkeaa järjellisestä ja hyvästä ihmisyydestä. Siinä missä vastaparina ovat olleet eläin ja ihminen, vastakkain on nähty myös käsitteet villiys ja sivistys. Villin luonnon hallitseminen on nähty taisteluna järjen ja sivistyksen puolesta ja pahaa vastaan. Piilevää villiyyttä on etsitty myös ihmisestä itsestään, ja se on johtanut luonnonkansojen ja vähemmistöjen tuhoamiseen ja vainoon. (Suutala 1996, 12-13.)

Ihminen on nähty merkityksellisimpänä elämän muotona, mikä merkitsee, että muu luomakunta on olemassa ihmisen hyödyttämistä varten. Silloin ihminen tekee luonnon eduksi vain sellaisia asioita joiden se näkee hyödyttävän itseään. Ihminen kylvää siemeniä, hävittää metsästään lahottajasienen ja lisää ja poistaa ympäristöstään kurturuusun, valkohäntäpeuran ja minkin. Mutta entä jos ihminen on itse kuin tyvilaho? Se joka osaa etsiä kaikkein arvokkaimmat ja kauneimmat paikat maailmassa, asettua niihin ja alkaa lisääntyä ja hallita niitä. Kun metsä kuolee, tyvilahon täytyy

etsiä uusi metsä. Tutkija Otto Latva kirjansa *Merihirviöt* julkaisutilaisuuden päätteeksi 16.5.2019 Akateemisessa kirjakaupassa lausui meille kuulijoille kysymyksen: entä jos ihminen on itse se merihirviö, jota kaikki muut meressä pelkäävät?

Laulaja Katy Perryn kappaleelle *Roar* tehdyllä musiikkivideolla (2013) laulaja putoaa lentokoneturmassa viidakkoon. Hän nousee viidakon valtiaaksi päihittämällä ylivoimaisella älyllään paikalliset eläimet ja saa lopulta kesytetyksi myös tiikerin, jolla videon lopussa roikkuu kaulassa panta ”Kitty Purry”. (Jimenez ym. 2013.) Laulaja ei kotoudu osaksi viidakon ekosysteemiä, vaan rakentaa itsensä ympärille uuden systeemin, jossa alkuperäiset asukkaat; norsut, apinat ja tiikerit asettuvat keskinäisessä sovussa ihmistulokkaan valtapiiriin. Valtaannousu esitetään selviytymistarinanana, joka ei tarjoa muita vaihtoehtoja kuin kuolla tai hallita muita. Evoluutio ymmärretään usein eloonjäämiskamppailuna, ja sivuun jäävät symbioosin, yhteistyön, jakamisen, ja sietämisen merkitykset. Aaltola kirjoittaa, että ihminen vaikuttaa elävän ikuisessa kilpailusuhteessa muiden elämänmuotojen kanssa. Muita lajeja hyödyttävien asioiden koetaan olevan ihmiseltä pois. Ihminen eristää itsensä ja jaottelee eläimet hyöty- ja haittaeläimiksi ”sen mukaan, tuottavatko vai kuluttavatko eläimet ihmisen hyödyntämiä resursseja” (Aaltola 2013, 14-15).

Kuva 1: Katy Perry kappaleensa Roar (2013) musiikkivideolla. Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=CevxZvSJlk8>.

Peruskoulussa minulle opetettiin symbioosista, jossa puu ja sieni elävät tiiviisti kietoutuneina yhteen, ja ne hyötyvät toisistaan. Minua kiinnostaa miten ihminen joka on saanut ruokansa, teollisuutensa ja hyvinvointinsa hyödyntämällä luontoa ja muita eläimiä materiaalinaan ja työvälineinään, voisi tuntea elävänsä tasapainossa yhdessä muun luonnon kanssa. Lihantuottaja tuntee olevansa yhteistyössä luonnon kanssa, koska hän on riippuvainen viimeistään rehukasvien kasvuolosuhteista ja ilmastosta. Metsästäjä, riistanhoitaja, voi kokea pitävänsä järjestystä yllä poistamalla luonnosta haitallisia eläimiä. He ovat välittömässä kosketuksessa muihin eläimiin ja muuhun luontoon. Kuitenkin toiminnan toisen osapuolen, kauran tai suden, kokemus tästä yhteydestä jää tuntemattomaksi. Miten susi hyötyy kuolemastaan? Vaatiiko kaura elääkseen tulla pyöritetyksi puimakoneen kautta säiliöön ja sieltä kylvetyksi uudelleen? Vaikka jatkuva ja intiimi kosketus ihmisen ja eläimen välillä tapahtuu, toteutuuko symbioosi, yhteistyö, yhteys?

Luontosuhde posthumanistisessa maailmassa

Posthumanismi

Posthumanismi haastaa humanistisen ajattelun, joka kategorioi ihmisen ekologisen yhteisön ulkopuolelle ihmisen tietoisuuden, etiikan ja sen muodostaman oman poliittisen verkoston perusteella. Mick Smithin mukaan kyvyn eettiseen ajatteluun ja poliittiseen toimintaan on nähty erottavan ihmistä muista eläimistä ja luonnosta. Tieteellisen määritelmän mukaan etiikka ja politiikka eivät liity ekologiaan. Tällä periaatteella etiikalla ja politiikalla ei olisi vaikutusta esimerkiksi uusi-seelantilaisen tuatara-liskon sukupuuttoon. Ihmiset voivat tavoittaa ymmärryksen oikeasta ekologisesta yhteisöllisyydestä, kun he tunnistavat että etiikka ja politiikka ovat ekologian ilmenemismuotoja; ekologisia ilmiöitä (Smith 2013, 24-25). Posthumanistisesti maailmaan suhtautuva ihminen näkee, että eettinen ja poliittinen yhteisö on osa ekologista yhteisöä, eikä jotakin joka on erotettu vain ihmiskunnan sisällä tapahtuvaksi. Ekologia on muistutus erilaisten elämänmuotojen muodostamasta ‘meistä’, jonka moderni humanismi on unohtanut:

Ecology is a reminder of a multi-species and multi-existent “we” that modern humanism chose to forget, or rather struggled to exempt and/or except the human species from. There is no way to be exempt from this community of different beings each exposed to each other in myriad different ways. (Smith 2013, 30.)

Terike Haapoja esittää, että “etologian, ympäristöntutkimuksen tai genetiikan kaltaiset tieteenalat, tai ekofeminismin tai syväekologian kaltaiset filosofiset teoriat tuottavat malleja, joiden myötä jou-

dumme radikaalisti uudelleenarvioimaan käsityksiämme inhimillisen ja ei-inhimillisen maailman suhteista” (Haapoja 2009). Posthumanistinen ajattelu näkee kaikki elämänmuodot, eli myös ihmiset osana maapallon ekologiaa sekä sosiaalisella että biologisella tasolla (Smith 2013, 28). Kaikki elämä koostuu yksilöllisesti syntyvistä, toimivista ja kuolevista yksilöistä, jotka muodostavat monisyisesti toisiinsa sidoksissa olevan yhteisön. Se on valtava yksi, joka on elossa vain koska nämä yksilöt ovat riippuvaisia toisistaan. William Day kuvaa evoluutiota herkeämättömäksi, itsestään muotoutuvaksi vesiputoukseksi jossa mikään tapahtuma ei toistu täsmälleen samanlaisena kahta kertaa, sen sijaan että se olisi jonkun käynnistämä kello jossa aika muuttuu ja muodostuu lineaarisessa järjestyksessä: “Life is less like a clock assembled by an outside maker than a waterfall forming itself as it proceeds” (Day 2011, 25).

Ihminen on mikrokosmos, organismi jonka rakentavat lukuisat eliöt, mikrobiyksilöt ja jota ylläpitää niiden keskinäiset riippuvuussuhteet. Ihmisen on katsottava sitä, käännettävä tietoisuus kohti itseä. Sitä kautta hän voi kaikkine mikrobeineen nähdä olevansa ekologista yhteisöorganismia. Jessica Hope Whiteside ja Dorion Sagan kirjoittavat artikkelissaan *Medical Symbiotics* että ihmisen terveys ei perustu siihen että yksi laji säilyy puhtaana ja erillisenä muista lajeista, saastumiselta muista lajeista, vaan lukuisiin organismeihin jotka yhdessä muodostavat terveen, tehokkaasti toimivan yhteisön, ihmisruumiin (Whiteside & Sagan 2011, 208).

Smith kritisoi ympäristöetiikkaa ja ympäristöpolitiikkaa, koska pyrkienkin kritisoida humaania ekseptionalismia, eli ihmisen poikkeuksellisuutta, ne kuitenkin perustuvat humanismin/humaanin ekseptionalismin etiikalle. Ympäristöetiikka ja ympäristöpolitiikka ovat etiikkaa ja politiikkaa, jotka muodostuvat edelleen

ihmisen näkökulmasta. Silloin “ei vain ihmisellä ole eettistä arvoa, mutta se millä on eettinen arvo on edelleen määritelty sen kautta, että sillä on eettinen arvo ihmiselle” (Smith 2013, 25). Näin ollen ympäristöeettiset ja ympäristöpoliittiset kannanotot voidaan nähdä edelleen samoina kannanottoina jotka jo aiemmin näkyivät ihmislajin perustaman poliittisen yhteisön arvoina. Se että ympäristöeettiset arvot ovat ihmisten asettamia, ja politiikan kentällä ne palvelevat poliittista yhteiskuntaa eli ihmislajin yhteisöä, heikentää ympäristöetiikan ja ympäristöpolitiikan ääntä. Se tekee ympäristön puolesta puhuvan poliittisen liikkeen olon epämukavaksi. Tämä dilemma paljastaa miten vahva ja kokonaisvaltainen ideologia humaani ekseptionalismi on. (Ibid.)

Yhdessätuleminen maailmankatsomuksena

Teoksessaan *Staying with the Trouble* Donna Haraway vaihtaa sanan ‘ihminen’ (human) tilalle ‘humus’ ja sanan ‘posthumaani’ tilalle ‘kom-posti’ (com-post), ja tarkoittaa sillä että ihmisen tulisi nähdä itsensä osana eri elämänmuotojen yhteenkietoutuvaa systeemiä, kompostia, jossa kaikki elävä on jatkuvassa, yhteisessä, samanaikaisessa käymisen tilassa (Haraway, 2016, 11, 32, 55, 97).

Haraway selittää yhdessätulemista siten että osapuolten välinen kosketus aiheuttaa ja kehittää niiden keskinäistä vastuullisuutta. Harawaylle välittäminen ja huolehtiminen, altistuminen ja vastuullisuus eivät ole etiikan abstraktioita, vaan ne ovat arkisia, maallisia ilmiöitä jotka ovat seurausta osapuolten tiiviistä kanssa-elämisestä; yhteenkasvamisesta (Haraway 2008, 36). Kun joukko ihmisiä tai muita laumaeläimiä alkaa viettää tiiviisti aikaa yhdessä, yksilöt huomaavat että joitain asioita on edullisinta tehdä yhteisesti, ja ryhmä alkaa sitä kautta toimia yhteisen hyvän eteen.

Kate Wright (2014) kirjoittaa, että yhdessätuleminen tavoittelee tilaa jossa kaikki elämänmuodot ovat yhteydessä toisiinsa. Yhteys tarjoaa metafyyssisen perustan elämälle ja elämän pelastumiselle. Yhdessätuleminen haastaa harhakuvitelman humanin olomuodon irrallisuudesta muusta elämästä. Silloin ihminen vapautuu humanismin ekseptionalismista ja palautuu maapallon ekologiseen yhteisöön:

Becoming-with offers a metaphysics grounded in connection, challenging delusions of separation—the erroneous belief that it is somehow possible to exempt ourselves from Earth’s ecological community. (Wright 2014, 279.)

Wrightin mukaan yhteyden löytäminen muiden lajien kanssa tekee meidät ihmiset avoimiksi ja herkiksi muullekin maailman elämälle, ja sillä on tärkeä vaikutus eettiseen ajatteluamme. Kaikkien - ihmislaji mukaan lukien - elämänmuotojen terve ja tasa-arvoinen yhteys luo mahdollisuuden elämän jatkumiselle ja voi johtaa antroposentrin ihmisen aiheuttamista ympäristövahingoista selviämiseen. Jos tieteellinen tieto maapallon erilaisista ekosysteemeistä saa tukea lajienvälisistä liitoksista tai toisin sanoen yhdistyneisyydestä, asiat kuten ympäristön monimuotoisuus ja suojele muodostuvat nykyistä keskeisimmiksi tieteenaloiksi. Jos silloin menetämme lajin, tiedämme että menetys kaventaa myös monilajista maailmanlaajuisista tietoverkostoamme ja sitä kautta tietämystämme maailman ekologiasta. (Wright 2014, 280.)

Eläin ja eläinkysymys taidehistoriassa

Taide on aina käsitellyt luonnon ja ihmisen suhdetta, sekä eläimen ja ihmisen eroa. Eläimet ovat esiintyneet viestin viejänä jo esihistoriallisissa kalliomaalauksissa ja synnin ja pyhän symboleina keskiajan kristillisessä taiteen. 1700-luvulta lähtien eläin on päätenyt lemmikkinä osaksi arjen ja statuksen kuvausta omistajensa muotokuvissa. 1800-luvun realistisissa ja naturalistisissa kuvauksissa eläimet olivat osa luontoa. Modernismia edeltävässä symbolismissa eläimet esiintyivät jälleen symboleina. (Savelainen 2002, 112-116.) Kuitenkin viime vuosisadalla modernismin taidesuuntauksissa eläimen poissaolo taiteessa oli ilmiömäistä. Modernilla aikakaudella ihmisten siirtyessä kaupunkeihin ja eläinten piiloutuessa tuotantolaitoksiin ihmisen päivittäinen suhde muihin lajeihin muuttui. On mielenkiintoista että eläimen katoamista päivittäisestä maisemasta siivitti eläimen tuottaminen uudelleen monistettavassa muodossa. Eläin muuttui kanssaeläjästä tuotteeksi ja merkiksi. Eläimen ja luonnon arvo alettiin määritellä ihmisen saaman hyödyn kautta; ruokana, materiaalina sekä terveyttä ja hyvinvointia lisäävänä palveluna. (Haapoja 2013b.)

Nykytaiteen suhde eläimeen pohjautuu 1900-luvun alkupuolella syntyneeseen avantgardeen, jossa keskeistä on taiteen normien murtaminen, uusien materiaalien etsiminen ja taiteen rajojen koetteleminen (Hakala 2013, 20). Dadaismi ja ready-made toivat arkisia elementtejä taiteeseen ja uusdada edelleen korosti että taiteen tuli ottaa haltuun ei-taiteelliset materiaalit ja suunnata kohti arkitodellisuutta ja sulautua osaksi yhteiskuntaa (Dempsey 2008, 201-202). Tähän asti eläin oli liittynyt taiteeseen vain siitä tehdyissä representaatioissa tai sen ruumiista tai eritteistä valmistettuna aineina, joilla teoksia tehtiin. Avantgarden eri suuntauksat toivat

konkreettisesti eläimen tai sen ruumiinosat materiaalina taiteeseen siten että ne myös merkitsivät eläintä teoksessa. Kuuluisimpia ensimmäisiä teoksia, joissa oli mukana kokonainen eläin, ovat Joseph Beuysin performanssit. Teoksessa *How to Explain Pictures to a Dead Hare* (1965) hän piti kuollutta kaniinia käsivarsillaan galleriassa ja selitti tälle kuvia taideteoksista. Vuonna 1974 Beuys toteutti performanssinsa *Coyote, I like America and America likes Me*, jossa hän vietti huopaan käärittynä kolme päivää galleriatilassa elävän kojootin kanssa. (Archer 1997, 109-110.)

Nykypäivään tultaessa myös modernistinen ajatus taiteen autonomisen aseman korostamisesta on kyseenalaistunut, ja taiteilija nähdään yhteiskunnan toiminnallisena jäsenenä siinä missä muutkin ammatit (Hannula 2004, 20-21, 69-70). Avantgardelle tyypilliset piirteet ovat tulleet osaksi tavanomaista taiteilijuutta, kun taiteilija työskentelee jatkuvasti kokeellisesti etsien uusia materiaaleja ja tekniikoita ilmaisulleen ja esittää taidettaan myös taiteen instituutioiden ulkopuolella. Eläinoikeusliike ja luonnon-suojeluliike alkoivat levitä 1970-luvulla, ja silloin syntyivät myös ympäristötaiteen taiteen suuntauksat. Ympäristötaiteessa teos voi olla valmis luonnonmateriaaleista valmistettu galleriaan sijoitettu teos tai kokonainen taiteellinen prosessi, joka paljastaa teoksen syntymisen paikassa ja sen häviämisen vähitellen esimerkiksi maatuon. Paikkasidonnainen ympäristötaideteos tapahtuu tiettyssä paikassa ja liittyy ympäristöönsä, ja se voi myös olla kontaktissa, interaktiossa ympäristön toimijoiden kanssa. Ympäristötaide on aktiivista ympäristökysymysten suhteen ja se sisältää usein poliittisen kannanoton tai viestin ympäristön tilasta tai kokijan ympäristösuhteesta. (Naukarinen 2003, 141, 158.)

Ympäristötaiteen muodot pysyivät pitkään marginaalissa. Kasvava ympäristötietoisuus, ja viimeistään keskustelu ilmastomuutok-

sesta sekä eläinkysymyksen politisoituminen toi eläimet ja luonnon vahvasti keskeiseksi taiteen aiheeksi 2010-luvulla. Eläin ja luonto eivät esiinny enää vain ekotaiteen ja ympäristö- ja eläinoikeusaktivismin marginaaleissa, vaan ne ovat poliittisen keskustelun ja nykyaikaisen taiteen ytimessä. Inhimillisen ja ei-inhimillisen välistä eroa sekä luonnon käsitettä tarkastelevat teokset suhtautuvat kriittisesti ihmiskeskeiseen ajatteluun ja antroposeeniin. (Haapoja 2013b, 26.) Pohdin taiteen ja aktivismin yhteyttä Ateenassa:

Omassa taiteessani tutkin omaa ympäristöäni ja luonto- ja eläinsuhdettani. Samalla kiinnitän huomiota asetelmaan, jossa olen; minä tutkin eläimiä, ne ovat minun kohteeni. Voinko saavuttaa taiteen avulla tilan, jossa oivallan jotain uutta eläimistä? - - Työssäni en pyri aktivismiin, mutta taiteeni esittäminen, julkaisu ja levittäminen ja siitä puhuminen on minulle luonteva tapa lisätä maailmaan puhetta luonnosta ja eläimistä, niiden olemassa olosta ympärillämme. Sitä kautta taiteeni on aktivismia. (Työpäiväkirja 26.6.2018.)

Vuonna 2013 Haapoja kirjoitti Esitys-lehden artikkelissaan *Eläin, taide ja yhteisö*: ”Jos poliittisena ajatellaan taidetta, joka politisoi aiheensa, on eläinkysymystä käsittelevä taide poliittista sen puhuttuun merkityksessä” (Haapoja 2013a, 12). Poliittisen taiteen ydintavoite on näkymättömän näkyväksi tuominen ja hiljaisten äänten voimistaminen. Eläintaiteessa poliittisuus merkitsee kielen ulkopuolisten maailmojen esiintuomista. Fiona MacDonaldille *The Patio Project*issa (2017) maalauskaikalla näkyvät kettujen jäljet edustavat hiljaista ääntä, joka jää dominoivien äänien alle ja näkymättömiin (MacDonald 2018, 8). Kuten Haapoja ja Gustafsson toteavat, oikeudenmukaisuuden toteutumiseen ”tarvitaan kuvittelua, samaistumista ja empatiaa” (Gustafsson ja Haapoja

2015, 132). Tällä tavoin voidaan nähdä poliittisena eleenä myös MacDonaldin tapa kuvailla tuntemattomaksi jäävä puun kokemus hänen omasta inhimillisestä maailmankuvastaan käsin teoksessa *Rubbing Inner Wood* (2013).

Kuva 2: Fiona MacDonald: *The Patio Project* teossarjasta *Foxing* (2017). Kettuja varten levitetty maalauskanas. MacDonald, <http://www.feralpractice.com/W-Foxing/>.

3 TAIDETTA ELÄINTEN KANSSA JA ELÄIMILLE

Lähestymistapoja taiteelliseen työskentelyyn ei-inhimillisen kanssa

Taiteen tekeminen ei-inhimillisen kanssa synnyttää eettisiä kysymyksiä, joita taiteilija ja yleisö joutuvat kohtaamaan. Se merkitsee tasapainoilua sen kanssa, mikä on ihmiskeskeistä ja manipulointia, ja mikä on omaehtoista ja tasa-arvoista. Tasapuolista työskentelyä ei-inhimillisen kanssa vaikeuttaa ihmisen taipumus nähdä myös muut elävät olennot inhimillisinä. Tulkitessaan toislajisen eläimen kokemusta taiteilija voi heijastaa omia inhimillisiä piirteitään toisen lajin käyttäytymisen kautta, eli inhimillistää eläintä.

Taideteokseen osallistumisen käsite on monitulkintainen ja taiteilijan arviointikyvyn varassa, etenkin kun tarkastelussa on ei-inhimillinen olento, jonka kanssa taiteilijalla ei ole yhteistä kieltä. MacDonald korostaa taiteilijan agenttuurin eli toimijuuden luonteen muuttumista lajien välisessä taiteellisessa prosessissa.

Vaikka taiteilijalla on kontrolli prosessista, tämän täytyy tavallaan sisällyttää muiden tekijöiden rooli omaan toimijuuteensa, ja asettaa toimijuutensa alttiiksi muille tekijöille, niin että muutkin tekijät pystyvät vaikuttamaan toimintaan taiteilijan kautta. (MacDonald 2018, 1.) Taiteilija pysyy itsenäisenä toimijana, mutta hänestä tulee lisäksi viestinviejä. Merkityksellistä on miten taiteilija käyttää valta-asemaansa; miten huolellisesti hän sisällyttää toisen tekijän tarpeet omaan toimijuuteensa ja ratkaisuihinsa.

Edellä mainitsemani Joseph Beuysin performanssi *I like America and America likes me* (1974) on kuuluisa esimerkki teoksesta, jossa on käytetty elävää eläintä. Viikon kestävässä performanssissa Beuys toi galleriaan villin kojootin ja eli sen kanssa kolme päivää. Hän otti teoksella kantaa alkuperäisväestöjen oikeuksiin, mutta eläinten kanssa työskentelyn näkökulmasta kiinnostavaa teoksessa on taiteilijan ja kojootin suhde. Perttu Saksa ehdottaa että posthumanistiseen tapaan kanssakäyminen kojootin kanssa oli ”taiteilijan tulemista eläimeksi” (Saksa, Broglio & Kaila 2012). Kommentoin, että se on ennemmin ”taiteilijan tulemista ihmiseksi”, koska Beuysin performanssi paljastaa taiteilijan ihmiskeskeisen suhteen kojoottiin. Beuys pysyi ihmisenä ja kojootti pysyi kojoottina, eikä kukaan muuttunut miksikään. Mutta Beuys oli galleriassa omasta tahdostaan, kojootti ei.

Erotan 2000-luvulla tehdystä eläintaiteesta kaksi erilaista lähestymistapaa elävän eläimen käyttämiseen teoksessa vahingoittamatta eläintä. Ensimmäisessä lähestymistavassa taiteilija valmistaa teoksen, elävän installaation, jossa ihmisyleisö voi seurata elävää eläintä osana teosta. Koen Vanmechelen on luonut kanojen risteytys-hankkeen *Cosmopolitan Chicken Project (CCP)*, joka on vuonna 1999 alkanut ja jatkuva monialainen taideprojekti, jossa taiteilija risteyttää kanarotuja ympäri maailmaa. Vanmechelen esitti pro-

Kuva 3 ylinnä: Joseph Beuys locked in with a Coyote – 'I like America and America likes me'. 1974. Still-kuva videosta. René Block Gallery, New York. Publicdelivery.org: <https://publicdelivery.org/joseph-beuys-coyote/>.

Kuva 4 alinna: Koen Vanmechelenin teos Cosmopolitan Chicken Project (CCP, 1999-) Serlachius-museo Göstassa 2018.

jektin osana yksityisnäyttelyään *Kyse on ajasta* Serlachius-museo Göstassa Mäntässä 2018. Siinä taiteilija sijoitti kaksi kokonaista kanalaa museon puistoon neljäksi kuukaudeksi. Taiteilija Carsten Höllerin teos *Soma (2010)* oli Berliinin Hamburger Bahnhof -museon sisätilaan rakennettu 'laboratorio', johon kuului poroja, kanarialintuja, hiiriä ja kärpäsiä. Yleisö pystyi seuraamaan, miten soma-uutteen nauttiminen vaikutti eläimiin. (Cirelli 2011.)

Toinen lähestymistapa on teos jossa taiteilija on osana omaa taiteellista työskentelyään kontaktissa eläimen kanssa. Prosessista voi kehittyä taiteellinen lopputulos, kuten valokuva joka perustuu eläimen observointiin. Tällainen teos on esimerkiksi ohjaaja Ceyda Torunin dokumenttielokuva *Kedi (2017)*, joka seuraa istanbulilaisten katukissojen elämää ja niiden suhdetta ihmisiin. Elokuvan pääsosissa ovat kissat Sari, Bengü, Aslan Parcasi, Psikopat, Deniz, Gamsiz ja Duman. Toinen esimerkki eläimen kanssa kontaktissa syntyneestä teoksesta on Fiona MacDonaldin *Foxing*, jossa ketun väriaineeseen kastuneiden jalkojen maalauslustalle painautumisen avulla syntynyt maalaus. Siinä kuitenkin taiteilija pyrkii jakamaan toimijuuttaan taiteellisessa prosessissa myös ketulle, kun *Kedissä* teos syntyy observoimalla kissoja, eikä kissoilta odoteta osallistumista elokuvan tekemiseen. Erot ovat pieniä ja häilyviä, sillä *Foxingin* voitaisiin myös ajatella olevan yksinomaan observoimista, ketun jälkien dokumentointia.

Yksi muoto eläimen kanssa tapahtuvasta taiteellisesta prosessista on interventio, jossa eläin on interventiotilanteessa osallistettu katsoja-kokija. Eläintä ei käytetä teoksessa, vaan se on teoksen yleisö, samaan tapaan kuin ihmisyleisö on ihmisille suunnatussa interventiossa. Tällaisia ovat esimerkiksi *Cats of Athens 18:n* interventiot. Interventiosta valmistettu dokumentaatio puolestaan voidaan määritellä edellä mainitulla periaatteella observoinniksi.

Venetsian 57. Biennaalissa 2017 oli samankaltainen teos jolla on ollut erityinen merkitys omaan työskentelyyni. TV-näytöllä pyöri taiteilija Shimabukun video *Do snow monkeys remember snow mountains?* ja näytön edustalle oli aseteltu isoja kaktuksia ruukuissa. Videolla näkyi Texasin aavikolle vuonna 1972 tuotuja japanilaisia lumiapinoita, jotka tutkailivat lumikasaa. Shimabuku oli tuonut niiden luokse lumeksi murskattua jäätä, ja hän halusi testata sen avulla, käsittävätkö apinat, joiden juuret ovat lumivuorilla, mitä lumi on. Teos keskustelelee apinoiden siirtämisestä niiden luonnolliselta asuinseudultaan ja yksilön kykyä adaptoitua uuteen paikkaan. Samalla se symbolisesti tarkastelee myös ihmisten muutoliikettä ja geneettisen muistin merkitystä kotiseudulle palatessa. (Shimabuku 2016; Diner 2016.)

Kuva 5: Shimabuku: *Do snow monkeys remember snow mountains?* (2016). Still-kuva videosta. Freedman Fitzpatrick -galleria: <http://freedmanfitzpatrick.com/caddy/wp-content/uploads/2016/01/DSC1572.jpg>.

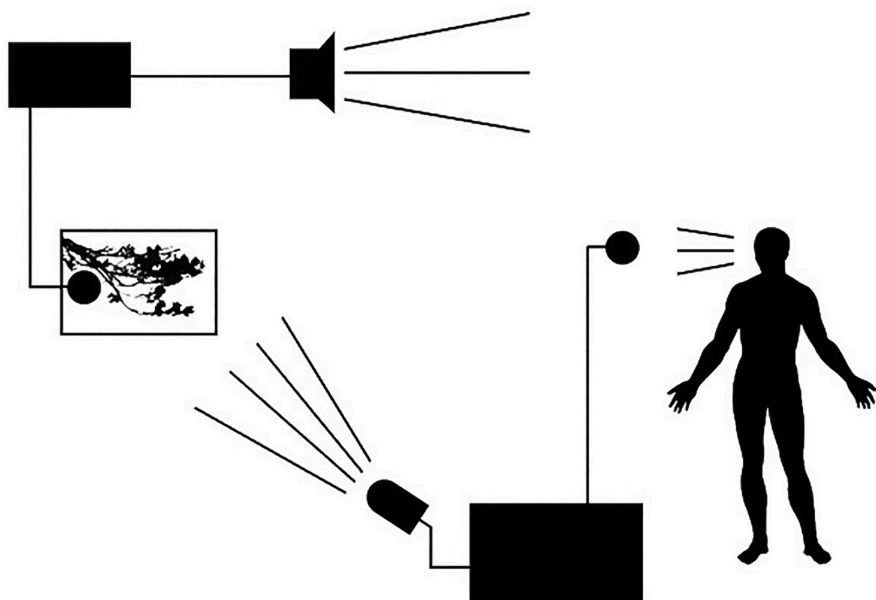
Teoksen nähdessäni biennaalissa viimeistään ymmärsin, että samana vuonna syntyneissä teoksissani *Cats of Athens 17:ssä* ja *Pigeons of Venicessä* katukissojen ja kyyhkysten kanssa oli perusta enemmän kuin pelkälle leikille. Siihen asti olin epäröinyt, oliko niiden tekeminen *järkevää*. Teos antoi minulle varmistuksen tai ikään kuin kehotuksen, että voisin luoda eläinten kanssa jotakin, jonka voisin sijoittaa ‘taiteen kentälle’ osana ammatillista työtäni. Shimabukun lumiapinat ovat edelleen teos, jonka koen läheiseksi oman työskentelyni kanssa.

Terike Haapoja

Interaktio ei-inhimillisen kanssa

Kuvataiteilija Terike Haapoja on käsitellyt useissa teoksissaan elämänmuotojen erilaisia tapoja aistia ympäristöään. Haapoja kokeilee erilaisia teknologioita saadakseen esiin sellaista mitä emme aisti. Hän tekee kokeiluja ja ehdotuksia mahdollisista erilaisista tavoista kommunikoida muiden elämänmuotojen kanssa. Hänen teoksensa *Tree Piece* oli Venetsian 55. biennaalissa Pohjoismaiden paviljongissa vuonna 2013 toteutettu paikkasidonnainen ääniteos. *Tree Piecessä* hän tuo näkyviin puiden liikkeestä syntyvän äänen jota emme muuten aistisi eikä se siis olisi todellisuuttamme. Pohjoismaiden paviljongin erityispiirre ovat kolme puuta, joiden runkoa paviljonkirakennus ympäröi. *Tree Piece* välitti katsojille puiden runkojen liikkeestä syntyvää, sensorien avulla elektronisesti muodostettua ääntä. *Dialogue* on interaktiivinen installaatio vuodelta 2008, jossa Haapoja manipuloi fotosynteesiä siten että se mahdollistaa ihmiskatsojan ja kasvin kokeellisen kommunikoinnin. Normaalisti fotosynteesissä hiilidioksidi konvertoituu sokereiksi ja muiksi ravintoaineiksi, mutta *Dialoguen* teknologia jalostaa fotosynteesiin toimintaa ääneksi, jolla puu ja ihminen voi vaihtaa tietoa, kommunikoida. Fotosynteesi mahdollistaa että kasvi saa ravinteita ja se on sitä kautta kaiken elämän edellytys. Fotosynteesi on myös ehdotonta jotta ylläpidämme normaalin määrän happea atmosfäärissä. Kun hengitämme ulos hiilidioksidia ilmaan, fotosynteettiset organismit voivat korjata sen vapauttaen samalla sen sisältämän hapen takaisin ilmaan. Kun katsoja viheltää tai hengittää puun vieressä olevaa hiilidioksidisensoria kohti, hiilidioksidi aktivoi valaistuksen ja pienet mittauslaitteet jotka on kiinnitetty puun oksiin. Kun hiilidioksiditaso kasvaa mittauslait-

teissa fotosynteesin johdosta, hiilidioksidi muuttuu vihellysääneksi. Ihminen ja kasvi ovat keskenään fyysisessä interaktiossa, koska kuulumme samaan aineenvaihduntasysteemiin. Haapoja kuvailee teosta, että “valot, ääni, hiilidioksidi ja digi- sekä analoginen teknologia muotoilevat informaation piirin joka mahdollistaa katsojan vastaanottamaan interaktion ei-inhimillisen ympäristön kanssa, ei vain fyysisenä prosessina, mutta myös tiedon virtana” (Haapoja 2019).

Kuva 6: Terike Haapoja: *Dialogue* (2008) mahdollistaa puun ja ihmisen interaktion. Haapojan kotisivut, www.terikehaapoja.net/dialogue/.

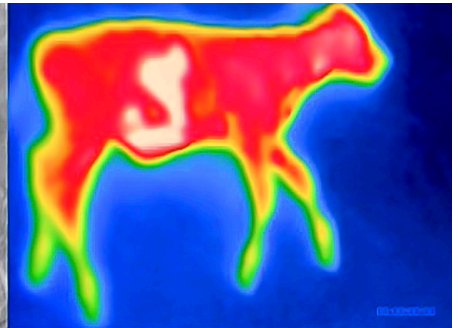
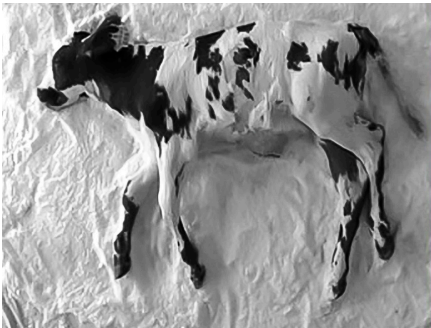
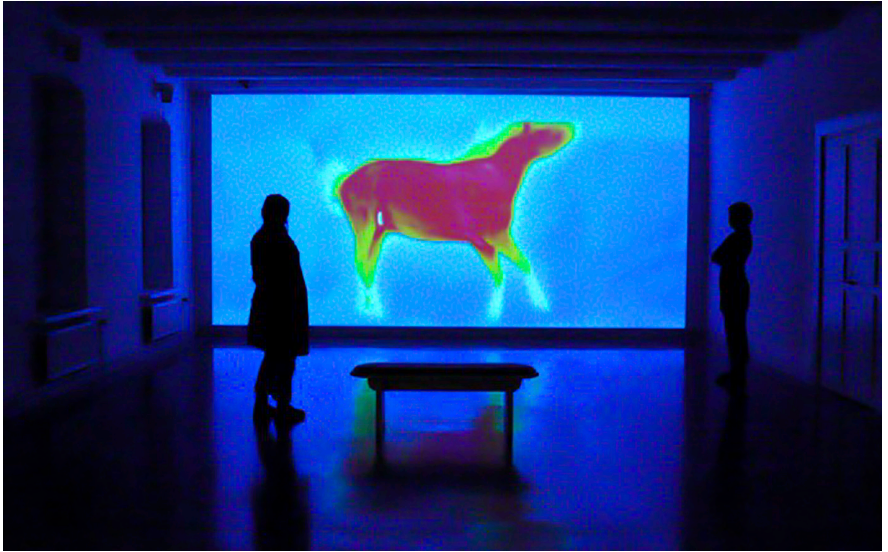

Lajienvälisen kommunikaation etsimistä

Haapoja on hyödyntänyt kuolleita eläimiä teoksissaan *In and Out of Time* (2005) ja *Entropy* (2004). *In and Out of Time* on videodiptyykki, joka kuvaa vasikkaa kuoleman jälkeen. Vasemmanpuoleisessa videossa vasikka on kuvattu tavallisella videokameralla, ja oikeanpuoleisessa vasikka näkyy lämpökameralla otetulla filmillä. Videot on kuvattu samanaikaisesti heti kuolemasta alkaen. Tavallisella videolla ei vaikuta tapahtuvan mitään, mutta oikeanpuoleinen video näyttää väreissä miten lämpö haihtuu vasikan ruumiista hiljalleen. Samaan tapaan teoksessa *Entropy* katsoja voi seurata hevosen ruumiin kylmenemistä kuoleman jälkeen. *Passings*-videoinstallaatiossa (2005) Haapoja esitti makaavista ihmisistä otettujen lämpökameravideoiden sarjalla miten ruumiista jää lämpöjälki alustaan joksikin aikaa vaikka ihminen poistuu. Teosten kautta hän esittää pohdintaansa siitä miten ihmisen käsitys ympäristöstä maailmasta ja ajankulusta muodostuu rajallisten aistien perusteella. Eläinlajit vastaanottavat tietoa eri tavoin jo siitä syystä että lajin aistien rajat vaihtelevat. Ihmisillä on rajoitettu kyky käsittää esimerkiksi ajankulua koska emme haista tai tunne ollutta. Kun taas esim. elävästä ruumiista jää lämpöjälki paikkaan ja muut eläimet tietävät hajujen perusteella sellaista mitä me emme tiedä. Meidän maailmakuvassamme hallitsee konkreettinen läsnäolo - ”en usko ennen kuin näen” -sanonta kuvaa hyvin tätä ihmisen käsitystä siitä mikä on todellista ja mikä mahdotonta. Näkemällä sekä muilla aisteillaan kokemalla ihminen hyväksyy ympäristön todelliseksi. Mutta kuten Haapoja sanoo, ”meidän läsnäolomme tai poissaolomme ei ole koskaan absoluuttista - meidän perspektiivimme rajoitukset saavat meidät vain ajattelemaan sillä tavoin” (Haapoja 2019).

Haapoja käsittelee ihmislajin ja muiden elämänmuotojen kommunikaation välistä kuilua tuoden esiin aisteihin perustuvan tiedon

Kuva 7 (ylinnä): Terike Haapoja: *Entropy* (2004). Haapojan kotisivut: www.terike-haapoja.net/entropy-2004/.

Kuva 8 (alinnä): Terike Haapoja: *In and Out of Time* (2005). Haapojan kotisivut: www.terikehaapoja.net.

rajallisuutta ja tiedonvälityksen katkeamista eri näkökulmista. Hän paljastaa objektiivisesti ja havainnoivalla asenteella katsojalle näitä näkymättömäksi jääviä ilmiöitä ja kanavia mm. ihmisen, hevosen ja lehmän ruumiiden sekä puiden jälkien kautta. Minulle Haapojan teokset muistuttavat siitä että ihmiskunnan valta-asema ja kulttuuri perustuu vajavaiseen, rajoittuneeseen tietoisuuteen. Äly on korvannut sen mikä jää tietoisuuden rajojen ulkopuolelle. Laskevan ajattelun kyky on niin ylivertaista että ihminen on pystynyt rakentamaan teknologioita jotka ovat mahdollistaneet muiden olentojen hyödyntämisen ja riiston ja sitä kautta kulttuurin ja teollistuneen hyvinvoinnin. Äly on suorastaan voinut hyötyä aistien rajallisesta kapasiteetista, kun ihmisen tietoisuuteen eivät ole vaikuttaneet muiden olentojen viestit ja reaktiot. Haapojan teokset tuntuvat yhdessä kysyvän: Voisiko ihminen älyllään luomansa teknologian avulla kehittää kommunikointikeinon esimerkiksi puulle jotta puu voisi välittää tietoaan ihmiselle? Voisiko näin ihminen korjata riiston jonka se on toteuttanut teknologian kehittämiseen ja tarjota teknologian koko ekologian yhdessätulemiseen? Silloin tekoäly ratkaisisi ekologiset kriisit ja kääntäisi ihmisen takaisin osaksi yhteenkietoutunutta luontoa.

Fiona MacDonald ja Feral practice

Englantilainen taiteilija-tutkija Fiona MacDonald tutkii työssään taiteen tekemisen mahdollisuuksia yhteistyössä muiden lajien kanssa ja kokonaisten elinympäristöjen tuottamia yhteisproduktioita. Hän kutsuu taiteellista työskentelyään nimellä *Feral practice*. *Feral practicessa* taiteellinen toiminta tapahtuu ihmisen valtapiirin ja inhimillisten rakenteiden ulkopuolella, ja se etsii sieltä uudenlaista estetiikkaa ja sisältöä. Se muodostaa monilajisia eli erilaisten elämänmuotojen yhteistuotantoja (co-production). *Feral practicen*

teokset syntyvät intra-aktiossa, jossa yhteinen toimijuus syntyy monilajisesta 'työryhmästä', tai kokonaisesta yhteisöstä. (MacDonald 2018, 4.)

Rubbings in a Wood ja lajienvälinen yhteistuotanto

MacDonaldin artikkeli *Feral Practice: the ramifications of making-with in a multispecies world* (2018) kuvaa hänen työskentelyään sekä *Wood to World-* (2013-) ja *Foxing* -teossarjojaan. Artikkelin avaa laajasti taiteilijan intentioita teoksiin ja myös hänen reflektiotaan prosesseista jälkikäteen. MacDonald kuvailee *Feral practicen* syntyvaihetta. Muutettuaan Lontoosta Kentin maaseudulle hän sairasteli ja joutui olemaan uudessa, metsäisessä elinympäristössään paljon paikoillaan. Silloin ympäristön pienet tapahtumat alkoivat saada hänen huomiotaan. Luonnon keskellä MacDonald koki jotain perustavasti muuttuvan huomiokyvyssään ja tietoisuudessaan, ja myös fyysisessä olemuksessaan. Kokemukset johdattivat MacDonaldin kokeilemaan työskentelyä metsässä. Hän teki maalauksista ja piirustuksista installaatioita metsään, ja häntä kiehtoi luonnontilaan tuodun materiaalin ja ympäröivän luonnon kontrastinen suhde. Katsojille installaatiot välittyivät metsän ulkopuolella taiteilijan ottamina valokuvina. Vähitellen häntä alkoi vaivata materiaalin merkitys metsässä valokuvauksen jälkeen. Teokset tapahtuivat metsässä, mutta kuvissa niiden status muuttui ristiriitaiseksi: olivatko maalaukset ja piirustukset roskia vai olivatko ne teoksia? Lisäksi MacDonaldia häiritsi, että valokuvat tavoittivat vain ihmisyleisön, eivätkä ne kommunikoineet metsän kanssa. MacDonald alkoi tehdä piirroksia puiden pinnalla. Hän levitti japanilaista washi-paperia kannolle, ja jäljensi kannon tekstuuria paperille hieromalla grafitilla paperia kantoa vasten. (MacDonald 2018, 3.)

Puun ja taiteilijan hiertävästä liikkeestä syntyneellä teoksella oli erilainen status kuin alun installaatioilla ja valokuvilla. Piirustuksesta alkoi teossarja *Rubbings in a Wood* (2013-), jota MacDonald kutsuu lajienväliseksi yhteistuotannoksi ja hänen ja puiden intra-aktioksi. Piirustukset ovat tuloksia kahden toimijan itsenäisestä mutta samalla yhteenkietoutuvasta toiminnasta. MacDonald kertoo että hän valitsi median eli paperin ja grafiitin, ja puun osuus yhteistuotannossa oli koko ja muoto. MacDonald kuvailee, että “hierrettyt jäljet syntyivät puun tekstuurista, sen ruumiista, minun ja sen kosketuksen kohtaamisesta” (MacDonald 2018, 4). Grafiittijälkien syntyminen paperiin oli molempien osallisten ansiota, sillä ne syntyivät heidän hiertyessään toisiaan vasten. Jokainen piirustus oli teos, mutta sen lisäksi se oli tapahtuma joka tuotti muutoksen hänen ja puun suhteessa. MacDonald koki että hiertyessään toisiaan vasten he tapasivat toisensa intiimisti ja kokivat

Kuva 9: Fiona MacDonald: *Rubbing inner wood* (2013). MacDonald, <http://www.feralpractice.com/>.

toisensa intensiivisemmällä, syvällisemmällä tavalla kuin aiemmin. (Ibid., 3-4.) “Minulla oli puun haju nenässäni ja me vaihdoimme soluja yhteisen hiertymisen myötä. Se ei ollut tieteellistä tietoa, mutta se oli tietämistä. Se oli ruumiiden kohtaaminen - meidän ruumiimme, jotka olivat molemmat haavoittuvia” MacDonald kuvailee (Ibid., 3).

Foxing - taideteos lajienvälisenä kohtauspaikkana

Foxing on yhteisnimi talvella 2016-2017 alkaneelle ja jatkuvalla kokonaisuudelle, jossa MacDonald tekee teoksia villien kettujen kanssa. *The Patio Projectissa* (2017) MacDonald levitti maahan maalauskankaan, jonka tarkoitus oli olla kohtauspaikka hänelle ja ketulle. Kangas toimi rajapintana jolla hänen ja ketun toiminnat kohtasivat. MacDonald levitti savea ja maalia kankaan reunoille, jotta ketun tassut osuivat saveen tai maaliin ja jäljet tallentuisivat kankaalle. Sitten hän asetteli kankaan päälle ruokia, joista hän ajatteli kettujen pitävän: omenamehua, pähkinöitä, kalannahkoja, hunajavoileipiä ja kananmunia. Hän asensi riistakameran ja jäi odottamaan ‘lajienvälisen taiteen’ tapahtumista (Ibid., 7).

Aamuisin MacDonald seurasi riistakameran nauhasta, miten kettu kierteli pation ympärillä, ja sai noukittua varovaisesti muutaman herkkupalan tekemättä askeltakaan maalille tai savelle. MacDonald kokee että hänen ja ketun välillä alkoi ennalta-aavistamaton ja asymmetrinen keskustelu. He kävivät sitä useiden medioiden; maalin, tassunjälkien, pähkinöiden, riistakameran ja reikien avulla. Kankaan välityksellä he saivat toisiltaan informaatiota kummallekin ymmärrettävällä kanavalla: ketun puolesta sen aistimien hajujen ja taiteilijan puolesta tämän valmistaman kuvamateriaalin kautta. (Ibid., 7.)

The Patio Projectista kertoessaan taiteilija tyytyy esittämään ketun käyttäytymisen ja toiminnan yrittämättä sanallistaa sitä, eikä kuvittele ketulle tietynlaista toimijuutta ja tuntemuksia, kuten puulle *Rubbings in a Woodissa*. Kun prosessissa on osallisena muita kuin sanallisesti kommunikoivia olentoja, kaikkien osallisten kokemusta ei voida tulkita todenperäisesti. Sen sijaan MacDonald pystyy oman kokemuksensa perusteella toteamaan, että *The Patio Project* paljastaa ketun ja ihmisen kohtaamisessa heidän epäsymmetriset aikomuksensa, käsityksensä ja tulkintansa. Taideteos tuo esiin heidän erityisen suhteensa sekä ei-suhteensa ('relation; non-relation'). Lopputuloksena on objekteja, joiden estetiikka on "ennakoimattomaa, prosessiivista ja keskeneräistä" (Ibid., 7).

MacDonald koosti *The Patio Projectista* gallerianäyttelyn, jossa oli esillä patiolla ollut maalaus kangas, kuvia kankaasta alkuperäisessä

Kuva 10: Fiona MacDonald: *The Patio Project* (2017). MacDonald, <http://www.feralpractice.com/>.

paikassaan patiolla, kuvia prosessista sekä riistakameran filmipätkä ketusta. Hän jätti pois kasviruukut, kivet ja muut objektit. Hän jätti kokonaisuudesta pois myös levyn, johon kettu oli tehnyt virtsamerkin. Galleriassa olevasta teoksesta puuttuivat hajut, ja MacDonald kertoo katuneensa sitä jälkikäteen. Patiolla olleet elementit kuuluivat teoskokonaisuuteen, ja hän huomasi että teos menetti sen radikaalia olemusta kun se irrotettiin alkuperäisestä tapahtumapaikasta ja installoitiin galleriatilaan. (Ibid., 9.)

4 KOLME INTERVENTIOPROJEKTIA

Ensimmäisissä kaupunkiin sijoittuvissa julkisissa interventioteoksissani vuonna 2016 tarkastelin elinympäristöäni ja sosiaalista tilaa. Kaupunkitilaa suunnitellaan ja rakennetaan ihmisen tarpeiden lähtökohdista, mutta kaupunki on tila monille muillekin käyttäjäryhmille ja niiden päivärytmeille ja elämäntavoille. Sain ajatuksen suunnata intervention kaupunkitilassa myös eläimille ja tarkastella niiden suhtautumista intervention aiheuttamaan muutokseen tutussa elinympäristössä. Tuolloin minua inspiroi kysymys, voisiko eläin nauttia taiteesta? Tein ensimmäisen kissoille suunnatun teoksen *Cats of Athens 17* lomamatkalla Ateenassa. Toteutin intervention, joka koostui savesta muovatuista ja katu-tilaan sijoitetuista savirenkaista. Olin nähnyt kissavideoita, joissa kotikissat menevät lattialle renkaan muotoon asetetun vyön sisään tai hyppäävät pieniin laatikkoihin. Eläinlääkäri eräässä artikkelissa sanoi että kissoilla on luonnollinen taipumus haluta hallita selvästi rajattuja alueita omaksi reviirikseen. Halusin kokeilla, pitääkö tämä paikkansa ateenalaisilla kaupunkikissoilla. *Cats of Athens 17* oli minulle silloin enemmän kokeilu tai leikki kuin teos.

Saman vuoden 2017 syksyllä asuin Venetsiassa puolentoista kuukauden ajan. Venetsiassa asuu iso kesykyhky-yhteisö, minkä inspiroimana toteutin siellä taideintervention, jolle annoin nimeksi *Pigeons of Venice*. Silloin leikittelin ajatuksella siitä, voisinko tehdä taiteellista yhteistyötä kyyhkysten kanssa. Tein muutaman kokeilun, joissa ripottelin riisinjyviä kolmion tai ympyrän muotoon ja seurasin, muodostuuko ruokailevista linnuista iso vastaava kuvio. Taltioin intervention tapahtumat videolle. Myöhemmin aloin nähdä videolla hyväksikäyttöä ja pilkkaa kesykyhkyjä kohtaan. Tarkastelin teosta kriittisesti ja kyseenalaistin, millä tasolla eläinten kunnioittaminen ja niiden oikeuksien vaaliminen *Pigeons of Venice*ssä toteutuu. Aloin myös pohtia onko eläinten kanssa mahdollista tehdä taiteellista yhteistyötä ilman että se on hyväksikäyttöä? Mitä tarkoittaa taiteellinen yhteistyö eläimen kanssa? Entä mikä on eläimen hyväksikäyttöä? Onko ylipäättään oikeudenmukaista että taiteilija hyödyntää eläimen läsnäoloa taiteessaan? Olisiko olemassa eettisiä tapoja joilla eläimiä voisi osallistaa taideteoksessa?

Osatakseni vastata kysymyksiin jatkoin interventiotyöskentelyä eläinten kanssa, ja halusin etsiä sellaisia tapoja jotka kokisin kunnioittavaksi eläintä kohtaan. Seuraavana kesänä 2018 palasin Ateenaan yhdeksi kuukaudeksi jatkamaa *Cats of Athens* -projektia katukissojen kanssa. Tarkoitukseni oli tutkia erilaisin interventio-kokeiluin, onko katukissojen osallistaminen taiteessa tasa-arvoisesti mahdollista ja millaisessa muodossa se voi tapahtua. Palasin myös vuoden 2017 kysymykseen, voisiko katukissa jollakin tavalla nauttia tekemästani taiteesta? Eläin voi vaikuttaa taiteilijan työhön, mutta miten taide voi vaikuttaa eläimeen? Entä voiko eläin hyötyä taiteellisesta suhteesta ihmiseen? Esittelen tulevissa kappaleissa interventioprojektit *Pigeons of Venice*, *Cats of Athens 17* ja *Cats of Athens 18*. Kuvailen projekteja reflektoiden taiteellista prosessiani ja keskustelen teoksista myös muiden taiteilijoiden, kuten Fiona

MacDonaldin ja Terike Haapojan kanssa heidän teostensa ja kirjoitustensa avulla. Ennen sitä tarkastelen alaluvussa Interventio taiteen tekemisen metodina, millainen taiteellinen työskentelytapa interventio on.

Interventio taiteen tekemisen metodina

Interventio on tilassa ja ajassa tapahtuva totutusta poikkeava tilanne, joka voi toteutua monilla tavoilla. Se voi olla uusi elementti, muutos tilassa tai muokattava tilanne, performanssi, yhteisöllinen taideprojekti tai kaikkea näitä yhtä aikaa. Claire Bishop kirjoittaa teoksessaan *Artificial Hells* että yhteistä intervention eri ilmenismuodoille on että tuotetun artefaktin sijaan interventio luo 'tilanteen' (Bishop 2012, 1-2). Interventio pyrkii yllättämään katsoja-kokijan. Se tarjoaa katsojalle moniaistisemman kokemuksen ja mahdollisuuden osallistua, toisin kuin galleriatila, jossa totutut käytösnormit voivat vaikuttaa voimakkaastikin katsojan taidekokemukseen. (Jensen, Rajanti & Ziegler 2018, 20, 22.)

Ensimmäisestä tekemästani taiteellisesta interventiosta *LITTLE POT EXHIBITION (2016)* lähtien interventio on ollut minulle tärkeä ilmaisutapa toisen läheisen tekemisen, saven veistämisen rinnalla. Interventioiden tekeminen merkitsee minulle poistumista studiosta ja tuulettumista, ajattelua toisin. Kun keraamiset veistokseni kulkevat perinteisempiä reittejä kohti gallerioita ja ovat valmistuttuaan muuttumattomia ja melkein ikuisia, interventio-työskentely tarjoaa minulle irrottautumisen totutuista taiteelle osoitetuista raameista kuten studiosta, galleriasta sekä taiteen esityspaikan ja rahoituksen etsintään liittyvästä hakemustyöstä.

Kuva 11: *LITTLE POT EXHIBITION* (2016), Suvilahdi, Helsinki. Kuva: Tommi Tero-

LITTLE POT EXHIBITION tapahtui Helsingin Suvilahdessa olevilla ulkoportaita alkukeväällä 2016. Suunnittelin intervention Aalto-yliopiston Design exploration and experimentation -kurssilla. Professori Maarit Mäkelän ohjaaman kurssin aiheena oli paikka, ja tarkoitukseni oli tutkia paikan luonnetta manipuloimalla sitä installaation avulla. Dreijasin studiossa 107 saviruukkua ja kuljetin ne polttamattomina paikalle. Muistan tunnekokemuksen installaation rakentamisiltana. Pitkän pakkauspäivän ja roudauksen jälkeen nostelin ruukkuja banaanilaatikoista portaille, ja minut valtasi valtava riemu ja onnistumisen tunne. Se oli hyvin onnellinen hetki, ja tuntui kuin ruumiissani olisi myllertänyt

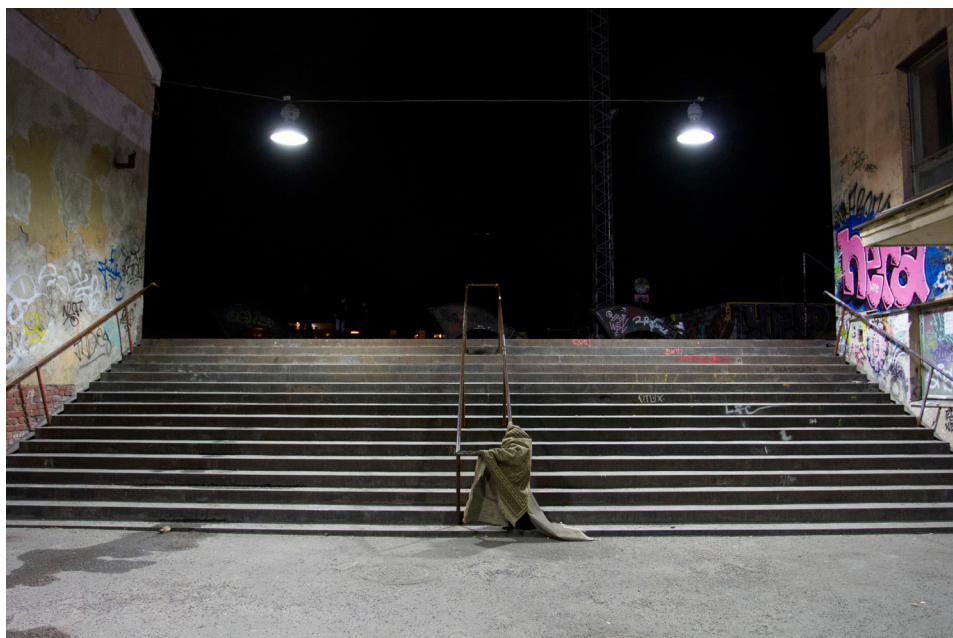
positiivisen energian myrsky. Suunnitelmanani oli pitää ruukkuja paikalla viikon ajan ja seurata mitä muutoksia installaatiossa tapahtuu. Kiinnitin portaiden viereen seinään julisteen, johon olin kirjoittanut anonymisti intervention nimen, päättymispäivämäärän ja lupauksen palauttaa tila ennalleen päivämäärän jälkeen.

Perinteinen käsitys taideteoksesta esimerkiksi akvarellimaalausprosessin pysyvänä ja siten sinetöitynä lopputuloksena kääntyy osallistavassa taiteessa päinvastaiseksi, eli pitkäaikaiseksi ja kehittyväksi projektiksi, jonka alku- ja loppupistettä ei voi osoittaa (Bishop 2012, 2). Olen omissa interventioprojekteissani kokenut tämän vahvasti. Interventioni ovat olleet luonteeltaan hetkellisiä ja muuttuvia, mutta ne ovat jääneet elämään katsoja-kokijoiden kertomuksissa ja taiteilijan dokumenteissa ja niiden ‘perintö’ näkyy myös niitä seuranneissa interventioissa. Sillä tavoin artefaktista tulee ‘tilanne’, kuten Bishop ilmaisee. Yleisö muuttuu katsojasta yhteistyötahoksi tai osalliseksi, ja taiteilijasta tulee yksityisen toimijan sijaan eräänlainen fasilitaattori, toimija joka mahdollistaa ‘tilanteen’ syntymisen ja kehittymisen (Bishop 2012, 2).

Kävin interventioviikon aikana valokuvaamassa installaation joka aamu ja ilta, ja seurasin mahdollisia tapahtuvia muutoksia. Ensimmäisten kahden päivän aikana ruukkuja rikottiin ja siirreltiin. Koin että jotkut ohikulkijat inspiroituvat teoksesta ja halusivat leikkiä sillä. Olin numeroinut ruukut ja pidin laatimani paperilomakkeen avulla kirjaa muutoksista. Pidin myös päiväkirjaa, johon kirjoitin tapahtumista ja tuntemuksistani. Suunnitelmani oli tehdä kerätyistä datasta dokumentaation, joka esittäisi intervention kehittymistä kaavioiden ja valokuvien avulla. Kolmantena päivänä koko installaatio yllätyksekseni hävisi. Tulin vihaiseksi ja surulliseksi, ja ymmärsin silloin, että interventiotyöskentelyssä ei ole kyse vain kommunikoinnista ympäristön kanssa ja yleisön kokemuksesta,

vaan minä prosessoisin sen kautta tekemistäni ja ilmaisuani myös henkilökohtaisesti. Jatkoin portaiden valokuvaamista ja päiväkirjan pitoa, koska olin asettanut intervention ajaksi viikon. Nyt kuvaamaan lähteminen tuntui hyvin vastenmieliseltä, mutta kuitenkin tärkeältä. Viikonloppuna portaille ilmestyi roskia, ja valokuvaaminen oli hämmentävä kokemus. Pohdin onko kuvassa vain portaat vai portailla oleva interventio.

Interventio merkitsee minulle myös taiteen viemistä arkisiin tiloihin, jossa taidetta ei normaalisti ole tarjolla. Interventio voi yllättää katsojan missä ja koska vain ilman ilmoittautumista tai

Kuva 12: *LITTLE POT EXHIBITION* (2016) intervention viidentenä iltana perjantaina.

pääsymaksua. Etenkin guerilla- eli sissitaidehenkisesti eli kenenkään tilaamatta ja luvattomasti toteutettu interventio on mahdollisuus taiteilijaehtoisempaan toimintaan. Suora toiminta ilman välikäsiä tarjoaa suoran kontaktin teoksen katsojaan. Interventio tunkeutuu tilaan ja voi häiritä sen jokapäiväistynyttä liikettä, mutta se ei vaadi katsojalta mitään, ei rajoita tilassa toimivien tahojen oikeuksia käyttää tilaa tai vaikuta mahdollisuuksiin toimia tilassa. Se kuitenkin haastaa katsoja-kokijan tavan käyttää tilaa, ja se tarjoaa tälle oivalluksen sekä itsestään että käsillä olevasta tilasta. Parhaimmillaan se herättää katsojan tarkastelemaan ympäristöään eli olemaan enemmän läsnä hetkessä. Anna Jensen, Taina Rajanti ja Denise Ziegler toteavat, että “koska kaupunkia suunnitellaan usein markkinavoimien ehdoilla, on poliittinen teko raivata tilaa taiteelle, joka ei tuota suoraa rahallista hyötyä. Osallistamisen ei tule olla vain eheyttävää puuhastelua, vaan se on tärkeä osa kaupunkitilan uudelleen inhimillistämistä. Osallistamisen sijaan olennaista on osallistuminen, kun taistellaan sitä tunnottomuutta ja arjen fragmentoitumista vastaan, jota kapitalistinen tuotantotapa aiheuttaa” (Jensen, Rajanti & Ziegler 2018, 20).

Interventio voi olla vaivihkaa ja anonyymisti tilaan tuotu elementti, ja taiteilija voi tarkoituksella myös häivyttää teoksen taidestatusta lisätäkseen katsojan ajattelua täristelevää vaikutusta. Mieleeni jäi viisitoista vuotta sitten Skotlannissa Arranin saarella matkaillessani kadulla ollut banaaninkuori ja sen eteen asetettu oranssi liikennekartio. Olin ohikulkija, ja jäin ihmettelemään näitä kahta elementtiä. Tilanne oli paradoksaalinen, koska elementtien välillä oli outo yhteys. Banaaninkuori kadulla muodosti riskin tapaturmaan ja huomiovärinen kartio varoitti siitä. Toisaalta banaaninkuoren voisi olettaa nostettavan ros kiin sen sijaan että sen eteen laitettaisiin kartio.

Interventioteos altistaa myös tekijänsä ennakoimattomalle ja hallitsemattomalle prosessille. Julkiseen ja yhteiseen tilaan teoksen sijoittaessaan taiteilija joutuu hyväksymään että muut osalliset voivat vaikuttaa teokseen. Silloin taiteen omistajuus laajenee sen tuottaneesta taiteilijasta myös kaikkiin teoksen osallisiin, joita ovat teoksen näkevät ja kokevat ihmiset ja myös eläimet. Kaikissa tekemissäni interventioissa irtipäästäminen teoksen omistajuudesta on ollut voimakas kokemus, vaikka teoksen altistaminen ympäristölle tapahtuu aina tietoisesti. Luopumiseen reagoin ehkä voimakkaimmin *LITTLE POT EXHIBITION*ia tehdessäni. Olin määritellyt sen kestoksi yhden viikon, mutta toteutuessaan se kesti vajaat kaksi vuorokautta. Viimeistään saviruukkujen kadottua jäljittämättömästi ymmärsin, että koska interventioilla pakotan muut tilan toimijat kohtaamaan teoksen, minun on oltava valmis luopumaan teoksen täydestä hallinnasta ja voitava tarjota muillekin osallisuutta. Sen jälkeen en ole määritellyt interventioilleni kestoaikaa, mutta yleensä näen ne suunnitteluvaiheessa lyhytaikaisina, muutaman päivän kestoisina tapahtumina, ja lähes poikkeuksetta ne jäävät lyhyemmäksi kuin arvioin. Interventiotaitteen piirteitä ovat hetkellisyys ja ainutlaatuisuus, koska teos elää ja kehittyy ympäristön vaikutuksesta. Omissa ihmisille suunnatuissa teoksissani se on tarkoittanut että installaatio on muuttunut tunnistamattomaksi alkuperäisestä tai kadonnut parin vuorokauden sisällä. Toisaalta interventiot voivat jäädä “elämään, vaikka harvalukuistenkin katsojien mielissä, ja muuttuvat kertomuksiksi” (Jensen, Rajanti & Ziegler 2018, 128).

En kerro interventiotiesteni ohessa ohjeita miten teoksen voi kokea tai miten siihen voi osallistua. Katsoja on vapaa kokemaan, suhtautumaan ja kohtelemaan interventiota miten haluaa. Sitä kautta koen luopuvani teoksen hallinnasta ja antavani sen vapaat käyttöoikeudet katsojalle. Interventio ei voi kaihtaa erimielisyyksiä

vaan sen on otettava vastaan myös jokainen ristiriidassa oleva reaktio (Jensen, Rajanti & Ziegler 2018, 126). Kun teos, joka on vaatinut päivien raskaan fyysisen työpanoksen, hajoaa tai katoaa, minulla on jäljellä muistinvaraisen kokemuksellisen tiedon lisäksi teokseen liittyvä dokumentaatio kuten esimerkiksi valokuvia, piirroksia ja muistiinpanoja joita olen tehnyt prosessin aikana. Dokumenttien muodossa teoksen omistajuus lopulta säilyy (ainakin, myös) minulla.

Interventio haastaa taiteilijan dokumentoimaan teosta uudella tavalla. Interventio tapahtuu paikassa ja ajassa ainutkertaisena samaan tapaan kuin performanssi, ja jos sen dokumentointi on pelkän visuaalisen taltioinnin varassa, teoksen tarkoitus ei välttämättä välity enää siinä vaiheessa katsojalle (Jensen, Rajanti & Ziegler 2018, 132). Esitin *LITTLE POT EXHIBITIONin* dokumentaation ryhmänäyttelyssä Space Aalto-yliopiston Beta Space -galleriassa. Dokumentaatio koostuu kahdesta kuvasarjasta sekä lyhyestä tekstistä, joka selittää teoksen ideaa ja prosessia. Ensimmäinen kuvasarja esittää installaatiosta kuvan jokaisena iltana ja paljastaa mitä viikon aikana tapahtui. Toisessa kuvasarjassa on lähikuvia installaatiosta ja ruukuista viikon aikana. Valokuvat jotka esittävät tyhjiä portaita viittaavat siihen, että taiteilijalle teos oli edelleen olemassa, vaikka se ei enää näkynyt yleisölle. Kuvat tuntuvat kysyvän, yrittikö taiteilija pitää kiinni teoksen omistajuudesta, valokuvaamalla nyt interventiota, joka oli siirtynyt jonnekin tavoittamattomiin, mutta joka tapahtui ja kehittyi taiteilijan määrittämällä teoksena edelleen.

Jensen, Rajanti ja Ziegler pohtivat interventiota edustavia piirteitä ja merkityksiä ja esittelevät Aalto-yliopiston Porissa 2004-2014 sijainneen Visuaalisen kulttuurin maisteriohjelman ja sen jälkeen siellä jatkaneen projektialusta PUPAn (Pori Urban Platform of

Aalto University) puitteissa toteutettuja taiteellisia interventioita. Taideinterventio voidaan sijoittaa paikkaan, jonka käyttämisestä kukaan ei ole muuten kiinnostunut, kuten vuonna 2015 Porissa huomaamattomalle ja vähäisellä käytöllä olleelle keskusaukiolle sijoitettu Suvi Härkösen ja Laura Eerikäisen toteuttama *Porin Maailmannäyttelyn paviljonki. Space Invaders II - Revolution* -tapahtuma otti haltuun vuonna 2014 Porin keskustasta syrjässä sijaitsevan Autotalo -rakennuksen, joka oli määrätty purettavaksi. (Jensen, Rajanti & Ziegler 2018, 64-66, 82.) Toisaalta intervention paikka on myös kaiken keskellä ja siellä missä on paljon toimintaa. *LITTLE POT EXHIBITION* sijoittui runsaasti käytetyille ja keskeisellä paikalla oleville ulkoportaille. Valitsin paikan osittain siksi, että en halunnut teoksen sijaitsevan syrjässä tai paikassa mitä vältellään, vaan siellä missä se joudutaan kohtaamaan. Suvilahden alueella kuljetaan enimmäkseen vapaa-ajalla, eli se oli kuitenkin kiireettömämpi kuin esimerkiksi liikenneasemien yhteydessä olevat portaikot. Kun interventio tapahtuu paljon käytetyllä ja jokapäiväisellä alueella, sen häiriövaikutus on suurempi kuin paikassa, jossa yleensä tapahtuvat asiat ja olevat elementit eivät ole arkisen tuttuja. Olen sijoittanut kaikki interventioni tällä periaatteella 'keskivilkkaile' kohtaamispaikoille ja kulkureiteille.

Koen intervention prosessiksi joka on samaan aikaan suunniteltu ja vapaasti kehittyvä. Sen alkamista ja loppumista ei voi hahmottaa etukäteen, vaan vasta kun interventio on tapahtunut. Intervention voidaan myös nähdä elävän ja kehittyvän niin kauan kun siitä keskustellaan ja sitä ajatellaan. Interventioteos elää edelleen siitä kirjoitettaessa, ja sillä tavalla interventioprosessi voidaan aktivoida aina uudelleen (Jensen, Rajanti & Ziegler 2018, 132). Interventionissa myös teoksen ja dokumentaation raja on häilyvä, sillä siinä usein dokumentaatio on myös sellaisenaan teos.

Omien kokemusteni mukaan intervention tekeminen vaatii aluksi asettumisvaiheen. Asettumisessa tutustun paikkaan erilaisin tavoin, kuten esimerkiksi kävelen ja oleskelen paikassa, ja hankin tietoa lukemalla sekä hahmottaen sitä kartanpiirtämisen avulla. Se ei ole kuitenkaan ole selvitystyötä jossa kerätyn datan pohjalta tehtäisiin suunnitelma interventiolle. Sen erityinen merkitys on henkisessä orientoitumisessa ympäristöön, ikäänkuin *virittämismisessä paikan taajuudelle*. Intervention tekeminen vaatii henkistä energiaa ja rohkeutta heittäytyä. Maarit Mäkelä kuvailee taiteen tohtorin väitöstyönsä työpäiväkirjassa vastaavanlaista aloitusvaihetta riitiksi:

Fyysinen työ alkanut - nähtävästi hitaalla prosessilla, jonka aikana otan materiaalin ruumiillisesti ja henkisesti haltuuni. Prosessilla on rituaalinomainen merkitys. Työtapani ovat yksinkertaisia. Käytän mahdollisimman yksinkertaisin työkaluja ja koskettelen paljon materiaaleja - - Tämä on riitti - siirtymäriitti - jonka aikana siirryn ajattelun loogiselta tasolta intuitiiviseen ja fyysiseen työskentelyyn. (Ote työpäiväkirjasta 9.1.1996) (Mäkelä 2003, 116.)

Asettumisvaiheessa sitoudun paikkaan, kasvatan tietoisuutta ja valmiutta intervention tekemiseen. Se myös merkitsee, että minuun täytyy suunnitella käytännön toimet huolellisesti ennalta, ja järjestää rauhallinen hetki interventiotilannetta varten. Sitten tarvitsen aikaa rauhoittua ja keskittyä vain käsillä olevaan suoritukseen. Kun olen valmistautunut, pystyn toteuttamaan suunnitelman.

Pigeons of Venice

Kyyhkyt Venetsiassa

Kaikkialle Venetsian kaupunkitilaan levittäytynyt kyyhkypopulaatio herättää asukkaissa ja turisteissa paljon tunteita. Monille kyyhkyjen kesyys on kiehtovaa. Ne ovat kauniita lintuja parvina lennellessään ja ne ovat ikoninen osa historiallista Venetsiaa, Piazza San Marcoa ja kaupungin matkailuimagoa. Kyyhkyjä on ruokittu Venetsiassa, ja niitä on pidetty ‘pyhänä osana’ San Marcon toria. *Pigeons of Venice*n valmistumisen jälkeen löysin kaksi kyyhkyjen ruokkimiseen perustuvaa mainosprojektia. Vakuutusyhtiö Assicurazioni Generali, jonka päätoimisto oli San Marcon torilla, teki kyyhkyjen ruokailusta päivittäisen spehtaakkelin vuosina 1956-1974. Yrityksen työntekijä ripotteli maissia valtaviin A- ja G -kirjainten muotoon, ja ruokailemaan tulleiden kyyhkyjen muodostama kuvio kesti hetkisen kunnes maissi oli syöty. (Assicurazioni Generali 2018, 17.) Samaan tapaan ja samassa paikassa mainosti myös Coca Cola logollaan 1960-luvulla. (Lown 2019.)

Kyyhkysten ruokinta on johtanut merkittävään kyyhkypopulaation kasvuun, ja iso kyyhky-yhteisö on aiheuttanut ongelmia Venetsian täyteen rakennetussa ja tiukasti veden rajaamassa kaupungissa. Monet aiheetta käsittelevät artikkelit käyttävät ilmaisua ‘kyyhkyongelma’. Erilaiset lintutaudit leviävät kyyhkyjen nokkiessa

Kuva 13 ylinnä oikealla: Vakuutusyhtiö Assicurazioni Generalin mainos San Marcolla muodostui sadoista ruokailevista kyyhkysistä joka päivä vuosien 1956-1974 ajan. Generali Group Photo Archive.

Kuva 14 alinna oikealla: Coca Cola -mainos San Marcolla. Pictures from Italy: <https://www.picturesfromitaly.com/venice/piazza-san-marco-coca-cola-and-the-pigeons>.

ruokaa maasta, jossa on myös niiden ulosteita. Kaupungissa on paljon huonokuntoisia kyyhkyjä, joilla on jokin sairaus tai ne ovat vahingoittuneet esimerkiksi menettämällä jalkansa. Myös ihmiset altistuvat psittakoositartunnalle ja muille sairauksille niiden liikkuessa ulkokahviloiden pöytien lomassa (Bohlender Stukenholtz ym. 2019, 2). Kyyhkyistä kulkee lintukirppuja lemmikkieläimiin ja sisälle taloihin. Lisäksi niiden hapan uloste rapauttaa Venetsian historiallisia rakennuksia. Näitä haittoja vähentääkseen kaupunki kielsi sakon uhalla kyyhkyjen ruokkimisen ja ruokasiementen myymisen vuonna 2008 (Giunchi, Dimitri ym. 2012, 227). Kyyhkyjen lisäksi Venetsiaa rasittavat muutkin ongelmat, jotka ovat mahdollisesti kesykyyhky populaatiota suurempia, kuten kyyhkyjäkin enemmän saarten pinta-alaa täyttävät ja huonosti käyttäytyvät turistimassat, gentrifikaatio, rakennusten hidas vajoaminen mereen tai rakennuksia moninkertaisesti suurempien risteilyalusten vierailut.

Interventio San Marcon torilla

Työskentelin syys-lokakuussa kuuden viikon ajan 2017 Venetsian 57. Biennaalissa Suomen paviljongin näyttelyoppaana. Kaupungissa on iso kesykyyhky populaatio, ja muutaman viikon Venetsiassa oltuani sain ajatuksen että voisin kokeilla taiteellista toimintaa niiden kanssa. *Pigeons of Venice* syntyi varsin erilaisista lähtökohdista kuin *Cats of Athens*. Teosta inspiroi leikinomainen motiivi manipuloida kyyhkyjä tarjoamalla niille ruokaa ja ohjata kyyhkylauma sillä tavoin asettumaan kolmion tai ympyrän muodostelmaan. Idea perustui ihmisyyhteisön kaksijakoiseen suhtautumiseen kyyhkyihin, havaintoihini kyyhkyjen ruokkimisesta ja omaan käsitykseeni kaupunkikyyhkyjen laumakäyttäytymisestä.

Tein intervention kahden päivän aikana. Ensimmäisenä päivänä tein pieniä riisiympyröitä ja -kolmioita puistossa ja rantabulevardilla, ja kuvasin puhelimella videota kun kyyhkyt tulivat syömään. Seuraavana päivänä tein isomman riisikuvion San Marcon torilla. Se toteutettiin aamulla kello 9:30, jotta ystäväni Jay Mar Alba pääsi kuvaamaan interventiota ennen työpäivän alkua. Silloin aukiolla oli myös vielä rauhallista, koska paikka oli täynnä turisteja ja kyyhkyjä päivittäin kello kymmenestä myöhään iltaan. *Pigeons of Venicen* dokumentaationa on humoristinen video, jolla näyttäydyn myös itse, sekä still-kuvia videosta. Videolla kuljen Venetsian kaduilla ja kuvailen aluksi kaupungin renessanssi-historiaa sekä nykytilannetta turistikohdeena. Sitten selitän tutkivani haluavatko kyyhkyt tehdä kanssani yhteistyötä. Taustalla näkyy San Marcon aukio. Seikkailen hetken rantabulevardilla ja kokeilen siellä kyyhkyjen ruokkimista riisillä, jota levitän pieniksi, halkaisijaltaan 70 senttimetrin ympyröiksi. Videolla kuuluu puheeni kun kutsun kyyhkyjä syömään. Selitän että menestyksekkäät yhteistyöt alkavat hyvällä aterialla. Lopuksi palaan San Marcolle, jossa kokeilen ripotella riisistä noin kahden neliömetrin kokoista, kolmion muotoista asetelmaa. Kyyhkyt saapuvat välittömästi, ja asettuvat kolmion sivuille riviin syömään. Kyyhkykolmio ei ehdi muodostua ennen kuin ensimmäinen riisisivu on jo syöty. Videolla soi fine dining -pianomusiikki. Koko video kuvattiin vanhalla Samsung-puhelimella, ja sen kuvan- ja äänenlaatu on heikko. Toteutin *Pigeons of Venicen* samassa hengessä kuin *Cats of Athens 17:n*, enemmänkin improvisoituna tempauksena kuin erityisen suunniteltuna teoksena. Kirjoitin videota varten puheelleni käsikirjoituksen, mutta muuten en panostanut sen valmisteluun muuten kuin ostamalla luomuriisipaketin. Performanssitaiteilija, runoilija ja yhteisötaiteilija Jay Mar Alba on ystäväni ja biennalessa työkaverini ja kämppäkaverini. Avustimme Jayn kanssa toisiamme taideprojekteissa Venetsiassa. Puheeni videolla:

Hello, I'm here in Venice, the historic city of carnivals and never ending parties. Italy is the birthplace of monetary economics, and in the 15-16th centuries Italy was the gate for the eastern trades to Europe and all that money and resources streamed through Italian ground. And there were the pope in Rome who collected loads of fees for building up the planned Saint Peter's basilica. So, Venetians were rich and they realised that the best way to show their powers was to buy art. So here were many wealthy artists here. Here I am, in the mecca of renaissance art. Well, nowadays this place is more like a mecca of tourism. It means constant flux of people in the city's narrow streets. I came here to work with art.

Here is this kind of a very large square, where many tourists like to stay and and photograph themselves with pigeons. It is very many groups of pigeons in this square. I thought if they would like to cooperate with me. I think the good way to start collaboration is to offer a free meal in the first meeting so I brought some grains with me. A beautiful setting is the first thing for successful dinner. I am experimenting if the pigeons of Venice are interested in participatory art. I study if they understand the meaning of group work. (17.10.2017.)

Kuvat 15-17 oikealla: Pigeons of Venice (2017), still-kuvia videosta.

Mitä Pigeons of Venicessä tapahtui, eli reflektio

Pigeons of Venice on eri tyyppinen kuin muut interventioni. Vaikka teoksen motiivina oli ottaa kontaktia kyyhkyihin ja kokeilla kyyhkyjen käyttämistä taideteoksessa, tiesin jo alussa että haluan tehdä tilanteesta performatiivisen videon. Esiinnyin itse videolla, ja käsikirjoitin puheeni etukäteen. Videon tuottaminen oli minulle työskentelyhetkellä ensisijaisempaa kuin jonkin tilanteen julkisessa tilassa tuottaminen tai jonkin ympäristössä tapahtuvan asian tutkiminen. Siten sitä voisi kutsua myös käsikirjoitetuksi videotaideteokseksi. Toisissa interventioissani kuten *LITTLE POT EXHIBITIONissa* ensisijainen tavoite oli tuottaa julkinen interventio kaupunkitilaan, ja toissijainen tavoite oli koostaa siitä dokumentaatio. Suunnittelin kyllä etukäteen millaisen dokumentaation muodostaisin, mutta ero on siinä että *LITTLE POT EXHIBITIONissa* lähestyin tilaa tilan manipuloimisen ja tutkimisen lähtökohdasta kun *Pigeons of Venicessä* lähestyin tilaa tilanteiden tuottamisen ja niiden dokumentoimisen lähtökohdasta. Lisäksi en ole suunnitellut muita interventioita siten että esiintyisin aktiivisesti niissä itse. Dokumentoin itseni yleensä vain intervention rakennusvaiheessa esimerkiksi kuvaamalla videota intervention osien asentamisesta tai kuvaan itseni seuraamassa valmista interventiota.

Aktiivinen esiintyminen ja puhuminen videolla korostaa minun rooliani taiteilijana ja sitä että *Pigeons of Venicessä* teoksen omistajuus on minulla. Riisiä syömään pyrähtelevät kyyhkyset ovat objekteja, joiden käytöstä taltioin videolle. *Pigeons of Venicessä* en etsi tapaa tehdä yhteistyötä kyyhkyjen kanssa. Tyydyn kuvaamaan nälkäisiä kyyhkyjä, jotka syövät. Tehdäkseni syömisestä mielenkiintoista, manipuloin kyyhkyjä syömään muodostelmassa. Teoksessa kyyhkyillä on toimijuus, mutta se ei liity taiteelliseen prosessiin

vaan nälän tyydyttämiseen. Taiteilijan puhe tuo teokseen huumoria, koska tämä yrittää kommunikoida kyyhkyjen kanssa puhumalla omaa kieltään. Puhe on sovitettu niin, että näyttää kuin kyyhyt ymmärtäisivät sitä. Kun taiteilija sanoittaa näin kyyhkyjen käyttäytymistä, ne saavat inhimillisiä piirteitä.

Katumusta omasta työstä

Editoidessani *Pigeons of Venicen* dokumentaatiovideota suunnittelin jo mielessäni uutta teosta, jossa olisin tehnyt riisikuvioista isompia ja näyttävämpiä ja pyrkinyt saamaan muodostelmaan isomman määrän kyyhkyjä. Olisin toteuttanut videon laadukkaammin. Aloin kuitenkin nähdä *Pigeons of Venicessä* eettisen ongelman. Ajattelin että ihmisten ei kuuluisi ruokkia kyyhkyjä Venetsiassa tautien leviämisen vuoksi, koska hyvää tarkoittava ele aiheuttaa välillisesti haittaa kyyhkyjen terveydelle. Erityisesti kuitenkin se, että interventio perustui kyyhkyjen nälkään, tuntui väärältä. Koin että kyyhkyjen ruokkiminen visuaalisen materiaalin hankkimiseksi oli hyväksikäyttöä. Videon huumori perustui kyyhkyjen inhimillistämiselle, ja ihmiskeskeinen ja humoristinen asenne tuntui pilkalta kyyhkyjä kohtaan. Minua alkoi pohdituttaa, miksi haluaisin antaa kesykyyhkyistä sellaisen kuvan, joka perustui minun omaksumiini käsityksiin kyyhkyistä. Kysyin itseltäni, mihin käsitykseni perustuvat ja ymmärsin että minulla on hyvin pinnallinen tietämys kyyhkyjen elintavoista ja tarpeista ja myös niiden hyvinvoinnista Venetsiassa. En halunnut jatkaa kyyhkyjen kanssa toimimista näistä lähtökohdista.

Ensimmäistä kertaa taiteelliseen työskentelyyni liittyen ajattelin syvällisesti omaa etiikkaani taiteilijana. Aloin tarkastella työskentelyäni kriittisesti ja arvioida, millä tasolla eläinten kunnioittaminen ja niiden oikeuksien vaaliminen taiteellisessa toiminnassani

toteutuu. Aloin myös pohtia millä tavoin eläinten kanssa voi tehdä taiteellista yhteistyötä ilman että se on hyväksikäyttöä? Entä mikä on eläimen hyväksikäyttöä? Mitä tarkoittaa taiteellinen yhteistyö eläimen kanssa? Onko ylipäättään oikeudenmukaista että taiteilija hyödyntää eläimen läsnäoloa taideteoksessaan? Yritin tunnistaa omia rajojani muiden elävien olentojen kanssa taiteilijana toimimissa.

Etäisyyden päästä

MacDonaldin *The Patio Projectissa* on samoja elementtejä kuin omassa työskentelyssäni kyyhkysten kanssa *Pigeons of Venicessä*. Minua häiritsee molemmissa projekteissa se, että kyyhkyt ja ketut houkutellessaan ruoan avulla mukaan ”yhteistyöhön”, mutta valokuvassa ja videolla ne vaikuttavat vain tulevan syömään. *The Patio Projectissa* ketun osallisuus on tallentunut MacDonaldin mukaan tassun jälkinä maalauskancaalle, ja *Pigeons of Venicessä* minulla tavoitteena oli dokumentoida kuvio, jonka kyyhkyt muodostaisivat syödessään maahan ripottelemiani riisinjyviä.

Näin Venetsiassa ollessani paljon kyyhkyjä, kyyhkyjä ruokkivia ihmisiä ja kyyhkyjen ruokaa turisteille myyviä ihmisiä. Kyyhkyjä on Venetsian San Marcon eli Pyhän Markuksen torilla niin paljon että ne ovat kaupungin tavaramerkki. Vaikka niiden ruokkiminen on laitonta, turistikin harrastavat sitä edelleen siinä toivossa että kyyhkyt lentäisivät heidän käsilleen syömään jyviä ja he voisivat saada itsestään kuvan San Marcolla venetsialaisten kyyhkyjen kanssa. Venetsiassa asuessani kohtasin päivittäin myös paljon kerjäläisiä, turvapaikanhakijoita ja muita huono-osaisia ihmisiä. Kun *Pigeons of Veniceä* on kulunut aikaa, en näe sitä enää pelkästään vajavaisena ja epäeettisenä. Se on kokeellinen projekti, teos jonka humoristisen tarinan taustalla näkyy elämän raadollisuus. Vi-

deodokumentilta välittyä ristiriita, että kyyhkyillä on nälkä, mutta niitä ei saa ruokkia etteivät ne lisäänny ja levitä tauteja ja rapautta rakennuksia. Nyt näen sen teoksena, joka herättää pohdintaa siitä, ketä autamme yhteiskunnassa, kuka ansaitsee avun ja turvan ja kuka ei. Kenellä on oikeus elää ja lisääntyä. Miksi autamme, miksi jätämme auttamatta. Ja mikä on avun hinta.

Intervention ei tarvitse välttää erimielisyyksiä, vaan se voi nostaa ristiriidan tarkasteltavaksi. Toisaalta sellaiseen teokseen voidaan suhtautua yhtäläillä monella tapaa, ihastellen tai paheksuen. Intervention voidaan vastaanottaa "huumorina tai häiriönä" (Jensen, Rajanti & Ziegler 2018, 126-127). Näin *Pigeons of Venice* ongelmallisena ja kaduin sen tekemistä, mutta olen saanut siitä yleisöltä positiivista palautetta. Sitä on sanottu hauskaksi ja oivaltavaksi. Projektin ristiriidoista ja etiikasta on syntynyt keskustelua. Olen ymmärtänyt, että teosta ei pidä hylätä, vaikka se tuntuisi ristiriitaiselta ja epäonnistuneelta.

Cats of Athens 17

Interventio Kolonakissa

Tein katukissoja osallistavan interventiokokeilun lomamatkalla Ateenassa kesäkuussa 2017, ja se oli ensimmäinen kerta kun työskentelin taiteellisessa kontekstissa eläinten kanssa. Ennen matkaa mielikuvissani Kreikasta oli valkoiseksi rapattuja taloja, joiden terasseilla ja portailla loikoilee kirkkaassa auringossa kylpeviä kissoja. Kuvitelmani Kreikasta olivat syntyneet lapsena siskoni lomakuvista ja matkakohteiden mainoskuvista. Katukissat ovat kuin yksi Kreikan matkailun ‘tavaramerkeistä’, samalla tavalla kuin Helsingissä ovat lokit ja valkoposkihanhet. Pohdin, millaisia rooleja eläimillä ja kaupunkiluonnolla on turismissa, ja miten itse olen luonut oman ennakkokäsitykseni katukissoista matkailumarkkinoinnin perusteella. Ateenassa ollessani minua kiehoi katukissojen vapaa liikkuminen kaupungissa ja se että kadulla vapaasti ollessaan kissat saivat itse päättää kommunikoivatko ne kanssani vai eivät. Katukissat olivat minulle uusi kokemus puolikesystä, kaupungissa elävästä eläimestä. Uteliaisuuteni katukissoja kohtaan synnytti kysymyksen siitä, voisinko tehdä intervention, jossa voisin osallistaa kissoja.

Vietin Ateenassa reilun viikon ja tein matkan loppuvaiheessa lyhyen, yhden vuorokauden kestävän intervention. Vaikka Ateenassa ei ollutkaan kovin paljon aurinkopaikkoja valkoiseksi rapattujen talojen terasseilla, interventiossa yhdistyi ajatuksia, jotka olivat käyneet mielessäni ennen matkaa. Olin keväällä ennen matkaa nähnyt kissavideoita ja valokuvia, joissa kotikissa asettuu tätä varten lattialle asetettuun esimerkiksi vyöstä tai huivista tehtyyn renkaaseen. Luin lehtiartikkeleista, että kissoilla on taipumus hakeutua rajattuihin, pieniin tiloihin kuten pahvilaatikkoon ja

muiden suljettujen muotojen sisälle (Mattila & Pullinen, Helsingin Sanomat 28.10.2014; Iltasanomat 31.10.2014). Mitä pienempi alue, sitä enemmän se vetää kissaa puoleensa ja kissa haluaa vallata paikan omaksi reviirikseen. Interventiota suunnitellessani ennustin että katukissat käyttäytyisivät kotikissoja herkemmin vaistonvaraisesti. Katukissa asettuisi renkaan sisään ja osoittaisi valtaamansa reviirin, ja rengas visualisoisi samalla kissan tietoista olemusta.

Interventioni ovat yleensä monista osista rakennettuja liikkumattomia installaatioita. Osat muodostavat geometrisen kuvion kuten kolmion tai ympyrän. Valmistan installaation polttamattomista saviobjekteista, jotka muovaan käsin, yleensä etukäteen muualla tai joskus paikanpäällä, kuten *Cats of Athensissa*. En ole valinnut saviobjektien valmistuspaikkaa katsoja-kokijoita ja intervention merkitystä ajatellen, vaan se on ollut tekniseen toteutukseen liittyvä valinta. *LITTLE POT EXHIBITIONissa* valmistin 107 ruukkua dreijaten, ja koska dreija on painava laite ja toisaalta dreijaamiseen kului noin 50 tuntia, valitsin mukavuussyistä tekopaikaksi keramiikkastudion. *Cats of Athensissa* puolestaan saviobjekteja oli vain muutama ja ne olivat makkaratekniikalla tehtyjä renkaita, joten niiden valmistaminen vasta paikan päällä oli sujuvampaa kuin pakkaaminen ja kuljettaminen valmiina paikalle.

Olin Ateenassa kreikkalaisen ystäväni ja Aalto-yliopiston koulukaverini, tuottaja ja lavastussuunnittelija Danai Anagnostoun vieraana. Anagnostou oli mukana intervention teossa ja hän dokumentoi intervention videoiden ja valokuvaten. Hän tarjoutui avukseni myös käytännön valmisteluissa, kuten saven ostopaikan etsinnässä ja tarvikkeiden kokoamisessa. Hankin kantakaupungissa sijaitsevalta keramiikkapajalta muutaman kilon savea ja kuljetimme sen interventiopaikkaan Kolonakin kaupunginosassa. Käsikirjoitin etukäteen itselleni esittelytekstin, jonka puhuin kameralle samalla

kun rullasin savirenkaita. Valmistin viisi rengasta, ja asetin ne asuintalojen välissä sijaitseville julkisille portaille. Kerron videolla seuraavasti:

I'm here now in Athens. I just arrived here about a week ago. Before I came I was watching one comedy series. They said something interesting in the series. It was something like if you have a crush on someone, and if you want to convince this person you have to create a field of a conscious presence, as kind of a high awareness space around you. It stayed in my mind and then I came to Athens and met many cats here. And I realised that cats have this special skills. They are constantly very aware about what happens around them. And I have heard that they have this special need to go into limited places. Some doctor said that they have a natural tendency to go and control limited territories. I thought that I could study that here in Athens. So, let's see. I will repair these clay rings and I will put them on the spot on the stairs, and then observe if the cats come. (17.6.2017)

Menivätkö kissat renkaisiin, eli reflektio

Cats of Athens 17 oli ensimmäinen taideprojektini jossa elävät eläimet ovat osana teosta, mutta pyrkimys katukissojen tavoittamiseen jäi vielä ideatasolle. Löysin ensin rauhallisen ja kauniin aukion puistossa missä liikkui paljon kissoja, mutta juuri kun olimme aloittamassa interventiota siellä, puiston leikkipaikassa alkoi soida lastenkutsujen musiikki, ja se olisi kuulunut videolla liian hallitsevasti. Interventio täytyi aloittaa samana iltana ennen pimeän tuloa, joten uusi paikka piti löytää nopeasti. Sen toteuttamiseen oli rajatusti aikaa, koska paluulentoni oli parin päivän päästä,

Kuvat 18 ja 19: *Cats of Athens 17* (2017). Rakennusvaihe. Still-kuvia videosta.
Kuva Danai Anagnostou.

ja loppuajalle luvattiin sadetta. Tapahtumapaikaksi valikoitui ulkoportaikko eniten siitä syystä, että se oli esteettisesti kiinnostava ja rauhallinen ympäristö. Olin aiemmin katsellut, miten ulkoportaikat ja pelkistä portaista rakentuvat kokonaiset pitkät kadut kukkuloiden rinteille rakentuneen tiiviin asutuksen lomassa ovat tyypillinen piirre Ateenan kaupunkikuvassa. Vaikka portaita reunustavien asuntojen edustoilla kissojen ruokakuppeja näkyikin, yhtään kissaa ei näkynyt. Portaiden yläpäässä oli isokokoinen koira kytkettynä intervention ensimmäisten tuntien ajan. Yritimme lopulta jopa houkutella kissoja renkaiden luokse laittamalla portaille tarjolle kissanruokaa, mutta sitten alkoi sade, eikä kissoja näkynyt. Sateen jatkuessa melkein tauotta koko seuraavan päivän savirenkaat pehmenivät ja levisivät mutalänteiksi ihmisten kävellessä portaita. Keräsin savirenkaat pois seuraavana iltana. Kävin muutaman kerran päivän mittaan katsomassa interventiota, eikä kissoja silloin näkynyt, mutta salaisuudeksi jää, kävivätkö kissat tutustumassa renkaisiin, kun en ollut paikalla.

Cats of Athens 17 tavoitti lopulta paremmin paikalliset ihmiset kuin kissat, vaikka ihmisten huomion herättäminen ei ollutkaan missään vaiheessa tavoitteenani. Olen kuitenkin tyytyväinen projektiin, vaikka kissoja ei tullu paikalle lainkaan, sillä tärkeintä oli idean kokeileminen ja intervention rakentamisesta tallentunut video- ja valokuvamateriaali ja niistä koostettu dokumentaatio. Suhtauduin projektiin leikkinä, enkä vielä oivaltanut että se olisi portti määrätietoisempaan työskentelyyn kissojen kanssa. *Cats of Athens 17* antoi minulle alkusysäyksen ammatillisesti uuteen taiteelliseen suuntaan ja se sai minut kiinnittämään huomioni ihmiskeskiseen ajatteluuni taiteessa ja elämänskatsomuksessani yleisesti. Tarkastelen *Cats of Athens 17:ia* lisää vertailemalla sitä ja *Cats of Athens 18:ia* luvussa 5 Pohdintaa Cats of Athensista.

Kuva 20: *Cats of Athens 17* (2017). Interventiotilanne. Kuva Danai Anagnostou.

Cats of Athens 18

Takaisin Ateenaan

Palasin kesäkuussa 2018 Ateenaan, koska halusin jatkaa kissojen kanssa työskentelyä ja yrittää rengasinterventiotia uudelleen. *Cats of Athens 18:n* tavoitteena oli katukissoja osallistavien interventioiden sarjan toteuttaminen ja sen dokumentointi. Kukin interventio koostui yhdestä tai muutamasta savesta muovatusta ja julkiselle paikalle sijoitetusta savirenkaasta. Tarkkailin interventiotia yhden tunnin ajan. Seurasin tuleeko kissoja paikalle ja reagoivatko ne renkaisiin. Menevätkö ne renkaiden sisään? Tallensin havaintoni kirjoittamalla, valokuvaamalla ja videoimalla. Tein projektista dokumentaation joka koostuu video- ja valokuvamateriaalista ja havaintopäiväkirjasta.

Olin valinnut eläimiä osallistaviin projekteihini katukissoja ja kesykyhkyjä, jotka ovat kaupunkieläimiä. Minulle oli pitkään selvittämättä, miksi valitsin minulle varsin vieraita lajeja, kun monet kotieläimet, esimerkiksi lehmät olisivat hyvinkin tuttuja olemukseltaan ja voisin ymmärtää myös niiden elekieltä. Miksi hakeuduin vilkkaaseen kaupunkiympäristöön, vaikka viihdyn paremmin rauhallisessa luonnonympäristössä? Ihmettelin myös sitä miksi minulla on tarve lähestyä työni kautta eläimiä?

Vaikka olin tehnyt taustatyötä keväällä 2018 suunnitellessani työskentelyäni Ateenassa ja pohtinut sitä mitä voisin tehdä kissojen kanssa, silti tuntui että olin jonkin aivan uuden ja oudon äärellä. Kirjoitin ennen lähtöäni Ateenaan ensimmäisen muistikirjamerkin:

Taas lähden kaupunkiin. Hyppy tuntemattomaan...
Mitä teen? Mistä on kyse? - - Yhtäkkiä kissojen,
eläinten kohtaaminen onkin minulle, minulle!
Vaikeaa, enkä ymmärrä mitä pitäisi tehdä. Miten eläin
pitäisi kohdata? (4.6.2018)

Anni Kuula käsittelee eläimiin kohdistuvaa empatiaa kuvataiteessa taiteen maisterin opinnäytteessään *Still Life - a Porcelain Habitat* (2017). Hän viittaa taidehistorioitsija Stephen F. Eisenmanin kuvaukseen taidemaalari George Stubbsista joka esittää maalauksissaan hädässä olevia, haavoittuneita ja leijonan syömiä hevosia. Kuula arvelee, että Stubbs halusi nimenomaan korostaa maalauksissa empatiaa eläimiä kohtaan. Tämä on Kuulan mukaan kiinnostavaa siksi, että Stubbs kuvasi nimenomaan hevosia leijonan kynsissä, ja leijonaa tappajana, mutta ei koskaan ihmistä tappajana tai uhkana hevoselle. Stubbsin isä oli nahkuri ja hän oli varmasti todistanut teurastajalla toistuvasti hevosten kauhun ihmisen aiheuttamana (Eisenman, 2013, 113). Kuula pohtii että ehkä Stubbs käytti leijonaa tekijänä siksi, että ihmiset olisivat vastaanottavaisempia eläimen pelolle (Kuula 2017, 24-25.)

Itsekin olen nähnyt monen tuotantoeläimen elämän syntymästä kuolemaan; muistan miten eläimet huusivat teurasautossa kun se lähti pihasta; olin mukana teurastamokäynneillä ja näin lehmät ja siat uudessa muodossaan, kun niitä purettiin ruhosta palasiksi, ja veri, liha ja muut osat vietiin myytäväksi seinän takana olevan ruokakaupan tiskiin. Ikäville lapsuuden tunteille ei ollut tilaa eikä oikeutusta. Seurasin tapahtumia sivusta enkä juuri kyseenalaistanut elämänpiirissäni tapahtuvia toimia, elämäntapoja, periaatteita ja uskomuksia. Edelleen lehmän kohdatessani mieleni taustalle ilmestyy tietty outous, ristiriitainen ja ratkaisematon, syylistynyt surumielisyys.

Lukiessani Kuulan pohdintaa ja myös eläinmuistojeni kirjoittamisen kautta ymmärsin, että pyrin alitajuisesti käsittelemään lapsuuden kokemuksia taiteessani, mutta valitsin teoksiini vieraita eläinlajeja ja matkustin kauas, jotta pystyn lähestymään aihetta. Ehkä se miten totuin lapsena näkemään eläimiä kohdeltavan niille määriteltyjen roolien ja rajojen mukaan, aiheutti sen etten ole 'eläinrakas', en kaipaa koko ajan eläinseuraa enkä tavallaan lähesty toisenlaisia eläimiä aktiivisesti. Siitä huolimatta eläimet olivat iso osa elämääni lapsena, ja pääsin seuraamaan hyvin läheltä niiden elämiä. Ne kiehtoivat minua ja tuntui että ymmärsin niitä. Opin tunnistamaan niiden eleitä ja sitä kautta arvailemaan niiden tunteita. Lapsena kenties olin herkempi aistimaan mitä ympärilläni tapahtuu kuin aikuiset ihmiset. Huomioin eläinten läsnäolon edelleen ja niiden käytös vaikuttaa minuun kuten ihmistenkin käytös vaikuttaa. Siksi välitän eläimistä, ja suhtaudun niihin omalla tavallani. Annan niiden tehdä aloitteen ja tulla luokse, mutta en vaadi tai häiritse.

Asettumisvaihe

Ensimmäiset kaksi viikkoa tein tutustumisretkiä ympäri Ateenaa. Kutsun tutkimusretkien tekoaikaa asettumisvaiheeksi, joka liittyy interventioprosessiin (katso luku Interventio taiteen tekemisen metodina). Asettumisvaiheessa sitoudun ja virittäydyn henkisesti paikkaan ja kasvatan tietoisuuttani paikasta. Välillä kuljin lähijunnalla tai metrolla kauemmas tutustuakseni lähiöihin kantakaupungin ulkopuolella. Etsin kävelyretkilläni kissoja. Kävelyretkillä asetuin Ateenan rytmiin, ja toisaalta kartoitin kaupunkia maantieteellisesti. Kävely teki kartoittamisesta ruumiillista, aivan kuin sisäinen kompassini olisi kalibroittunut maamerkkien ja reittien varrella olleiden kokemusten muistiin painumisen avulla. Raportoin päivien kulkua työpäiväkirjaan:

...Lähdin klo 10 kävelemään, suuntasin länteen kohti rantaa. Löysin hienon Nea Smyrnin puisto-torialueen - - Kävelin stadionin ohi ja yritin päästä Faliroon ja rantaan, mutta oli niin kuuma että oli pakko lähteä ratikalla takaisin päin. Tällä alueella ei kyllä ollut kissoja missään. Käytin nyt Sports trackeria ekan kerran, hienosti näyttää tallentavan reitit! - - Tulin takaisin kämpille 14 aikaan, kuten lauantaina joku ohjeisti Gazissa festareilla - paikalliset pysyttelee ilmastoinnin lähetytvillä iltapäivät. - - Lähdin taas liikkeelle klo 18 ja kävelin Tavrosiin, - - jatkoin matkaa Petralonan läpi metroasemalle ja sieltä kotiin lopulta 22 aikaan. Petralona oli kaunis paikka, ja tajusin että ilta-aurinko 19-20.30 välillä on upea kuvausvalo - täytyy ottaa filmikamera mukaan ensi kerralla! Lisäksi siihen aikaan ihmiset ja kissatkin heräävät, kun ilma vähän viilenee. Sitten tuleekin jo pimeä. (11.6.2018)

Taiteilijan henkilökohtaisella luontosuhteella on vaikutuksensa taiteelliseen työskentelyyn. Ihmisen suhteessa luontoon ja toisenlajisiin eläimiin on omaksutun kulttuurin lisäksi myös henkilökoh-
taisia piirteitä, johtuen esimerkiksi kasvuympäristön maantieteelli-
sestä sijainnista ja siitä millainen merkitys muilla elämänmuodoilla
on lähipiirin luontoajattelussa. Kuvatessaan *Rubbings in a Wood*
-teossarjaa MacDonald kertoo, että hän ”otti metsän kumppanik-
seen, niin villiä kuin se onkin”, ja tulkitsen siitä että hän suhtautuu
metsään eri tavalla kuin minä. (MacDonald 2018.) Itse en näe
kumppanuutta metsän kanssa villinä vaan arkisena, koska olen
kasvanut Suomessa, jossa metsä on joka puolella läsnä konkreetti-
sesti. Miltei kaikki metsä mitä olen nähnyt elämäni aikana, on ollut
kasvatettua talousmetsää, joka ei ole ollenkaan villiä vaan hyvin

kontrolloituja ja kartoitettuja alueita, jotka rajautuvat peltoihin ja teihin. Minulle puolestani oli uutta ja hämmäntävää tutustua Ateenan vilkkaassa kaupungissa vapaasti liikkuviin katukissoihin. Suomessa kissat elävät joko lemmikkieläiminä tai asuvat löytöeläintaloissa. Maalaiskissat saattavat kulkea vapaasti sisällä ja ulkona, mutta kaupungissa ne elävät elämänsä sisällä asunnoissa ja niitä käytetään asunnon ulkopuolella vain kantokopassa tai valjaissa. Talvella ilmasto on liian kylmä kissalle, ja yhteiskunnalla on varaa napata kiinni satunnaiset kaupungissa kulkevat villikissat ja -koirat, kastroida ne ja huolehtia niistä löytöeläintaloissa. Näin ollen Ateenassa en heti ymmärtänyt, että kissat esimerkiksi elivät kadulla hierarkisissa yhteisöissä.

Panin merkille miten kissat elivät korttelipihoilla ja puistojen ja asuinrakennusten reuna-alueilla pieninä ryhminä. Joissain naapurustoissa taas ei näkynyt yhtään kissaa. Merkitsin laumojen sijainteja ylös, ja pidin silmällä interventioille sopivia paikkoja. Kirjoitin havaintojani työpäiväkirjaan:

...Vastaa tuli kantava, arka kissa, jonka toinen silmä oli sokea, näytti aika hurjalta, ensin pelästyin sitä. Sitten päätin ottaa siitä kuvat, jotta voisin ehkä tehdä siitä muotokuvan. Paikalla oli muitakin kissoja loikoilemassa autojen alla. Usein kun huomaan yhden kissan kadulla, ja pysähdyn seuraamaan sitä, kissoja alkaa näkyä kaikkialla, pensaikoissa, muurin päällä, auton alla. Ne ovat kuin muurahaisia - ensin huomaa yhden, sitten tajuaa että koko paikka vilisee muurahaisia. (Työpäiväkirja 28.6.2018.)

...Akropoliilta alas kävellessä äkkäsin polun vieressä miehen, joka soitti valkoista nokkahuilua. Ympärillä

Kuva 21 ylinnä: Kissayhteisö Kerameikoksessa.
Kuva 22 alinna: Illalla Petralonassa.

oli monta kissaa, yksi istui miehen kolikkohatussa ja toinen repun päällä. Miehen soitti lumosi kissat! - - Paikalle tuli hyvin hitaasti liikkuva huonokuntoinen kissa ja mies lopetti soiton. Kun menin tervehtimään, hän antoi kissalle ruokaa, ja kertoi että Nine Lives Association lahjoitti hänelle erityistä ruokaa joka sopii tälle kissalle, jolla ei ole hampaita. Kommentoin, että kissat pitävät huilun soitosta. Mies sanoi ettei tiedä siitä, mutta viihtyvät hänen luonaan, koska hän on luotettava ja antaa ruokaa. (Työpäiväkirja 25.6.2018.)

Yritin aluksi työskennellä niin että olin aamupäivät kämpällä ja tietokoneella, ja lähdin keskipäivän jälkeen tutkimaan kaupunkia. Pian tajusin että minun oli muutettava päivärytmiäni, koska iltapäivällä oli niin kuuma että kaduilla kulkeminen oli tukalaa. Gazissa festareilla tapaamani nainen sanoi että olin palanut olkapäistä ja hän kehotti minua tekemään kuten paikalliset, ja pysyttelemään ilmastoiduissa sisätiloissa päivisin. Se oli hyvä neuvo, oli vain aika vaikeaa löytää sujuva aikataulu työpäiviin. Harvoin pystyin lähtemään niin aikaisin aamulla ulos, että olisin ehtinyt kovin kauas ennen kuin piti jo lähteä takaisin kotiin. Kuumiin aikaan kesti keskipäivästä kello kuuteen illalla, ja sillä välillä piti lukea, käsitellä kuvia, kirjoittaa päiväkirjaa ja tehdä muita tietokonetöitä, vaikka se on kotioloissa minulle ominaista fyysisen työn ja liikkumisen aikaa. Tuntui siltä, että tiiviin kaupungin jatkuva melu ja liikenne eivät antaneet minulle rauhaa. Iltaretkillä kissojen tarkkailu ja kaupungin tutkiminen oli mukavaa ja tuotti tuloksia, mutta kreikkalainen aurinko painui alas jo 20:30 illalla, ja pimeys painosti minut yksinäisenä naisena aikaisin iltaisin kotiin. Työpäivät olivat hajanaisia ja kokeilin erilaisia aikatauluja, ja se oli aika rasittavaa kunnes opin sopivan rytmin. Kaupunkiin asettuminen

ja sen ymmärtäminen vei isomman osan projektin ajasta kuin olin ajatellut. Kirjoitin muistikirjaan jälkikäteen (1.7.2018) että pyrin kävelemällä ja kuljeskelemalla myös selkiyttämään mieltäni.

Dokumentoinnin ja reflektion menetelmät

Käytin *Cats of Athens 18:ssä* erilaisia reflektio- ja dokumentointivälineitä riippuen prosessin vaiheesta. *Cats of Athens 18* on prosessiltaan pidempi ja moniulotteisempi kuin *Pigeons of Venice* ja *Cats of Athens 17*. Asettumisvaiheessa, eli tutustuessani kaupunkiin ja katukissojen asuinpaikkoihin tein kävelyretkilläni muistiinpanoja videokameralle sanellen sekä paperisen muistikirjan avulla. Alkuvaiheessa kokeilin myös kissojen piirtämistä niitä seuraillessani. Interventiovaiheessa dokumentoin kaikki kolme interventiota kuvaamalla videota kamerajalustan avulla rakentamisvaiheesta interventiotilanteen loppuun sekä samalla valokuvaten, ja kirjoitin lisäksi havaintojani paperiseen muistikirjaan. *Cats of Athens 18:ssä* dokumentointi oli myös kokeellisempaa kuin aiemmissa projekteissa, siten että testasin ja vaihdoin dokumentointimetodeja kokemusten perusteella. Esimerkiksi piirtäminen jäi pian pois, koska se ei toiminut erityisen hyvin. Dokumentaatioon sisältyi myös novelli, joka muodostui reflektiivisen työpäiväkirjakirjoituksen pohjalta.

Reflektoin työskentelyäni sekä reaaliajassa että retrospektiivisesti. Reaaliajassa reflektoin kokemaani muistikirjaan kirjoittamisen ja videolle sanelen avulla. Retrospektiivinen reflektio tapahtui monipuolisemmin ja useissa vaiheissa. Kirjoitin Ateenassa päivien lopuksi työpäiväkirjaa tietokoneelle. Se oli reflektointia, jossa kertosin kokemaani, mutta olin samaan aikaan ikään kuin tapahtumien keskellä, koska työskentely jatkui seuraavana päivänä. Kun editoin Ateenasta palattuani kuva- ja videomateriaalia, ja näin

kokemukseni etäämmältä ja usein niihin tuli uusia näkökulmia. Novelli *Respecta* on yksi *Cats of Athens 18:n* taiteellisista lopputuloksista. Se on syntynyt kokemuksistani Ateenassa, työpäiväkirjaan kirjoittamani reflektion pohjalta. Kun muokkasin tekstiä novellin muotoon, kävin sen tapahtumia uudelleen läpi. Voidaan sanoa, että *Respecta* on myös osa *Cats of Athens 18:n* reflektiota. Reflektiivinen pohdinta on jatkunut myös koko opinnäytteen kirjoittamisen ajan ja se on voimakkaasti myös läsnä valmiissa opinnäytteessä. Olen verrannut työskentelyäni muiden taiteilijoiden työhön ja saanut ajatteluuni myös uusia näkökulmia esimerkiksi taiteellisen tutkimuksen ja posthumanismin keskustelusta.

Tero Heikkinen kirjoittaa väitöskirjassaan *Design Credo: The making of design tools as a personal theory building process* Donald Schönin luomista käsitteistä, joiden avulla taiteilija voi pyrkiä paloittelemaan toimintaansa rakentavalla tavalla. Reflektoivaa ajattelua, tai reflektoivaa tutkimusta tapahtuu luovassa prosessissa kahdessa muodossa: reflektio toiminnassa eli toiminnan sisällä, sen aikana (reflection-in-action) ja reflektio toiminnasta eli toiminnan ulkopuolella, sen jälkeen (reflection-on-action) (Schön 1991, 49-50, 276, 309). Toiminnan sisällä tapahtuvan reflektion käynnistää usein jokin yllättävä tapahtuma prosessissa, joka muuttaa prosessin kulkua suunnitelmasta tai oletetusta poikkeavaksi. Tapahtuma voi myös olla jotakin joka muuttaa tekijän suhtautumista ja ymmärrystä prosessista, vaikka prosessin kulku jatkuisikin oletettuna. (Heikkinen 2013, 39.)

Toiminnan loputtua reflektio käynnistyy usein suunnitellummin. Toiminnan jälkeinen reflektointi (reflection-on-action) voi keskittyä monimutkaisen lopputuloksen avaamiseen ja prosessin käännekohtien analyysiin. Heikkinen kirjoittaa, että prosessin sisäisellä raportoinnilla (reflection-in-action) ja analyysilla on niissä keskeinen asema, sillä taiteellisen prosessin aikana voi syntyä

hiljaista tietoa, joka ei välttämättä näy lopputuloksessa. Sillä tavoin pelkkään retrospektiiviseen prosessinjälkeiseen reflektointiin keskittymällä voidaan menettää merkityksellistä informaatiota tekemisestä. (Heikkinen 2013, 39-40.)

Heikkinen kirjoittaa, että taiteellisia prosesseja raportoitaessa reflektoinnin merkitys korostuu, koska taiteessa tavoitteet harvoin liittyvät ongelmanratkaisuun. Koska tutkimuksen perustarkoitus on jakaa tietoa, pelkän taideteoksen avulla se voisi olla ongelmallista. Tieto ei ehkä välittyisi kaikille samalla tavalla, koska taidetta voi tulkita niin monella tavalla. (Heikkinen 2013, 31.) Kristina Nieddererin mukaan artikuloinnin vaikeus luovien alojen tutkimuksessa johtuu luovalle ja käytännönjohtoiselle toiminnalle ominaisista erityisistä tiedon muodoista. Hiljaista tietoa ja tunne- ja aistikokemuksia on vaikea pukea sanoiksi. Luovassa prosessissa syntyvän hiljaisen, kokemuksellisen tiedon esittäminen osana tutkimustuloksia ei kuitenkaan ole huono asia, vaan päinvastoin jopa tavoiteltavaa. (Niedderer 2007, 5-8.)

Piirtäminen

Ateenassa pohdin miten toisin visuaalisesti esiin kohtaamiseni ja kommunikointini kissojen kanssa. Kokeilin piirtää tai maalata kissoja alkuvaiheessa, kun tutustuin kaupunkiin. Koin kuitenkin että se piti minut liian etäällä kissoista. Piirtäessä kissa tuntui kohteelta eikä joltakin, jonka kohtaan. Piirtäessäni en ottanut kontaktia, vaan piirsin ja havainnoin kohdetta. Olin observoija. Ulkona työskentely esimerkiksi piirtämällä tai maalaamalla on minulle hankalaa, sillä ulkona on usein niin paljon virikkeitä jotka vievät huomioni. Piirsin ennen lähtöä Ateenasta itselleni miellekartan kaupungista ja merkityksellisiksi tulleista paikoista. Tein kartan myös siksi, että se auttaisi myöhemmin taiteellisen prosessin ja henkilökohtaisten kokemusten muistelussa.

Kuva 23: Luonnoksia kissasta.

Videokamera, valokuvaus ja paperinen muistikirja

Valitsin videokameran ja muistikirjan yhdistelmän muistiinpanovälineiksi kävelyretkille. Kun kuljin pitkin kaupunkia, nauhoitin välillä videota, ja puhuin asioita joita tuli mieleen, esimerkiksi katukuvan tapahtumia ja tunnetiloja. Videolle tallentui erilaisia ajatuksia kuin perinteiselle muistikirjalle, vaikka käytin molempia rinnakkain niiden käyttötarkoitusta tarkemmin etukäteen määrittelemättä. Alunperin tarkoitukseni oli nauhoittaa videokameralla ajatuksiani päiväkirjanomaisesti, mutta myöhemmin editoidessani videoita puhe oli ennemminkin tajunnanvirtaa eikä kovin mielenkiintoista kerrontaa. Kävelin 15.6.2018 Thission metroasemalta kohti Gazin aluetta, nauhoitin videota ja juttelin tähän tapaan:

Tässä on tosi kaunis katu - öö, se oli, se muistutti se nimi Thessalonikia. Ja tän rakennuksen joka on tosi kaunis, tän pitäisi olla Melina Merkourin kulttuurikeskus. Iraklidon-kadun alkupäässä numerossa 16 piti olla museo jossa esitellään jonkun nykytaiteilijan tuotantoa ja koko prosessia ja luonnoksia, mutta nyt siinä oli joku museo jossa esiteltiin kiinalaista tiedettä. Tää mun kirja taitaa olla vähän vanhentunut... Tää mesta on ainakin suljettu. Finished!... (15.6.2018.)

Iraklidon-kadun loppupäässä Ateenasta Piraeukseen kulkevan lähijunan ratasilta ylitti ison Thessalonikis-kadun ja istahdin kadulla oleville portaille katselemaan ja kuvaamaan edessä kulkevaa junaa. Mieleni rauhottui ja kääntyi sisäänpäin, pois välittömästä kuumasta kadusta ja sen kuopista, ja aloin ajatella ympäröivää Ateenaa sekä suhdettani eläimiin. Kirjoitin muistikirjaan:

...Ei ole yksittäistä pientä paikkaa, on vain tämä

suuri, outo kaupunki, joka vetää minua puoleensa, ja kissat ovat minun eläintuttavuuksiani, eläimet ovat seikka joihin kiinnitän joka paikassa huomiota, ne värittävät kokemuksiini ja elämäni, eläin on aina ollut läsnä. Miksi eläimet, niiden läsnäolo on niin merkityksellistä minulle, ja monille ihmisille, miksi se oli taiteen arvoista jo antiikin Kreikassa, miksi ihmisistä ei jää minuun vastaavaa jälkeä - vai onko se niin sisäänrakennettua ja eläimet etäisempiä koska ne ovat eri lajia, että niiden kohtaaminen on siten jännittävämpää ja ne jäävät mieleen paremmin? (15.6.2018.)

Kävelyllä Kerameikoksessa 16.6.2018 kirjoitin valkoisesta kissasta muistikirjaan:

...Kohtasin pian valkoisen kissan, jolla oli oikein sululuinen kuono. Se maukui ja tervehti ja kyseli kovasti, ja sillä oli niin käheä ääni, ettei ylä-ääniä meinannut tulla. Kieli oli kyllä iloisen punainen. - - Se kissa monkui ja kiemursi ja olisi halunnut jotain edes vähän, mutta ei mulla mitään ollut. Todella sympaattinen olento, olisin sen voinut kotiin ottaa. Ehkä se oli jonkun kissa kun tuli niin tykö. Sillä ei ollut häntää! Pieni töpö vain. Sillä se heilutteli haamuhäntäänsä. (16.6.2018)

Muistikirjasta tuli minulle pian toimivampi työväline. Minulle kommunikointi ja kertominen on vaikeampaa puhuen kuin kirjoittaen. Kirjoittaessa muistan asioita paremmin, ja olen johdonmukaisempi, varmempi ja luovempi. Puhuesssa muistini pätkee, ja

Kuva 24: Nuori kissa Ateenan kansallisen teknillisen korkeakoulun rapulla.

tunteiden sanallistaminen on paljon vaikeampaa. Lauseet saattavat jäädä kesken ja tarina muodostua hajanaiseksi. Myös Ateenan muistikirjassa on selkeämpiä ilmaisuja ja pidemmälle vietyä pohdintaa. Videokameralle taas on tallentunut joitain yksittäisiä nopeita huomioita silloin, kun kirjoittaminen kirjaan hetkessä oli hankalaa. Otin myös kevyellä puolijärjestelmäkameralla valokuvia interventio-tilanteista sekä tapahtumista kaduilla.

Tietokoneen työpäiväkirja

Majapaikassa minulla oli tietokoneella sähköinen työpäiväkirja, johon kirjoitin yleensä enemmän raportoivaan sävyyn työpäivän kulusta illalla tai seuraavana aamuna. Välillä kirjoitus oli pohtivaa ja sai kaunokirjallisia piirteitä, kun purin myös tunnekokemuksiani päivän tapahtumista. Merkintöjä työpäiväkirjassa:

Lähdin 11 aikaan Omoniaan ja sieltä Thissioon metrolla ja kävelin - - Iraklidon-katua. Ennen Kerameikoksen hautausmaata tuli nälkä ja päätin kiertää Kerameikoksen asuinalueen kautta ja käydä Korobassa kahvilla. Päädyin falafel-paikkaan, ja sitten löysin kujan, jossa oleskeli kissalauma. Piirsin niitä ja videoin. Menin tosi hyvälle frappelle Korobaan ja kirjoitin siellä ylös kaiken mitä kujalla tapahtui. (15.6.2018)

...Totesin että pakottautuminen piirtämään kadulla ja kissoihin kontaktin ottaminen ei olisi hedelmällistä, jos se tuntui väkinoiselta. Kuin jatkolauseena tuli ajatus kissoille tehtävistä savimajoista - olin samaan aikaan jotain kautta törmännyt nettisivuun jossa oli arkkitehtien designmajoja katukissoille. Ne olivat kamalia, mutta hyvä nähdä. Olin alkanut ymmärtää blogikirjoitusten ja löytökissayhdistysten tekstien kautta että kissoja vaalittiin ja hoivattiin täällä ja niille järjestettiin ruokaa. Oma moraalikäsitkseni olisi sanonut toisin - ei ruokaa, vähemmän kissoja - olemassa olevat kissat steriloitaviksi, pikkuhiljaa ne vähenisivät... Mutta jos kotikadullasi maukuu yhtenä kaunis kissa, miten pystyt olemaan ruokkimatta sitä? Voihan siitä yhtäläillä pitää huolen, järjestää vaikka pedin ja paikan talveksikin, sehän on melkein kuin oma kotikissa silloin. Voisin ajatella että tässä kohtaa kissan hoitaja ottaisi sen kiinni ja veisi steriloitavaksi, mutta ehkä todella on niin että siihen ei ole täällä rahaa... (19.6.2018)

Työpäiväkirjakirjoitusten pohjalta syntyi novelli *Respecta*. *Respecta* -novelli on osa *Cats of Athens 18:n* taiteellista prosessia sekä yksi osa sen dokumentaatiota. Kirjoitin Ateenassa projektin ajan työpäiväkirjaa päivien lopuksi. Se oli reflektiivistä ja retroaktiivista kirjoittamista, jossa tallensin niin työskentelyyn liittyvää tietoa kuin työn ympärillä tapahtuneita asioita. Tekstissä oli välillä kaunokirjallisia piirteitä, ja luonnostelin sen pohjalta erään tarinan. Kun tauon jälkeen jatkoin opinnäytetyön kirjoittamista Suomessa, kirjoitin *Respectan* valmiiksi novelliksi.

Kuva 25: Aukio Xanthippou-kadulla.

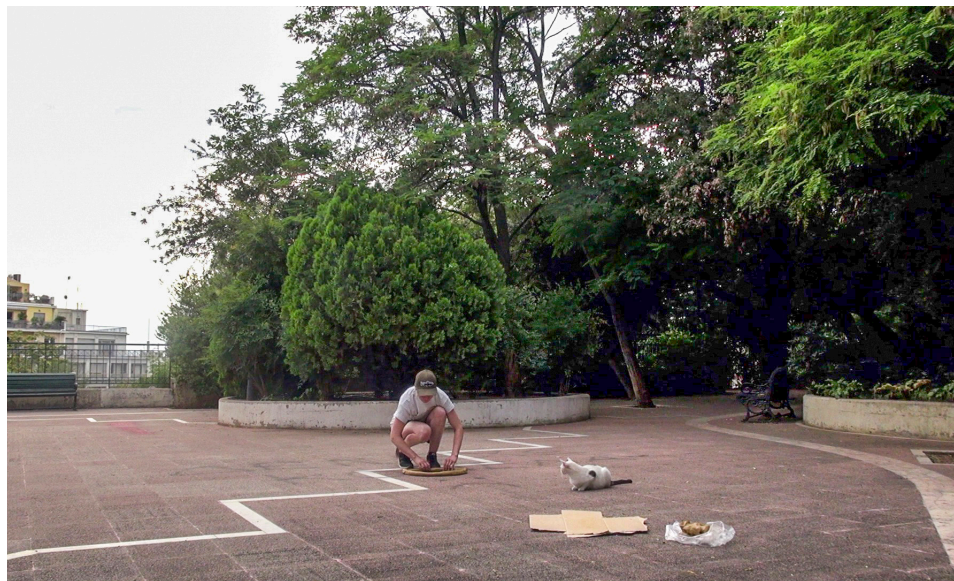
Cats of Athens 18 Interventiot

Interventio I Kolonaki

Halusin toteuttaa ensimmäisen intervention Xanthippou-kadun kolmionmuotoisella aukiolla Kolonakissa, jonka olin pannut merkille Ateenassa vuotta aiemmin vieraillessani. Aukiota leikkasi kiveykseen rakennettu vaalea siksak-viiva, ja siellä liikkui paljon isoja kissoja. Aukion nähdessäni olin inspiroitunut palaamaan Ateenaan tekemään interventiosarjan katukissoille. Kirjoitin työpäiväkirjaan seuraavasti valmistautuessani intervention toteuttamiseen. Purin samalla jännitystä kirjoittamalla ylös tunteita ja listaamalla työvaiheita:

Olen tänään siis tyhjentänyt kamerat ja ladannut ne. Hain vähän aikaa sitten, neljän aikaan savea alakerran taidetarvikeliikkeestä, ja ruokakaupasta maitoa. Heräsin virkeänä jo seitsemältä, ja kävin aamukävelyllä Lykavittoksella 8.50-10.30. - - Ja kohta täytyy laatia paperi, jossa on kreikaksi sanat taideprojekti, loppuu 20.30, siivoan lopuksi. Täytyy ottaa pala savea mukaan, pohtia sen muovausalue (otan sen jostain roskasäiliöstä matkalla), valita vaatteet, tarkastaa kamerat, ottaa kamerajalusta ja varakamera mukaan, ja lähteä liikkeelle niin että olisin noin 19.15 aikaan Kolonakissa aukiolla aloittamassa interventiota. - - taideprojekti, loppuu 20.30, siivoan lopuksi τέχνη έργο, φινίρισμα 20:30, τέλος να καθαρίσω. Menen Xanthippoulle bussilla 022. Se lähtee 18.43 parin korttelin päästä. (Työpäiväkirja 25.6.2018.)

Ajoitin ensimmäisen intervention toteuttamisen iltaseitsemään lämpötilan vuoksi. Ateenassa elämä vilkastuu auringon laskiessa

Kuva 26: Ensimmäinen interventio alkaa ja valmistaa savirenkaan.

alkuillasta, kun paahtavin auringon valo talttuu. Ihmiset palailevat kotikorttelihinsa ja kaduille avautuvat ravintolat täyttyvät kun pimeys on laskeutunut. Kissojenkin aika kuljeskelulle ja ruoan hankinnalle koittaa kun kuumuus helpottaa ja tulee hämärää. Päiväsajan ne makailevat autojen alla, puistoissa pensaiden alla ja niille laitetuissa kopeissa ja katoksissa. Paikalle saavuttuani asensin kameran paikalleen ja käynnistin videokuvaamisen. Kävelin kuva-ruudun keskelle pahvinpalan ja savipaketin kanssa, rullasin savesta yhden renkaan ja asensin sen maahan. Kreikankielinen paperi oli mukana siltä varalta, että joku englantia osaamaton kysyisi mitä teen.

Minulla oli muistikirja mukana ja kirjoitin siihen intervention etenemisestä ja tuntemuksistani:

Kolonaki, Xanthippou-kadun aukio. Täällä ollaan. Kello 19.25 - - muovasin savesta renkaan pahvinpalan päällä, ja laitoin kameran kuvaamaan rengasta aukiolla. Aukiolla on hieno marmorinen viivakuvio, joka halkoo aukiota. Ollaan Ateenan keskikaupungin varakkaimmalla alueella. Mua jännittää, puuttuuko ihmiset tähän, kyseleekö, suuttuuko, häiritseekö... Yksi aikuinen musta-valko-oranssilaukukas kissa oli paikalla kun aloitin, ja se tuli tarkastelemaan savea vaivaamistani aivan vierestä. Kun poistuini kameran taakse, se meni renkaan luo ja pyörähti sen kylkeen makaamaan. Sitten paikalle tuli pari kissaa, ja joku jota ei ilmeisesti kaivata tällä aukiolla, ja kissa säpsähti tämän perään. Selvästi tällä aukiolla on jännitteitä. Joku olisi tullut aukiolle koiransa kanssa, mutta pysähtyi kadulle nähdessään renkaan, minut ja kameran. - - Äsken kuvaruutuun asettui rouva, joka ulkoiluttaa villakoiraa. Kissat vääntävät reviiristä pyöreässä pensaspenkissä, joka on kuvaruudun keskellä.

19.59. Ei kissoja. Ensimmäinen laukukas kissa kieriskelee istutuksen keskellä kuin kukkulan kuningas, taitaa hallinnoida tätä aukiota. - - Ajankohta 19.30-20.30 on kuitenkin hyvä, luulisin. On viileämpää, aurinko laskee ja ihmisetkin ympärillä rentoutuvat.

20.25. Paikalle tuli joku teinijengi. Kolme poikaa ja kaksi tyttöä, polttavat tupakkaa penkin luona. Kissa on pakotettu siirtymään, koska toisessa suunnassa on

mummo koiransa kanssa. Olisikohan munikin aika siirtyä pois... (25.6.2018.)

Kun lopetin intervention kello 20.25, kukaan ei ollut käynyt savirenkaan sisällä. Kirjoitin illan ajatuksista seuraavana päivänä työpäiväkirjaan:

Savisen renkaan laittamisessa kadulle ei sinänsä ole mitään järkeä, se näyttää ontolta toimenpiteeltä millä ei saavuteta mitään, suoriteta mitään, luoda mitään, anneta kissoille tai ihmisille mitään. Se on vain toimitus. Miten kuvataan toimitusta jolla ei ole tavoitetta, perustelua ja pyrkimystä? Ajattelin siinä joka tapauksessa, että vaikka tässä ei ole järkeä, istun tässä renkaan vieressä ja kuvaan sitä, niin tämä on yksi tapa viettää kissojen kanssa aikaa. - - Lisäksi rengastyöhön liittyy jännitys, kun jännitän meneekö kissa renkaan sisälle. (Interventio) toimii syynä mennä kissojen luo ja olla niiden kanssa. Metsästäjän valitsema menetelmä on mennä ampumaan eläimiä saadakseen oleskella metsässä ja nähdäkseen eläimiä läheltä. Ja kokeakseen jännityksen. Metsästäjä ottaa niiltä hengen pois, elämän pois. Jännitys kestää sekunteja. Eläimen elämä on siinä ajassa ohi, loppu, riistetty. Eikä pelkästään ammutun eläimen elämä. Vaan tappaminen vaikuttaa sitä ruokaketjussa ylempänä ja alempana olevien eläinten ja kasvien elämään, ja lopulta koko ympäristöön, ilmastoon. Ihminen on osa sitä ympäristöä myös. Rengastyö on tapa viettää aikaa eläinten kanssa tai ottaa yhteyttä luontoon, kuten metsästyskin. Interventio vain ei vahingoita eläimiä tai ympäristöä. (26.6.2018.)

Voisinhan tehdä paljon muutakin kissojen seurassa. Voisin leikittää niitä. Rakentaa majoja niille, ruokkia niitä. Mutta renkaassa on samankaltainen viehätys kuin metsästyksessäkin - yritän tavallaan saalistaa kissoja renkaaseen ja se on jännittävää. Rengas on kuin ansa, paulalanka, johon odotan kissan astuvan. Kaikki tallentuu videolle - saalis. Kirjoitin työpäiväkirjaan:

Taide voi esittää ratkaisuja. Taiteilija voi ottaa lähtökohdaksi ongelman tai puutteen, jota käsitellä ja ilmaista. Lopputulos voi antaa ratkaisun tai lähtökohdan asian ratkaisemiselle. Rengasinterventioissa annan vaihtoehtoon luonnon parissa oleskeluun. Se on vaihtoehto metsästykselle, luonnon ja eläinten riistämiseksi. En yritä auttaa, hoivata tai ruokkia katukissoja, jolloin minun ja niiden välille ei muodostu hoitosuhdetta, vastuuta, hallintaoikeutta tai odotusta vastineesta. (26.6.2018.)

Interventio II Kerameikos

Kerameikoksen alueella elää paljon kissoja. Viihdyin itsekin hyvin Kerameikoksessa, ehkä siksi koska se oli rauhallisempi ja avarampi kuin monet muut Ateenan kantakaupungin naapurustot. Kuljeskelin Kerameikoksessa paljon kesäkuun aikana ja tein viimeiset interventiot siellä. Matkalla aiemmin valitsemaani interventio-paikkaan näin yhden pihakadun päässä emokissan pienen pennun kanssa, ja menin katsomaan niitä. Ne olivat arkoja ja puolivillejä kissoja, eivätkä päästäneet minua paria metriä lähemmäs. Vietin siinä jonkin aikaa niihin tutustuen ja ajattelin että voisin kokeilla tehdä niille savirenkaan. Olisi hauska saada pentu renkaaseen, ja paikkakin oli rauhallinen ja aurinkoinen. Asetin kameran paikoil-

Kuva 27: Interventio II Kerameikoksessa.

leen. Valmistin renkaan ja laitoin sen varovasti kissojen luokse. Asetuin seuraamaan kameran taakse varjoon, ja kirjoitin tapahtumia käsin muistikirjaan.

Emokissa tuli heti katsomaan tekemistäni. Se nuuski savea, ja varmaan toivoi sen olevan ruokaa. Kun asensin renkaan ja lähdin pois, emokissa kävi makuulle ihan renkaan kylkeen. Pentukissa tutkaili tilannetta pitkään kauempana, mutta lopulta se asteli rengasta kohti. Se käveli sen läpi - ja kävi makuulle emon viereen niin että se oli puoliksi renkaassa. Pennun liikkuminen ei ollut vielä kovin sulavaa, eikä se tainnut tietää reviirinvaltausasioistakaan mitään. Hetken kuluttua pentu nousi emon luo imemään maitoa. Sitten kadulla lähestyi musta auto, ja emokissa nousi ja käveli kadulle

autoa vastaan. Pentukissa jäi piilottelemaan isojen puuruukkujen taakse. Autosta astui kissoille tuttu mies, joka toi niille ruokaa. Samassa monta maukuvaa kissaa ilmestyi talojen välistä paikalle. Vähän ajan päästä viereisestä talosta tuli toinenkin nuori mies ruokkimaan kissoja. Pari muutakin naapurua poikkesi kadulla, ja väki jutteli keskenään kissojen syödessä. Otin kuvia ruokailevista kissoista, sekä yhdestä roisin oloisesta yksin liikkuvasta mustasta kissasta, jota muut kavahtivat. Kun interventio oli kestänyt tunnin, noukin savirenkaan pussiin, pakkasin kameran ja lähdin kävelemään kohti Myronidou-katua.

Interventio III Myronidou-kadun sisäpiha

Tein kolmannen intervention Kerameikoksessa aiemmin löytämäni kissayhteisön keskuudessa. Yhden myöhäisiltapäivän kissayhteisön keskuudessa oleiltuani tiesin että haluan suunnata kolmannen rengaskokeilun tälle yhteisölle. Myös paikka oli oivalinen, koska ryhmän asuinpaikka - tai kohtaamispaikka oli pienen asuinkorttelin sisäpihalla. Ote siltä päiväältä muistikirjasta:

Lähdin ruoan jälkeen etsimään Koroba-baaria ja näin sivukadulla pari kissaa. Katu oli Myronidou. Siellä oli seuraava kissaperhe tai yhteisö. Porukassa oli tämä "Ruttukissa", millä oli silmä ummessa ja kieli roikkui ulkona. Turkki oli kovassa takussa ja hikinen ja haalea. Se nötkötti keskellä kapeaa kujaa pitkin pituuttaan. Kauempana näkyi kaksi umpiunessa olevaa siestakissaa. Toinen oli kierteellä kissa-asennossa talon seinän vierustalla, toinen sen yllä puutarhan muurin ikkunalaidalla. Sitten paikalle hiippaili maatiaiskissan värinen - kissoja oli nyt neljä - se tuli suoraan luo tervehtimään. Nurkan takaa tuli toinen samanlainen;

sitten oranssilaikkuinen “Hienohelma”; sitten kilpikonnakarvainen nuori äiti. Paikalle saapui tuota pikaa myös kolmas ruskea maatiaisvärinen. Se tuntui olevan vierailija, mutta kulki lauman läpi uskaliaasti ja kävi minunkin luonani. Nyt tupsahti jostain piilostaan iso naaraskissa ja kävi vierailijan luokse. Käytiin kovaa keskustelua. Hetki hiljaisuutta - ja vierailija lähti juoksuaskelin kujaa pitkin. Narttu hölkkäsi perässä, - - ja kävi vielä kulman takana varmistamassa että tunkeilija lähti vetämään. Tässä laumassa on kissoja näille ruokalautasille tarpeeksi jo.

Tällä välin Ruttuvaari kävi merkkeamassa porttiin, Hienohelma sähisi nuorelle nartulle, Ruttu koitti katsoa jotain syötävää lautaselta mutta Hienohelma esti sen, vaari koitti siirtyä etämmälle tämän takapuolelta kun ei välittänyt minun edestäni mennä, ja Hienohelma kävi päälle. Ei ole ruttuisella helppoa mutta minkä sille voi, jos vahinkoja sattuu ja tulee kolhuja ja ruhjeita. Hienohelma katsoi minua sillä ilmeellä että luulen että se kuvitteli että minua se jotenkin kiinnostaisi ja alkaisin minäkin sitä vaivaamaan. No en ala. Hän siirtyi sivummalle venyttelemään. Kaiken tämän ajan nämä kaksi uinuivat autuaina, toinen muurin ikkunalaudalla, toinen sen alla. Ei edes säpsäystä. Asentoa vain korjattiin leveämmäksi ja oikaistiin ruhoa vieläkin lisää.

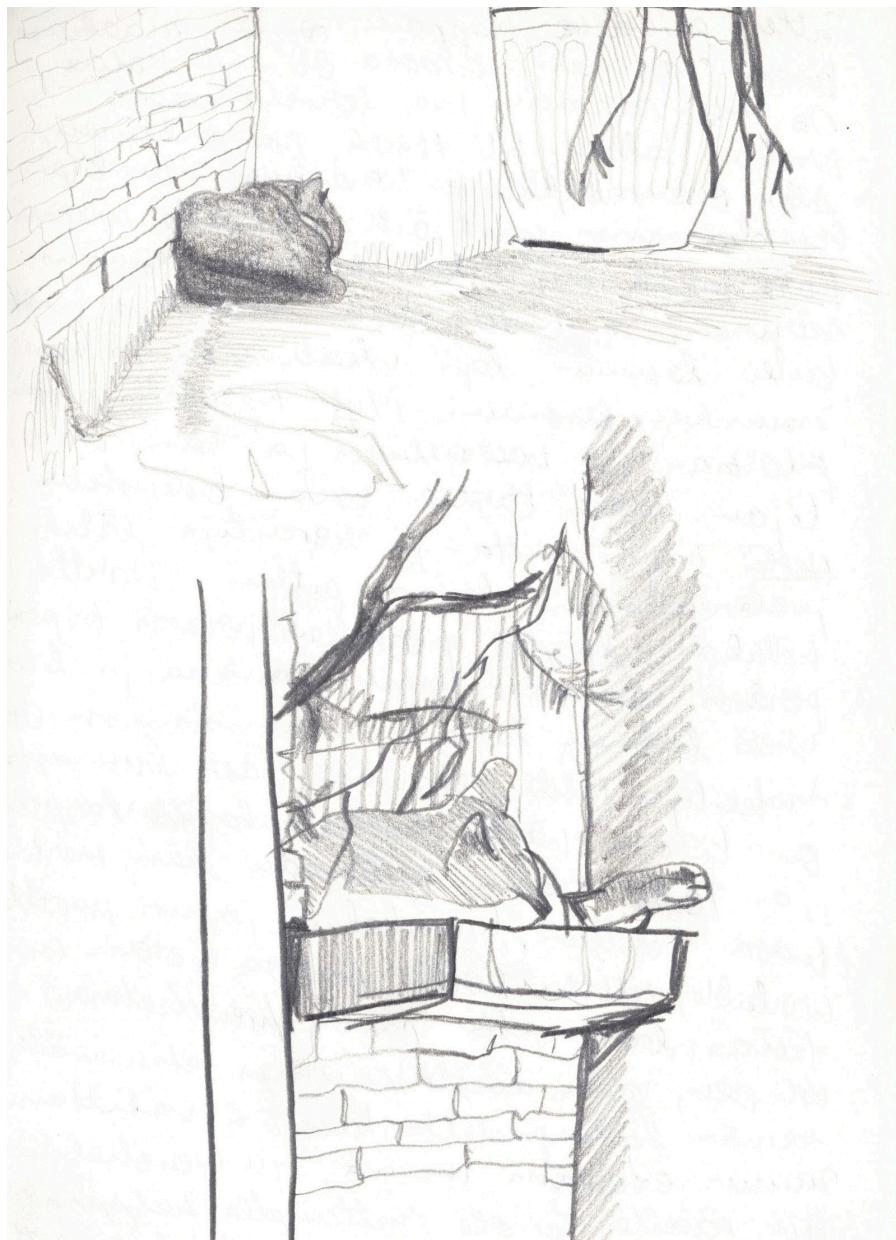
Laumassa oli kissoja yhteensä 7-8, kaikki erilaisia. Johtajanaaras oli tukevassa kiiltävässä kunnossa ja samoin nuorempi narttu. Näyttivät siskoksilta tai äidiltä ja tyttäreltä. Jostain syystä Ruttuvaari sai pysyä

Kuvat 28 ja 29 yllä ja oikealla: Piirustuksia kissayhteistöstä muistikirjassa.

mukana. - - Kaksi maatiaista näyttivät olevan veljeksiä. Nukkuvasta kissasta ikkunalaudalla en tiedä. Olisiko ollut jommankumman nartun poikasten isä. Vai onko niin että isäkissat ovat laumattomia kulkureita? Ehkä tämä oli käymässä kotona reissuiltaan. Olihan väsynytkin kuin pitkältä kululta tullut. (15.6.2018.)

Tullessani interventiopäivänä sisäpihalle saven, kameroiden ja kameratelineen kanssa kysyin luvan ja sain aloittaa intervention. Asensin videokameran telineeseen ja käynnistin nauhoituksen.

Rullasin makkaroita savesta, tein niistä viisi rengasta ja vein ne maahan sisäpihan kulkuväylälle. Otin muutaman valokuvan kameralla, istuuduin talon rapuille pois kameran kuvakentästä ja otin muistikirjani esiin:

Tässä oli yksi nainen samaan aikaan lähdössä kun aloittelin, ja hän sanoi "You can do everything you want, but don't hurt my cats!" Aloitin 18.20. Kysyin mitä hän ajattelee kissoista. Ne ovat hänelle tärkeitä, hänen äitinsä ruokkii ne joka päivä kello 20.00. Kesy kissa on hänen, mutta kun se viihtyy myös roskakasoissa ja pitkin poikin, nainen ei ota sitä sisälle. Tämä on hyvin lämpimän oloinen, rauhallinen, kotoisa ja huolehtiva sisäpiha. - - Kissat kokoontuivat ympärilleni, vain yksi tuli kiehnäämään, ja pentuja odottava kissa tuli ja pissasi merkin mun savipussiin! Olin kai hämmentävä tapaus tähän iltapäivään.
(28.6.2018.)

Talojen asukkaat seurasivat tekemisiäni sisäpihalla ympäröivistä ikkunoista. Joku tiputti ikkunasta kissoille ruokaa, ja ne kerääntyivät hetkeksi syömään, ja sitten taas katosivat sisäpihan varjopaikkoihin. Lopetin intervention 19.20, kun tunti oli kulunut. Kirjoitin muistikirjaan intervention lopussa:

18.52. Kukaan ei mene renkaisiin. - - Kaikki muut ovat liuenneet, ainoastaan kesy kissa istuu seuranani kotirapullaan. Nainen sanoin sen nimen, se oli jotenkin roskiin liittyvä... HAA! Nyt kissa melkein renkaassa! ...Ei. Ja tuo yksi nukkumatti on taas nukkunut koko episodin muurin ikkunalaudan päällä. Se onkin ainoa kissa joka on nyt kuvassa... Käy viileä

tuulenvire. Edellisessä paikassa saadut hytysenpistot kutittavat. - - Tein tällä kertaa eri kokoisia renkaita, kun kissatkin oli erikokoisia...

19.11. Nää elukat viis veisaa mun savirenkaista. On vähän urpo olo. Onnistuinko tänään vai en? - - Pelkäsin etukäteen että kissojen kuvailu ja videointi vaikuttaisi vain turistihengailulta, että niillä ei olisi eroa (turistikuviin). - - Turistimatalla sellaista syventymisen mahdollisuutta ei ole ja ollaan ihan eri tasolla asian kanssa. Nyt tuntuu että olenhan keskittynyt kissoihin koko ajan täällä, myös vapaa-ajallani, kuvannut ja tutkaillut niitä. (28.6.2018.)

Kuva 30: Seuraan kolmatta interventiotilannetta Kerameikoksessa.

5 POHDINTAA CATS OF ATHENSISTA

Reflektiota interventioista

Intentioista

Cats of Athens 18:n kolme interventiota eivät interventiotilanteessa ulkoisesti eronneet ensimmäisestä vuoden 2017 versiosta. Kuitenkin intentionaalisesti ne ovat erilaisia. *Cats of Athens 17:n* savirengasinstallaatio tavoitti lähinnä kadulla liikkuvia ihmisiä, enkä erityisesti hakeutunut paikkaan, jossa olisi jo valmiiksi paikalla katukissoja. *Cats of Athens 18:ssa* hakeuduin ihmisen näkökulmasta hiljaisemmille paikoille enkä vilkkaille ja suosituille julkisille paikoille kuin aiemmissa interventioissani. *Cats of Athens 18:ssa* interventiotyöskentelyni yksinomaisena tavoitteena oli suunnata interventiot katukissoille ja ottaa kontaktia kissoihin. Kiinnostukseni oli siirtynyt pois päin ihmisten arkisesta elämästä ja sosiaalisista tilanteista, ja interventio tavoitteli nyt kissayleisöä ja pyrki tunkeutumaan sen arkeen. Etsin paikkoja, jotka olisivat vilkkaita kissojen näkökulmasta. Viimeinen interventio tapahtui kissayhteisön 'kodilta' vaikuttavalla korttelipihalla.

Lisäksi *Cats of Athens 17:ssä* olin enemmän motivoitunut teoksen performatiivisuudesta, ja oma henkilökuvani ja käsikirjoitettu esiintymiseni näkyy myös dokumentaatiossa. *Cats of Athens 18:n* interventioissa performatiivisuus ja taiteilijan henkilökuvan merkitys vähenevät, ja kysyminen, tutkimuksellisuus ja kokeellisuus korostuvat.

Mitä tapahtui interventioiden ympärillä?

Interventiotyöskentelyn ympärillä tapahtui päivittäinen arki Ateenassa. Jälkikäteen tarkastellen en ottanut projektin suunnitteluvaiheessa huomioon lainkaan ympäristön olosuhteiden ja tapahtumien mahdollista vaikutusta taiteelliseen työskentelyyn ja interventioihin. Suunnitelmassa ei ollut tarpeeksi tilaa sellaisille sattumille, joita voi tulla kun heittäytyy johonkin uuteen ja tuntemattomaan. Olin matkustanut selvittämään, voinko tehdä osallistavia interventioita katukissoille ja mitä se tarkoittaa. Oppinäytettä kirjoittaessani ja *Respecta*-novellia kirjoittaessani ja sitä reflektoidessani käsitin, että taiteellisen työskentelyn avulla ja lähtökysymyksen antaman motiivin ansiosta olin tehnyt paljon muutakin. Interventioita sekä asettumisvaiheen dokumentointimenetelmiä välineenä käyttäen olin tarkastellut kissojen elämää ja elinympäristöä.

Kissojen kautta opin myös asioita Kerameikoksesta ja sen ihmisasukkaista. Vaihdoin sanallista tietoa kissoja tuntevien ihmisten kanssa, kuten kissojaan ruokkimassa käyvän miehen kanssa ja kissayhteisön kanssa samassa paikassa asuvan naisen kanssa. Opin sekä kissoilta että ihmisiltä kissojen keskinäisistä suhteista sekä ihmisten ja kissojen välisistä suhteista. Interventiot toivat yhteen erilaisia toimijoita - paikallisia kissoja, paikallisia ihmisiä ja minut. Myöhemmin luin Ceyda Torunin *Kedi* -elokuvan synopsiksen,

josta välittyä samaan tapaan katukissojen suhde ihmisiin Istanbulissa:

Istanbulin kaduilla kulkee täysin vapaasti satoja tuhansia kissoja. Tuhansien vuosien ajan ne ovat olleet osa yhteiskuntaa ja ihmisten elämää, jopa olennaisena osana sitä mikä Istanbulista tekee niin rikkaan ja viehättävän. Näillä eläimillä ei ole omistajia, eivätkä ne ole myöskään villejä – vaikka eivät kesyjäkään – ja ne tuovat suurta iloa ihmisille joiden kanssa ne katsovat parhaaksi elää. Istanbulissa kissat ovat ihmisten kuvajaisia, ja kertovat kaupungin asukkaiden elämästä tavalla johon kukaan muu ei pystyisi. (Kedin mediatiedote, 2017.)

Kissayhteisöissä vaikutti olevan selkeä hierarkia ja joskus myös pieni ydinryhmä, jolla tuntui menevän paremmin kuin muilla. Oli myös kissoja joilla oli erityinen rooli yhteisössä, kuten eräs musta kissa toisen intervention aikana. Se ilmestyi ruokintapaikalle kun ruoka oli jaettu, ja muut väistyivät sen tieltä, se söi nopeasti ja livahti yhtä äkisti tiehensä kuin oli tullutkin. Opin myös, että kissayhteisö voi muodostua kesyistä, puolivilveistä ja vilveistä kissoista. Tapaamani paikalliset kertoivat tämän minulle. Kesykissat tulevat syliin ja elävät kadulla ja sisätiloissa, kun villit kissat pysyttelevät tarkasti muutaman metrin päässä ihmisestä. Puolivilveillä kissoilla on tietynlainen viestinvälittäjän asema, koska ne elävät villien kissojen kanssa, mutta ovat yhteydessä myös kesyjen kissojen kanssa. Ne eivät välttämättä pelkää ihmistä, mutta ne eivät tunnu täysin luottavankaan. Seuraavat tapahtumat tapahtuivat *Cats of Athens 18:n* interventio II aikana Kerameikoksessa:

Tähän tuli iso maasturi, ja hyvinvoivan näköinen mies. Yllätyin kun hän tulikin ruokkimaan kissoja, ja yhtäkkiä paikalle pölähtikin monta kissaa. Mies kertoi: “Minulla oli kahvila tässä ennen, ja siinä nämä kaksi kissaa. Sitten muutin kahvilan, mutta kissa jäivät, ja kun ne olivat kesyjä, aloin ruokkia niitä kerran päivässä. Käytin ne lääkäriellä steriloitavana, se on hyvä asia. Nämä kolme ovat puoliksi kesyjä, puoliksi villejä, nämä kolme taas villejä. Nämä puolikesyt ovat aina hetken kilttejä, antavat silittää, ja sitten, yhtäkkiä ne iskevät!” - - Puhuttiin mun projektista. Sitten paikalle tuli toinenkin jäbä, ruokkimaan kissoja. Siis se mies oikeasti tulee ruokkimaan joka päivä tänne nuo puolilemmikkikissansa? Ne asuvat täällä, eihän se niitä mukaan voinut ottaa. Se sanoi: “I have cat at home too, I love cats. Some Greeks like them and feed them, some don’t.” (Muistikirja 28.6.2018.)

Oli kiehtovaa päästä tutustumaan katukissojen ja ihmisasukkaiden suhteeseen. Kissoja ei omisteta lemmikkeinä, vaan suhde kissaan on enemmänkin kummiutta. Kissa elää vapaasti kaupungissa, ehkä samassa korttelissa siitä huolehtivan ihmisen kanssa, ja sitä käydään tervehtimässä, annetaan ruoka-apua ja sen terveydestä huolehditaan. Mutta kissaa ei ole tarvetta vangita sisätiloihin, eikä kummi-ihminen ehkä edes halua ottaa kissaa kotiinsa. Olla katukissa ei tarkoita pelkästään kurjuutta ja kodittomuutta, vaan se voi joskus olla täydempää kissan elämää kuin lemmikkikissana oleminen. Kirjoitin interventioden jälkeen illalla työpäiväkirjaan:

Osa kissoista on kesyjä, osa puolikesyjä ja osa villejä.
- - Villit säpsähtävät jokaista liikettä, eteen tai taakse,

ja tuijottavat herkeämättä kun olen lähellä. Kesyt kissat, luulisin, ovat varmaan jatkuvassa ristiriidassa ihmisten ja villien lajitovereidensa välissä. Ehkä villikissojen läsnäolo saattaa tehdä kotikissoistakin herkkiä ihmisten suhteen, ehkä nekin ovat varuillaan. Ovatkohan villikissat kateellisia kotikissojen hyvistä ihmissuhteista? Jos ne ajattelevat että kotikissat saavat enemmän kuin he? (28.6.2018.)

Kuva 31: Mies joka tuli ruokkimaan kissoja.

Asioita jotka menivät ehkä toisin kuin piti

Cats of Athens 18 ei toteutunut aivan etukäteen laatimani suunnitelman mukaan. Ateenan kaupunki oli minulle vielä vieras ympäristö ja sillä oli projektiin vaikutuksia, joita en ollut osannut ennakoida. Sellaisia olivat esimerkiksi keskipäivän kuumuus ja aikaisin pimenevät illat, ja kesti jonkin aikaa ennen kuin sain soviteltua työskentelyni sen mukaan, milloin ulkona toimiminen oli mahdollista. Kissoja olisi voinut olla hyödyllistä seurata myös iltaisin ja öisin, mutta en kokenut turvallisiksi liikkua yksin pimeään aikaan. Myös työn ympärillä sattuvat tapahtumat aiheuttivat erilaisia haasteita ja veivät aikaa. Ikävintä oli, kun ensimmäisessä majapaikassani oli kirppuja tai luteita. Sain onneksi purettua kuukauden Airbnb-sopimuksen, mutta vei aikaa ennen kuin löysin majoituksen johon pystyin asettumaan koko projektin ajaksi. Myös henkilökohtaisista syistä johtuen projektin kaksi ensimmäistä viikkoa olivat vaikeat.

Aluksi asetuin kaupunkiin ja kartoitin uutta ympäristöä kävelyretkilläni. Seurasin millä alueilla kissoja oleskeli ja havainnoin niiden elämää. Sen myötä suunnittelin ja toteutin kolme interventiota. Siinä mielessä työ toteutui suunnitelman mukaisesti. *Cats of Athens 18:n* interventioden lähtökohta oli kaikissa samanlainen. Niissä kaikissa toistui sama kuvio, jossa asensin kameran, valmistin yhden tai viimeisessä viisi savirengasta, ja seurasin tunnin ajan miten kissat reagoivat interventioon. Jälkikäteen ajatellen interventiot olisivat voineet olla mittavampia, vaikkapa 10-20 savirenkaan installaatioita. Toisaalta renkaiden määrällä ei olisi välttämättä ollut erityistä merkitystä lopputuloksen kannalta. Sain myös paljon toteuttamiskelpoisia ideoita, joille ei kuitenkaan ollut resursseja, kuten nokkahuilun soittaminen kissoille intervention aikana tai kissojen muotokuvien muotoileminen savesta. Interventiot kesti-

vät aina yhden tunnin verran, mutta olisin voinut jättää renkaat pitemmäksikin aikaa paikoilleen, ja vaikkapa jättää riistakameran johonkin piiloon. Suomessa lähtöä valmistellessani ajattelin ettei ole mahdollista jättää kameraa kaupunkitilaan turvallisesti. Tämä olisi varmasti järjestettävissä. Interventiot eivät siis erityisesti kehittyneet toistensa jälkeen tai toistensa ansiosta. Lisäksi projektia välillä vaikeutti se, että en ole erityisen hyvä valokuvaaja ja videokuvaaja. Se näkyy myös visuaalisen dokumentaation laadussa. Esimerkiksi ison osan ajasta digikameran kuvasuhde oli säädetty 4032 x 2272 pikseliä, ja dokumentaatioissa useat kuvista ovat siksi pitkulaisia. *LITTLE POT EXHIBITIONissa* merkittävä apu oli osaavasta kuvaajasta, joka kuvasi intervention rakennusvaiheesta laadukkaat kuvat. *Cats of Athens 18:sta* on muutamia hyviä kuvia, mutta kuvaussuunnittelu ja astetta parempi videon kuvanlaatu olisi toki nostanut dokumentaation laatua.

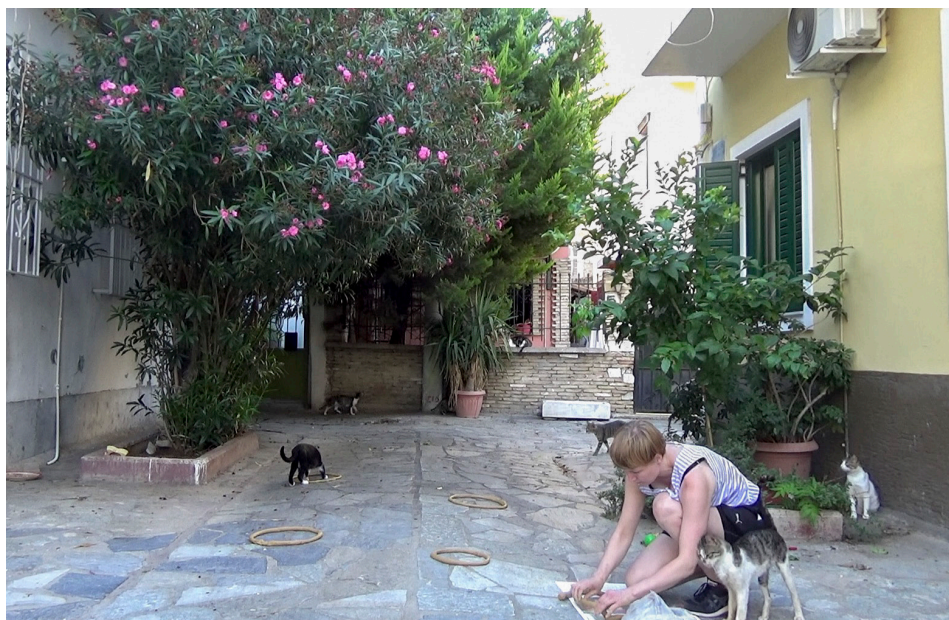
Mitä tarkoittaa kissojen osallistaminen taiteessa?

Osallistuivatko kissat?

Cats of Athens 18:n kahdessa viimeisessä interventiossa kissat olivat paikalla ja läsnä interventiotilanteessa, ja vaikuttivat tarkastelevan, mistä renkaissa oli kyse. Kukaan ei mennyt renkaiden sisään. Mutta sen sijaan että kissat olisivat lähteneet välinpitämättöminä pois, kaikki läsnäolijat tutkivat savirenkaita, kameraa ja minua katseen ja nuuhkien. Emokissa kävi makuulle savirenkaan kylkeen, ja yksi kissoista teki virtsamerkkauksen savipussin päälle kun olin laskenut sen maahan kameran juureen. Kissat ehkä ihmettelivät miksi vieras ihminen vietti niin pitkään aikaa heidän kanssaan ja mikä renkaiden merkitys oli. *Cats of Athens 17:n* interventiossa

en nähnyt kissoja lainkaan eikä niitä siis välittynyt videollekaan. Koin interventiokokeilun kuitenkin tutkimuksellisessa mielessä onnistuneeksi, koska myös se että interventio ei tavoittanut kissoja, on kokeilun tulos.

Kautta opinnäyteprosessin on ollut haastavaa määritellä, millainen teos *Cats of Athens 18* on. Tavoitteeni oli kokeilla luoda kissoille taideteoksia ja kommunikoida kissojen kanssa taiteen avulla. Interventioita suunnitellessani Ateenassa pohdin, että teoksen kissoille on oltava moniaistinen teos, eikä pelkästään visuaalisesti koettava, katsottava teos. Ajattelin tuolloin että kissan katseesta en voisi päätellä mitään, mutta jos kissa asettuisi teoksen sisään tai käsittelisi sitä jotenkin, voisin tulkita sen reagoivan taideobjektiin jotenkin.

Kuva 32: *Cats of Athens 18*:n interventio III, Kerameikos.

Toki se pitääkö kissa teoksesta nimenomaan taidekontekstissa tai jostakin muusta lähtökohdasta, on eri asia pohdittavaksi. Toisaalta taiteilija ei välttämättä odota että yleisö nauttisi teoksesta jollain tietyllä tavalla, 'taideaistilla'. Näyttelykävijä voi kokea installaation esimerkiksi sen äänten kautta, kuten Aleksi Liimataisen ja Mikko Paakkosen teoksessa *Suomi Finland 5926 Kartasto*-näyttelyssä Mäntän Kuvataideviikoilla 2018, jossa katsoja saattoi kävellä ratapihan materiaaleista kootun teoksen poikki ja kuunnella sepelin rasahtelua. Jotta voidaan suunnata taideteos kissayleisölle, ei ole tarvetta todistaa että kissa kokee teoksen sen juuri esteettisten arvojen tai filosofisten arvojen kautta, eikä esimerkiksi vain elämyksenä äänimaisemassa.

Koska lähestyin tavoitteita kuitenkin sen kautta että teoksen tulisi olla moniaistinen teos, työtä haastoi usein pohdinta siitä mitä moniaistisuus, interaktiivisuus ja osallistuminen yleensä ottaen taiteessa merkitsee. Pohdin myös eläinten kanssa tehdyn taiteellisen yhteistyön merkityksiä ja intentioita. Lisäksi minua hämmensi se, että tein interventiodien dokumentaatiot ajatellen ihmisyleisöä, jolloin niitä voitaisiin pitää myös eläintaiteena joka on suunnattu ihmisyleisölle.

Tukea pohdintaani antoi *Cats of Athens 18:in* vertailu *LITTLE POT EXHIBITIONiin*, jonka suuntasin ensisijaisesti ihmisille. *LITTLE POT EXHIBITIONin* oli minun teokseni, josta tuli kaikkien omaisuutta kun interventiotilanne käynnistyi julkisessa tilassa. Teos sai muuttua olosuhteiden ja yleisön toiminnan vaikutuksesta. Sillä tavalla sen voi määritellä osallistavaksi teokseksi. Mutta minulla ei ollut tavoitteena tehdä yhteistyötä ihmisyleisön kanssa. Vaikka minä ja muut toimijat saattavat kommunikoida interventiotioteosten välityksellä keskenään ja myös muokata interventioita yhdessä, ne eivät kuitenkaan ole yhteisötaideprojekteja,

joissa tehtäisiin jotain yhteistyössä ja yhteiseen lopputulokseen pyrkien. *Cats of Athens 18* on *LITTLE POT EXHIBITIONin* tavoin julkiseen tilaan luovutettu osallistava interventio, jossa kohdeyleisö vaihtuu ihmisistä katukissoihin. Siten en tarkastelisi sitä projektina, joissa tavoitteenani on taiteellisen yhteistyön tekeminen kissojen kanssa, vaan nimittäisin *Cats of Athens 18:ia* osallistavaksi julkiseksi taiteeksi, joka on suunnattu erityisesti kissoille.

Bishop tarjoaa osallistavalle taiteelle näkökulmaksi Rancieren estetiikan teoriaa, jonka mukaan estetiikka voitaisiin nähdä tietynlaisena kokemuksena, ‘realm of experience’ (Bishop, 2012, 29-30). Silloin myös kokemuksia tuottava osallistava taide ja taiteen kokeminen voitaisiin arvioida esteettisesti. MacDonald viittaa Bishopin näkökulmaan ja kuvailee *Feral practicen* eräänlaiseksi osallistavan taideprojektin ja taiteilijakohtaisen kuvataiteen yhdistelmäksi, jossa sekä eettisiä ja voimaannuttavia vaikutuksia sisältävät tilanteet että taideobjekti syntyvät saman prosessin sisällä, mutta itsenäisiksi lopputuloksiksi, joita voidaan tarkastella myös toisistaan riippumattomina. (MacDonald 2018, 10.) MacDonaldin mukaan ihmis-taiteilijan ja ei-ihmisen vuorovaikutuksesta syntyvä taide on omalaatuista estetiikaltaan ja myös toteuttamiseen liittyviltä käytännön vaatimuksiltaan. Taiteellisen työskentelyn on oltava sellaista, mihin myös ei-ihminen haluaa osallistua ja pystyy osallistumaan. Taideteoksen pitää voida syntyä näillä ehdoilla, mutta kun se viedään pois valmistuspaikalta ja esitetään ihmisyleisölle esimerkiksi galleriatilassa yhteisnäyttelyssä muiden teosten kanssa, sen täytyy silloin toimia myös omillaan, itsenäisenä teoksena. (MacDonald 2018, 7-8.) MacDonald kirjoittaa että “samalla kun filosofiset ja eettiset kysymykset, joita lajienväliset kohtaamiset nostavat, ovat tärkeä näkökulma hänen kokeiluissaan, hän haluaa että *Feral practice* tuottaa taideobjekteja jotka operoivat monilla eri tasoilla nykytaiteen diskurssissa” (MacDonald 2018, 7). Samaan

tapaan *Cats of Athens 18:n* interventiot ovat suunnattu kissoille ja interventiolle luonteenomaisesti pyrkivät osallistamaan kissoja, mutta interventioiden dokumentaatio on toteutettu ihmisyleisölle sekä myös galleriatilaan sopivaan muotoon; kuviksi ja tekstiksi.

Interventio on taidesuuntaus, jossa teoksen ja sen dokumentaation raja on usein häilyvä. *Cats of Athens 18:ssä* interventiotilanne oli teos, mutta myös dokumentaatio on teos. Dokumentaation osat voidaan myös nähdä itsenäisiksi teoksiksi, kuten novelli *Respecta*. Interventiotilanne on suunnattu katukissoille, ja interventioprosessin dokumentaatio on valmistettu galleriatilaan sopivaksi ja suunnattu ihmisyleisölle. Dokumentaatio on kissayleisön tavoittamattomissa, ja toisaalta ihmiset voivat käsittää interventiotilanteen vain dokumentaation kautta kokematta sitä itse. Tätä kaksijakoisuutta voidaan pitää *Cats of Athens 18:n* puutteena. Ihmisyleisö voi kokea taidekokemuksen rajoittuneena, kun teokseen liittyvä osa ei ole saatavilla. Voidaan myös kysyä onko eettistä esittää kissoja tai ihmisiä osallistavan intervention dokumentaatio heidän tietämättään. Jos *Cats of Athens 18:n* interventioita tarkastellaan dokumentaatioista käsin, on myönnettävä että vaikka kissat kohtasivat interventiotekoksen vapaaehtoisesti, ne päätyivät tietämättään sen dokumentaation objekteiksi ja edelleen taiteellisen tutkimuksen kohteiksi sekä lopulta dokumentaation ihmisyleisön nähtäville. Niiden käyttäytyminen taltioitiin ja julkaistiin, halusivat ne tai eivät. Kun aloin editoida interventioiden kuvamateriaalia dokumentaatioksi, tulin tasapuolisen kohtaamisen ja hyväksikäyttämisen häilyvälle, epämukavalle rajaseudulle, jossa toislaajisen vapaaehtoinen osallisuus taiteellisessa prosessissa voidaan myöntää, mutta samalla voidaan todistaa sen hyödyttäneen tietämättään taiteilijan ammatillista toimintaa. Tällainen problematiikka liittyy interventiotyöskentelyyn yleensä. Usein interventio tapahtuu vaivihkaa ja ilmoittamatta, ja suurin osa yleisöstä näkee sen vasta

dokumentaation kautta. Kuitenkin ihmisillä on aina vähintään teoreettinen mahdollisuus estää esimerkiksi kuviensa julkinen käyttö, kun esimerkiksi kissalla sitä mahdollisuutta ei ole.

Interventio ja taiteellinen tutkimus

Interventiotyöskentelyni lähtökohtana on yleensä tarkastella valitsemaani ympäristöä sekä siellä liikkuvien olentojen käyttäytymistä. Lisäksi *Cats of Athens* 17 ja 18 interventioissa oli motiivina oppia, miten kissat ottavat taideintervention vastaan ja mitä taiteen tekeminen kissoille voi tarkoittaa. Halusin tietää, miten kaupungissa vapaana elävät kissat, jotka ovat kotikissoihin verraten puolivillejä, suhtautuvat maahan astettuihin renkaisiin. Toteutin intervention, jotta näkisin, miten se vaikuttaa kissoihin ja menevätkö ne renkaisiin. Interventiossa tapahtuva kommunikoiminen kissojen kanssa ja kissojen reaktioiden tulkinta on aistinvaraista, ja saamani informaatio on ei-kielellistä. Opinnäytettä kirjoittaessani on ollut haasteena työstää interventioiden tapahtumia ja kokemuksiani kirjoitettuun muotoon.

Cats of Athens 18:n dokumentaatio perustuu minun, taiteilijan näkökulmalle. Haastavaa toislajisen eläimen kanssa toimimisessa taiteessa on että taiteilija ei voi tavoittaa eläimen kokemusta teoksesta. Haapoja kuvailee lajirajat ylittävän taiteen esittämisen vaikeutta artikkelissaan *Kenen show*. Taidepuhe kohtaa haasteen ei-inhimillistä luontoa ja sen toiseutta hahmotellessaan. Toisen elämänmuodon olemuksen tai sisäisen kokemuksen tulkinta ja kuvaaminen vaikuttaa mahdottomalta, koska “kuvitelma eläimestä on lopulta aina vain ihmisen kuvitelmaa. Eläimen ja ihmisen eroa haasteaankin taiteilija on tuomittu inhimillisyyteensä, jonka taakse, toiseuden puolelle, on mahdotonta päästä” (Haapoja 2011).

MacDonald kuvailee että *Feral practicessa* taiteellisen tutkimuksen keskiössä on ‘ei-tieteellisen tiedon’ välittäminen ja esoteerinen eli mystinen, salainen lajienvälinen kommunikaatio (MacDonald 2019). Taiteellinen työskentely puiden kanssa *Rubbings in a Wood* -sarjan teoksissa ei tuottanut tieteellistä tietoa. Sen sijaan kohtaamisessa puun kanssa tapahtui kommunikoimista ja viestin välitystä; taiteilija aisti puun hajun, ja vaihtoi puun kanssa soluja hänen ja puun hankautuessa toisiaan vasten. Se oli oppimista puulta. MacDonald käyttää tässä yhteydessä myös termiä ‘tietämys’ tai englanniksi ‘a knowing’. MacDonaldin kokemusta voisi ehkä kuvailla myös hiljaisen tiedon tavoittamiseksi. Hän kuvailee *Rubbings in a Woodia* ruumis- tai yksilösidonnaiseksi, kokeelliseksi ja esteettiseksi paikan tutkimukseksi sekä yhdessätulemiseksi ympäristön kanssa. (MacDonald 2018, 3-4.) Myös *Cats of Athens 18:n* interventiot toimivat keinona tutustua kissayhteisön jäseniin ja toimintaan, ja niissä tapahtui tiedon vaihtoa. Puhuin kissoille, ja tulkitsin kissojen minua kohti suunnatun katseen ja maukumisen minulle osoitetuiksi kommentteiksi ja kysymyksiksi. Vertaan kissoille tekemiäni interventioita Haapojan kuvaukseen nykyteatterista, joka on laajennuttuaan pelkästä kielellisestä dialogista myös ruumiilliseksi ja moniaistiseksi kommunikoinniksi antanut tilaa teatterissa myös muille lajeille kuin ihmisille. Kun esityksestä tulee lajienvälisen kanssaolemisen ja kohtaamisen tila, se mahdollistaa sanattoman dialogin ja toimii laboratoriona “ei-inhimillisten olemisten tavoille” (Haapoja 2013a).

Kun Terike Haapoja oli taiteellisen tutkimustyönsä alussa Kuvataideakatemiassa, hän pohti taiteellisen työskentelyn ja tutkimuksen suhdetta omassa työssään. Haapoja kirjoitti Taide-lehden (4/2009) julkaisemassa artikkelissa *Taide tieteellisen maailmankuvan rajoilla*, että taiteen antama kokemus tarjoaa tietoa, ja se toimii sillä tavoin ‘tiedon näyttämönä’ (Haapoja 2009). Siinä mielessä

taide on yksi 'tiedontuotannon' järjestelmä. Tieteen ja taiteen tutkimusperinteiden erilaiset suhtautumiset tekstiin mediumina muodostavat taiteelliselle tutkimukselle kuitenkin perustavan ongelman. Perinteisesti tutkimus on suosinut täsmällisempiä ja mitattavampia tiedon muotoja, jotka tuotetaan kirjoittamalla, ja kirjoitetusta lopputuloksesta on muodostunut ikään kuin oikean ja laadukkaan tutkimuksen tae. Taide ei ole tieteellistä tutkimusta, koska sitä ei voi mitata verifioitavuudella, jaettavuudella ja yleistettävyydellä, mutta silti myös taiteellinen tutkimus edellyttää kirjoitettua sanaa. Tuleeko tekstin noudattaa tieteellisen tekstin kriteerejä ja olla läpinäkyvää, vai salliiko taiteellinen tutkimus tekstilleen "taideteokselle ominaisia sisällöllisiä jännitteitä, paradokseja tai moniäänisyyttä?" (Haapoja 2009).

Taiteellisesta tutkimuksesta syntyvällä taiteella on mahdollista alistua tulkittavaksi ensisijaisesti tieteen tiedonihanteesta käsin (Haapoja 2009). Samankaltainen riski on poliittisella taiteella, joka pyrkii tuomaan kuuluviin myös hiljaisimmat äänet. Taiteen tulisi pystyä toimimaan itsenäisesti taiteen oman näyttämön kautta, eikä alistua välineeksi tieteelliselle kielelle tai poliittiselle sanomalle. Haapoja esittää, että "taiteen avaamat kysymykset vastaavat pohdintaamme usein paremmin kuin tieteen tuottamat vastaukset" (Haapoja 2009).

Tarinankerronta dokumentoinnin sekä reflektion välineenä

Cats of Athens 18:n työpäiväkirjamuistiinpanoista rakentui novelli *Respecta*. Tarinankerronta toimi *Cats of Athens 18:ssä* dokumentaatiometodina. Lisäksi kirjoittaminen toimi työkaluna oman eläinsuhteen reflektiivisessä pohtimisessa ja novellista välitty ker-

tojan suhde eläimeen. *Respecta* kertoo minun ja kadulta löytämäni kissanpennun kohtaamisesta. Löysin eräänä päivänä Exárcheiassa kovasta nestehukasta kärsivän kissanpennun, ja koin että pentu pitäisi lopettaa ettei se kituisi enempää. Novelli kertoo mitä tapahtui kun yritin löytää henkilön joka tekisi sille eutanasian. Novelli on luettavissa *Cats of Athens 18:n* dokumentaatiossa (liite 1).

Vaikka *Respecta* kertoo vain yhden päivän tapahtumista, se on autobiografinen eli omaelämäkerrallinen kaunokirjallinen teos, sillä sen kertojajäsenenä olen minä, ja se kuvailee minun kokemiani todellisia tapahtumia minun omasta näkökulmastani. Novellin juonen ympärillä hahmottuu kuva työpäivästäni projektin asettumisvaiheessa. Rakennan kuvaa tapahtumien ympäristöstä sekä ajasta työskentelyn kuvailun kautta. Kaksi otetta *Respectasta*:

“...Kello on 14:58, mutta on jo tapahtunut paljon. Lähdin yhdentoista aikaan kävelemään Stournarilta itään, kohti Strefi-kukkulaa. Mulla oli mukana iso piirustusvihko ja kaksi lyijykynää, 3B ja 6B. Kahvilassa on musiikkia ja paljon puhetta ja keskittyminen on vaikeaa. Välillä kerron Tommille viestillä: “Oi että! Nyt löysin mahtavan lounas- ja työntekopaikan tästä ihan naapurista!!”

“...Kuljin tänään yhdentoista aikaan pitkin Tsamadouta, joka on hiljainen ja rauhallinen kävelykatu Exarcheian asuinalueella. Siellä tupsahdelti vastaan kissoja, ensin mustan ja ruskean kirjava hauskaasti makaava kissa moottoripyörän vieressä. Piirsin sitä, ja siitä tuli ensimmäinen luonnokseni. Sitten näin pulunaaraan ja -koiraan nahistelevan jyivistä puunjuurella, kissoille laitettujen vesiastioiden

edessä, ja piirsin niitä. Oli vielä toinen kissa, vaalea ja pitkäkarvainen, joka joi vettä sille oven pieleen asetetulta lautaselta, ja sitten kaunis harmaaraitainen kissa, joka kiipesi katupuuhun väijymään lintuja. En ehtinyt piirtämään sitä, koska se oli niin nopea liikkeissään. En oikeastaan nauti piirtämisestä ulkona, ja kissat liikkuvat nopeasti. Jos olisi ollut videokamera mukana, olisin voinut ottaa videota ja piirtää kotona.“

Sijoitan itseni novellin maisemaan kuvailemalla sitä omasta näkökulmastani. Samalla paljastan, millaisia vaikeuksia työskentelyssäni on ollut:

“Tässä kahvilassa on hienot tuolit mutta niissä on rikkiäiset käsinotat. Vierailija voi huomata olleesta hyvinvoinnista muistuttavia asioita kuten vanhentuneita mutta laadukkaalta vaikuttavia kalusteita ja pintamateriaaleja. Arpinaamainen aasialaisen näköinen mies tulee kauppaamaan tänne meille jokaiselle pikkutavaroita. Äsken kävi vanha siisti nainen kepin kanssa myymässä paperinenäliinoja, ja istui hetken oven vieressä nojatuolissa. Tarjoilijat tervehtivät näitä kulkijoita. Paikalliset ihmiset ovat valoisia, ihmisrakkaita ja rentoja. Olen ollut kovin herkkätunteinen pari päivää, ehkä siksi että viime päivät ovat olleet niin stressaavia. Edelleen pelkään että kuljetan luteita majapaikasta toiseen ja lopulta kotiin.”

Novellissa välittyy myös kaupungin ilmapiiri minun kokemanani ja rohkea ystävällisyys, jota pidän jonkinlaisena ominaispiirteenä tai eetoksena ateenalaisessa kulttuurissa:

“Kaksi korttelia. Juuri sinne minne ensimmäinen mies meni. Lähdin kävelemään, ja määränpäässä kysyin nuorelta kiharahiuksiselta naiselta, jolla oli trimmattu toffeen värinen villakoira hihnassa, tietääkö tämä missä tässä on eläinlääkäri. Nainen kysyi avoimena olevan leipomon ovelta kauppiaalta. Kauppias ei tiennyt, eikä mummo, joka leipomossa oli asioimassa. Ohi käveli vanhempi pariskunta joka osallistui keskusteluun, mutta ei tiennyt missä voisi olla eläinlääkäri. Tien yli käveli iäkäs nainen pienen koiran kanssa, ja kiharahiuksinen nainen kysyi tältä neuvoa. Iäkäs nainen tiesi paikan ja selitti pitkään toiselle naiselle osoitetta. Nainen sanoi että hän lähtee viemään minua ja pentua sinne. Huomasin että siitä oli vaivaa ja pahoittelin, voisin mennä yksinkin. Mutta nainen sanoi:

- Näytän kyllä tien, kissanpennun takia.*
- Kissanpennun takia, toistin ja kiitin.”*

En tuntenut *Respectan* tarinan kissanpentua millään tavoin, en tiedä miten se oli päätynyt yksin kuolemaan. Koska pentu oli minulle vieras, enkä saanut siihen kontaktia, en osannut päätellä millään tavoin sen kokemuksia tapahtumien aikana. Ihminen ei voi tietää millainen maailma on muunlajisen eläimen, esimerkiksi kissan näkökulmasta. Vaikka en voi tavoittaa kissan kokemusta sellaisenaan, on olennaista tiedostaa että kissan kokemus ja näkökulma ovat olemassa. (Haapoja ja Gustafsson 2015, 132.) Pysin olemaan kuvailematta kissanpennun kokemusta minun sanoillani, vaan kerron kissanpennun tarinan oman kokemukseni sekä ympärillä tapahtuvien asioiden kautta. Ote *Respectasta*:

Olin kuljettanut kissaa jo jonkin aikaa kangaskassissa. Seisoin tietyömaan reunalla ja mietin mihin suuntaan lähteä. Aloin olla tuskainen. Kissa alkoi liikehtiä kassissa. Aurinko kuumotti nyyttiä, kaduilla ei ollut varjopaikkoja, emmekä me voineet odottaa. En enää tiennyt mitä pitäisi tehdä. Vienkö kissan Streff-kukkulan laidalle ja väännän sen niskan nurin? Se ei vaatisi voimaa. Mutta jos väännän väärin ja kissa kituu? Entä jos joku näkee ja kutsuu poliisit ja minua syytetään eläimen taposta? Ehkä tämä yhteiskunta suhtautuu eläimiin samoin kuten hoitaja ja eläinten eutanasia on kiellettyä. Ehkä en löydä eläinlääkärinä joka lopettaisi kissanpennun. Kello oli suunnilleen 13 ja ilma oli kuumimmillaan.

Respecta -novelli kuvaa ihmisen ja ei-ihmisen suhteessa olevaa jännitettä. *Respectan* kirjoittaminen paljasti minulle että suhteeni vieraaseen kissaan on monitahoinen ja ristiriitainen. Se on vastuuntuntoinen ja empaattinen, mutta myös ehdollinen ja itsekeskeinen. Toimin *Respectassa* kertomassani tapahtumaketjussa sen hetkisen etiikkani mukaan, ja toimitin kissan eläinlääkärille lopetettavaksi. Päätös sekoittui annoksesta myötätuntoa ja vastuuntuntoa sekä annoksesta itsekkyyttä jonka mukaan minulla ei olisi resursseja sitoutua huolehtimaan kissasta. Myötätuntoni kissaa kohtaan oli ”kohtuullisesti rajattu”.

Itsetutkiskelua narratiivin kautta

Kirjoitin *Respectan* ensimmäisen version työpäiväkirjaan myöhemmin samana päivänä kun olin kohdannut kissanpennun. Tarkastelin kirjoittamisen kautta reflektiivisesti tekemiäni valintoja

ja kohtaamieni ihmisten suhtautumista. Itsetutkiskelun myötä omatuntoni ääni muuttui ja aloin kokea katumusta. Olin ajatellut että kissan ei pidä kokea kärsimystä ennen kuolemaansa, mutta samalla olin tullut asettaneeksi oman mukavuuteni ja projektini etenemisen kissan elämän jatkumisen edelle. Jos olisin silloin saanut tekoni tekemättömäksi, olisin toiminut toisin ja vienyt kissan Airbnb-huoneeseeni ja yrittänyt elvyttää sitä itse. Vaikka päätökseni olivat seuranneet velvollisuusetiikkaa, jonka mukaan tulee toimia oman sisäisen oikeusnäkömyksen, eli omantunnon mukaan, tunsin nyt pettymystä itseäni kohtaan. Taisikin olla niin, että omatuntoni ei ollut minun järkeni luomus, vaan se oli rakentunut omaksumistani ‘teeseistä’, kuten siitä että eläimen tappaminen ei ole väärin.

Kertomus minusta rakentui *Respectassa* kuin vaivihkaa. Tuntui kuin tamppaisin hiljalleen lumeen polkuja ja näkisin niiden muodostaman kuvan vasta kiivettyäni viereiseen puuhun. Koen että kaunokirjallinen kirjoittaminen paljasti minulle tunnekokemuksia ja tietoa eläinsuhteestani. Omaelämäkerrallista kerrontaa pidetään ‘minän kirjoituksena’, jossa kertoja yrittää vastata kysymykseen siitä kuka hän on tai miten hänestä tuli hän (Saresma 2007, 63). Toisaalta omaelämäkerrallisen kerronnan rivien välistä ei välttämättä paljastu ‘autenttinen minä’. Sen sijaan omaelämäkerta on tavallaan oman itsen esittämisen performatiivinen teko “joka tuottaa subjektia samalla kun se kuvaa sitä” (Saresma 2007, 75-76). Narratiivin avulla voi siten myös havainnoida ja hahmotella omaa minuutta; saada vastauksia siihen mitä muistot ja kokemukset itselle merkitsevät. Ote *Respectasta*:

...Kai kissan olisi voinut kuolemaankin jättää, kuollut se olisi ilman apuakin. Minä ajattelin, ettei sen tarvitsisi kitua. Ajattelin pientä onnetonta nyytiä

ilman äitiä.

Jokainen meistä kuolee lopulta yksin.

Hyvin onnekas on se, jolla on joku joka huolehtii, kulkee väsymättä mukana.

Katukissan pennun kuolema on saanut minut surulliseksi tänään, ja minua itkettää. Itkettää että se kuoli, ja mietin kuolemaa. Mietin sielun arvoa, ihmisten ja eläinten arvoa. Kadulla kulkee koditon mies. Kadulla kulkee koko ajan joku koditon mies ohii. ...

Kaunokirjallisen kirjoittamisen muotona novelli antaa vapauden rakentaa tarinoita pääjuonen sisään sekä kuvailla runsaasti henkilöhahmoja ja tapahtumia, ja se on tarpeen kun muistoja kerrotaan. Myös muiston kokeminen on henkilökohtaista ja joka kerta ainutlaatuista, koska siihen vaikuttaa varsinaisen tapahtuman ympärillä tapahtuneet asiat sekä suhde siihen liittyviin ihmisiin ja muihin olentoihin sekä muistelijan olotila muisteluhetkellä. Omaelämäkerrallisessa kerronnassa asioita kerrotaan muistojen pohjalta. Silloin myös minä kerrotaan, tai luodaan senhetkisestä kontekstista käsin, ja se määrittää millainen minä-subjektista (kullakin kerrontahetkellä) muodostuu ja mikä on keskeistä (Saresma 2007, 71, 77). Novelli tyylilajina sallii kokemusten jättämisen avoimiksi kysymyksiksi esimerkiksi silloin kun muisto on liian vaikea tai ristiriitainen.

Kirjoittaessani *Respectaa* aloin muistella muitakin elämäni aikana kohtaamiani eläimiä sekä lapsuuttani eläinten ympäröimänä ja kirjoitin muitakin eläintarinoita. Ymmärsin miten lapsuuteni on

vaikuttanut käsitykseeni eläimistä ja sitä kautta myös ihmisyydestä. Jotkin lapsuuden kokemukset ovat olleet ristiriitaisia ja hämmentäviä, sillä niissä sekoittuvat ja lomittuvat tuotantoeläinten ja hyötykäytöstä vapaiden eläinten elämäntarinat. Sitä kautta aloin pohtia eläinten merkitystä myös taiteelliseen työskentelyyni ja ilmaisuuni. Miten eläinten kanssa vietetty aika ja eläinkokemukset näkyvät 'taiteellisessa asenteessani' ja tuotannossani? Muistelun, tarinoinnin ja kuvittelemisen kautta löysin vastauksia siihen, miksi alunperin halusin tehdä interventioita venetsialaisten kyyhkyjen ja ateenaalaisten katukissojen kanssa. Kerron siitä luvun *Cats of Athens 18* alaluvussa Takaisin Ateenaan.

6 TYÖN TULOKSET

Olen tässä opinnäytteessä kysynyt, millaisia merkityksiä lajienvälisellä taiteellisella työskentelyllä on. Opinnäyteprosessi lähti liikkeelle uteliaasta kokeilusta: voisinko tehdä taidetta kissoille. Taiteellisen työskentelyn inspiroima ja generoima tutkimusprosessi löysi tiensä kiinnostaviin näköaloihin ihmisen ja eläimen suhteesta niin taiteessa kuin kulttuurihistoriassakin. Oman taiteellisen työn toiminnanaikainen sekä retrospektiivinen reflektointi on vaatinut muodostamaan näkökulmia siihen, mitä lajirajat ylittävä yhteistyö vaatii ja mitä se antaa osapuolilleen. Sen myötä tarkastelu laajeni myös lajienvälisen kommunikoinnin filosofisiin merkityksiin posthumanistisessa tai humanismin jälkeisessä maailmankatsomuksessa.

Taiteellinen toiminta ihmisen ja ei-ihmisen välillä ei ole yksiselitteistä, ja olen siksi selvittänyt erilaisia lähestymistapoja tehdä taidetta toislajisten eläinten ja myös muiden ei-ihmisten kanssa. Olen hahmotellut omaa taiteellista työskentelyäni reflektoiden sekä muiden taiteilijoiden esimerkkejä vertaillen, millaista voi olla taiteellinen toiminta, joka ei rajoitu vain ihmisosallisiin.

Cats of Athens 18 antoi minulle mahdollisuuden kohdata kissoja eri tavalla kuin normaalisti. Jo olosuhteet vaikuttivat kohtamiseen: Ateenassa kissoja elää vapaina kaupungissa, toisin kuin kotona Suomessa, jossa kissat pyritään pitämään sisällä kodeissa. Kadulla tapahtunut interventiotyöskentely tarjosi uuden tavan minun ja kissojen kommunikoinnille, sillä kissat saivat täysin omaehtoisesti tutustua ja osallistua taideinterventioon, ilman että välillämme olisi ollut vaatimuksia, käyttöä, hallintaa, väkivaltaa tai hoivaamista.

Kun keskustelin opinnäytteestäni ystäväni kanssa, hän kertoi minulle suhteestaan lemmikkikoiraansa, isoon tanskandoggiin. Ystäväni tekee koiran kanssa usein metsäretkiä, ja hän kertoi, miten rauhoittavaa ja rentouttavaa oli olla koiran kanssa hiljaa kaksistaan metsässä. Pohdimme, että ehkä eläinten kanssa ajan viettämisen ydin on juuri yhteisen, hyväksyvän ja tietoisien läsnäolon tavoittamisessa. Ei tarvitse tehdä mitään, ei ole aihetta suorittaa, koska eläin ei vaadi mitään. Onkin paradoksaalista, että yhdeksi tärkeimmistä merkityksistä lemmikin pidossa ja ihmisen ja eläimen välisessä ystävyydessä usein mainitaan, että eläin ei vaadi ihmiseltä mitään. Meille on tärkeää ja arvokasta, että on olemassa joku, joka pyyteettömästi ja hyväksyy meidät sellaisena kuin olemme. Miksi sitten itse vaadimme eläimeltä niin paljon? Vaadimme monilla eri tavoilla erilaisten eläinten antavan koko olemuksensa ja elämänsä hallittavaksemme. Esitän, että taiteellinen toiminta toisilajisten eläinten kanssa tarjoaa vaihtoehtoisen ja tasa-arvoisemman tavan viettää aikaa eläinten kanssa.

Tasa-arvoinen toiminta toisenlajisen kanssa edellyttää lajirajojen ylittävää kommunikointia ja valmiutta sallivaan yhdessäoloon. Lajirajat ylittävän kontaktin saavuttaminen vaatii ihmiseltä rohkeaa heittäytymistä epärationaaliseen ajatteluun, sillä ei-ihmisen ja

ei-kielellisen kanssa toimimisessa on aina läsnä tuntemattoman ja hallitsemattomuuden kokemus. Gustafsson ja Haapoja kuvailevat, että “Ihmistä ei voi järkeilemällä saada toisen puolelle, olkoon tämä minkä lajin edustaja tahansa, vaan hänen täytyy haluta antautua” (Gustafsson & Haapoja 2015, 129). Heidän mukaansa toisenlaisen eläimen “lähestyminen taiteen kautta mahdollistaa toisen näkökulman äärelle pääsyn ilman vaatimusta argumentaation sisäisestä eheydestä” (Gustafsson & Haapoja 2015, 131). Taiteilijalle on hyödyllistä hyväksyä lajienvälisen yhteistoiminnan epävarma luonne ja suhtautua siihen avoimesti ja sopeutuvasti. Silloin aktiivisesta, kuuntelevasta läsnäolosta muodostuu sekä taiteellisen työskentelyn metodi että lopputulos (MacDonald 2017, 11).

Ihmisen ja toisenlaisen eläimen välinen suhde on haastava monella tavalla, jo kielellisen eroavaisuuden vuoksi, mutta rajallisuuksistamme huolimatta ihmisen tulee pyrkiä kohti yhteyttä muiden elämänmuotojen kanssa. Ihmisen ja ei-ihmisen välinen suhde ei ole yksinkertainen eikä ongelmaton, mutta ihmisen tulee siitä huolimatta etsiä eettisempiä tapoja olla muiden elämänmuotojen kanssa tässä ja nyt. Suhdetta voi käsitellä ja tutkiskella esimerkiksi kuten *Respectassa*, tarinan kertomisen ja sen reflektion kautta. Donna Haraway kannustaa käsittelemään ongelmallisia suhteita. Hankalan olon kanssa tulee pysytellä, ei paeta sitä vaipuen välinpitämättömyyteen tai humaaniin ekseptionalistiseen maailmankatsomukseen. (Haraway 2016, 10-11.)

MacDonald kertoo että työskennellessään *Rubbings in a Wood* -teossarjan parissa puiden kanssa metsässä, hän “otti metsän kumppanikseen” (MacDonald 2018, 4), ja viittaa sillä Harawayn ajatteluun ‘kumppanuuslajeista’ (companion species), jotka voivat toimia ikkunoina vaihtoehtoihin yhdessätulemisen maailmoihin. Haraway käyttää termiä vaihtoehtona ‘seuraeläimelle’ (companion

animal), ja kuvaa sillä erilajisten eläinten tai muiden elämänmuotojen keskinäistä kumppanuutta. Ihmisen näkökulmasta kumppanuuslaji on esimerkiksi koira, millä on ihmisen kanssa pitkä yhteinen historia ja ihmisen kulttuurihistoriassa erityinen rooli, mutta jokin muu kuin hyväksikäytetyn rooli. Harawayn mukaan ihmiselle kumppanuuslaji voi avata ikkunan yhdessätulemiseen ja vaihtoehtoiseen todellisuuteen. (Haraway, 2003; Haraway 2008, 16-17.) Interventioprosessi antoi minulle mahdollisuuden tavoitella yhteyttä ja lähentymistä kissojen kanssa. Tapahtui yhdessätulemista, kun yritin katsella ympäröivän maailmaa niin kuin kissa sen käsittää. Pääsin hieman lähemmäs kissan kokemusta todellisuudesta. Meidän välissämme oleva kuilu pieneni.

Se, mitä toisenlajisen eläimen osallistuminen taiteessa tarkoittaa, on monitahoinen kysymys. *Cats of Athens 18:n* interventioden myötä varmistuin siitä, että voin tehdä osallistavaa taidetta myös muille kuin ihmisille. Kissat olivat tietoisesti läsnä ja siis kokivat interventiot omalla tavallaan. En tiedä olivatko kokemukset positiivisia, negatiivisia tai ehkä hämmäntäviä, mutta en pidä välttämättömänä arvioida taideteoksiani kohtaan syntyneiden reaktioiden laatua. Kokemusteni perusteella vakuutuin, että täysin vapaaehtoinen ja samalla aito osallisuus ~~taite~~ taideteoksessa on mahdollista juuri intervention kontekstissa. Kissat kokivat interventiotekoksen omista lähtökohdistaan, vapaaehtoisesti ja ilman hyötymotiivia, kuten ruokaa. Toteankin, että taideprojektin toteuttamisen toisenlajiselle eläimelle tai eläimen kanssa tulee perustua ehdottomalle ja ehdollistamattomalle kunnioitukselle. Silloin taiteellinen toiminta tarjoaa turvallisen ja tasa-arvoisen lajienvälisen tilan molemmille.

Interventiota ei ole aihetta rajata vain ihmisille, kaupunkitilaa inhimillistävänä tekijänä, koska kaupungissa elää ihmisen rinnalla myös monia muita lajeja ja elämänmuotoja. *Cats of Athens 18:n*

dokumentaation yhtenä motiivina on antaa huomiota sille, että kaupungeissa asuu ja toimii myös eläimiä. Sitä kautta interventionprosessi osaltaan kehittää lajienvälisiä eettisiä suhteita kaupungissa. Kaupunkeja suunnitellaan ihmisille, ja olemme tottuneet näkemään muut elämänmuodot kaupungissa kaupunkiluontona, joka pitää suunnitella erikseen tai se on ongelma joka tulee jollain tavalla ratkaista. Ihminen on kuitenkin vuorovaikutuksessa muiden elämänmuotojen kanssa kaikkialla, myös kaupunkitilassa, jossa muiden läsnäoloa ei aina tunnista heti. Tiiviimmissä ja rakennetuimmassa paikoissakin on aina myös muita käyttäjiä kuin ihmisiä. On tärkeää huomata läheiset toislaisiset eläimet ja ne muut, joiden kanssa jaamme yhteistä tilaa.

Eläimen läsnäolo voi kohentaa ihmisen terveyttä. Lapsiperheessä lemmikin on todettu vaikuttavan positiivisesti lapsen empatian kehitykseen. Olisi siis kovin ikävä ajatus, jos meidän ihmisten elämästä katoaisivat eläimet. Mutta olisiko mahdollista löytää uusi tapa olla eläinten kanssa? Entä jos lemmikkilinnun pitämisen sijaan voisinkin toimia kummina kirjosiepolle, laittaisin sille pesäpöntön ikkunani edustalle ja huolehtisin sen puhdistuksesta joka kevät? Tai voisinko sitoutua varmistamaan että puiston nurkkaan asettuneella siiliperheellä riittäisi aina ruokaa ja juotavaa?

Opinnäytetyön prosessi sai alkunsa Venetsiassa kevyestä ajatusleikistä, voisinko tehdä taidetta kyyhkyjen kanssa. Kun reflektoin *Pigeons of Veniceä* retrospektiivisesti, suhtauduin työhöni hyvinkin kriittisesti. *Cats of Athens 18:ssä* minulle oli tärkeää pyrkiä tasapuolisempaan toimintaan kissojen kanssa. Tutustuminen katukissoihin intervention kautta taidekontekstissa oli uudenlaista toimintaa, jota en ollut tehnyt koskaan ennen. Heräsin sitä kautta ajattelemaan syvällisesti suhdettani muihin eläimiin. Ymmärsin että toislaisisen-suhteeni on ristiriitainen ja hankala. Koin myös

edelleen voimakkaasti, että eettinen taiteellinen yhteistyö tois-
lajisen eläimen kanssa ei olisi mahdollista. Henkilökohtaisen
toislajisen-suhteeni tarkastelu tuli väistämättömäksi, jotta voisin
jatkaa käsillä olevaa taiteellista prosessia ja opinnäytetyötä. Pohdin
suhdetta paljon *Respecta*-novellin kirjoittamisen kautta, ja kirjoitin
sen jälkeen muitakin muistoihini perustuvia eläintarinoita.

Posthumanististen teorioiden tarkastelu ja myös taiteelliseen
tutkimukseen tutustuminen on ollut minulle tärkeä oppimisen
kokemus. Ajatteluni eläinetiikasta sekä omasta työskentelystäni
eläinten kanssa on monipuolistunut ja minulle on avautunut uusia
näkökulmia ja käsitteitä, joilla pystyn sanoittamaan omaa taiteel-
lista työskentelyäni. Kriittisen kokemisen tilalle on tullut välineitä
tarkastella lajienvälistä taidetta. Opinnäyteprosessi kokonaisuudes-
saan selkeytti myös suhdettani muihin eläimiin.

Taiteellinen työskentelyni toislajisten eläinten kanssa on vasta
alussa. Tekemäni interventiot ovat avanneet minulle ikkunan mui-
den kuin ihmisten elämään, ihmissuhteeseen ja asemaan kaupun-
gissa. Tällä hetkellä minua kiinnostaa erityisesti mitä toislajisten
eläinten toimijuuksien huomioiminen kaupunkisuunnittelussa
käytännössä voisi merkitä. Lisäksi *Cats of Athens 18:n* dokumen-
taation *Respecta* -novelli merkitsee minulle tiehaaraa uuteen
ilmaisu- ja reflektointitapaan, eli tarinankerrontaan kirjoittamisen
kautta. Toivon että taiteellinen työskentelyni tuottaa jatkossakin
eläineettisiä ja maailmankatsomuksellisia kysymyksiä ja keskustelua
lajienvälisisten suhteiden haasteista.

Kiitokset

Kiitokset ohjaajilleni Taina Rajannille ja Maarit Mäkelälle. Kiitän myös opettajaani Denise Ziegleriä kannustuksesta projektin alussa. Kiitokset Petra Haikoselle kaikesta henkisestä sekä akateemisesta tuesta nyt ja aina. Kiitokset Terhi Haikoselle opastamisesta taitotyössä ja Katri-Maria Huhtakalliolle avusta oikoluvussa. Kiitos Danai Anagnostoulle ja Jay Mar Albaosille, jotka mahdollistivat ensimmäiset lajienvälisen teokseni! Kiitän vanhempiani tuesta opinnoissani. Kiitos myös Trojan Horse Summerschoolille, jossa sain keskustella työn teemoista. Kiitän Aalto-yliopistoa taloudellisesta tuesta. Lopuksi, kiitos Tommi Teroselle, joka on avustanut kuvankäsittelyssä ja oikoluvussa, ottanut kärsivällisesti vastaan intoiluni ja huoleni, ja kulkenut väsymättä mukani.

LÄHTEET

Aaltola, Elisa. 2013. *Johdanto: Ihminen, eläin vai molemmat?* Teoksessa Aaltola, Elisa (toim.) *Johdatus eläinfilosofiaan*. Helsinki: Gaudeamus Oy. 11-15.

Aholainen, Katri. 2018. *Tarinoivat laulujoutsenet Ei-inhimilliset toimijat taiteentekemisen prosesseissa Yrjö Kokon teoksissa Laulujoutsen ja Ne tulevat takaisin*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.

Archer, Michael. 1997. *Art Since 1960*. Lontoo: Thames and Hudson. 109-110.

Assicurazioni Generali. 2018. *Generali and Venice a new vision for the city*. Venetsia: Assicurazioni Generali S.p.A, Group Communication & Public Affairs & Corporate Identity & The Human Safety Net. 16-17.

Barad, Karen. 2003. *Posthumanist Performativity. Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter*. Julkaisussa *Signs. Journal of Women in Culture and Society*. Band 28, Nr. 3, Spring 2003. 815–827.

Bishop, Claire. 2012. *Artificial bells: Participatory art and the politics of spectatorship*. Ensimmäinen painos. Brooklyn, New York: Verso. 1-30.

Bohlender Stukenholtz, Erin; Hailu, Tirhas; Childers, Sean; Leatherwood, Charles; Evans, Lonnie; Roulain, Don; Townsley, Dale; Treider, Marty; II, R.; Ray, David; Zak, John & Stevens, Richard. 2019. *Ecology of Feral Pigeons: Population Monitoring, Resource Selection, and Management Practices*. 10.5772/intechopen.84612. 2. Haettu 30.9.2019 osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/332336735_Ecology_of_Feral_Pigeons_Population_Monitoring_Resource_Selection_and_Management_Practices

Cirelli, Julia. 2011. *Carsten Höller's Soma*. Iconeye. Verkkojulkaisu. Julkaistu 09.08.2011. Haettu 1.10.2019. osoitteesta <https://www.iconeye.com/design/news/item/9294-carsten-hoellers-soma>

Day, William. 2011. *More Like A Waterfall*. Teoksessa Margulis, Lynn; Asikainen, Celeste A. & Krumbein, Wolfgang E. (toim.) *Chimeras and Consciousness: Evolution of the Sensory Self*. Massachusetts Institute of Technology. 25.

Dempsey, Amy. 2008. *Moderni taide*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava. 201-202.

Diner, Eli. 2016. *Shimabuku, The Snow Monkeys of Texas*. Flash Art Summer 2016 REVIEW. Verkkojulkaisu. Haettu 1.10.2019 osoitteesta <http://freedmanfitzpatrick.com/artists/shimabuku/>

Eisenman, Stephen. 2013. *The Cry of Nature – Art and making*

of Animal Rights. Lontoo: Reaktion Books Ltd. 113.

Giunchi, Dimitri; Soldatini, Cecilia; Vanni, Lorenzo; Baldaccini, Natale & Albores-Barajas, Yuri. 2012. *Feral Pigeons: Problems, Dynamics and Control Methods*. 10.5772/31536. 227. Haettu 21.10.2019 osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/281406012_Feral_Pigeons_Problems_Dynamics_and_Control_Methods

Gustafsson, Laura & Haapoja, Terike. 2015. *Mistä ei voi puhua - Taide, eläin ja kielen ulkopuolinen*. Teoksessa Aaltola, Elisa & Keto, Sami (toim.) *Eläimet yhteiskunnassa*. Helsinki: into Kustannus oy. 115-132.

Haapoja, Terike. 2013a. *Eläin, taide ja yhteisö*. Esitys. 2. 10-12.

Haapoja, Terike. 2011. *Kenen Show?* Haettu 25.3.2019 osoitteesta www.terikehaapoja.net/kenen-show-2011/. Ei sivunumeroita. Artikkelijulkaisu lyhennettynä versiona: Esitys, 2011. 1. 10-12.

Haapoja, Terike. 2009. *Taide tieteellisen maailmankuvan rajoilla*. Haettu 25.3.2019 osoitteesta <http://www.terikehaapoja.net/taide-tieteellisen-2009/>. Ei sivunumeroita.

Haapoja, Terike. 2019. Terike Haapojan kotisivut. Haettu 16.6.2019 osoitteesta <http://www.terikehaapoja.net/>.

Haapoja, Terike. 2013b. *Äänettömien yhteisö - taide, eläin ja yhteiskunta*. AVEK. 2. 24-27.

Hakala, Outi Maija. 2013. *Kirpuista koiraan ja luista ytimiin. Eläinten käyttö nykytaiteessa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän

yliopisto.

Hannula, Mika. 2004. *Nykytaiteen barbaretket. Kommunikaatioprosessi valkoisen kuution ulkopuolella.* Helsinki: Kuvataideakatemia. 20-70.

Haraway, Donna J. 2016. *Staying with the Trouble. Making Kin in the Chthulucene.* Durham & Lontoo: Duke University Press. 11-97.

Haraway, Donna J. 2003. *The Companion Species Manifesto: Dogs, People, and Significant Otherness.* Chicago: Prickly Paradigm Press.

Haraway, Donna J. 2008. *When Species Meet.* Minneapolis: University of Minnesota Press. 36.

Heikkinen, Tero. 2013. *Design Credo: The making of design tools as a personal theory building process.* Tohtorin väitös. Aalto-yliopisto (ARTS). Helsinki: Unigrafia. 31-40.

Ilta-Sanomat. 2014. *IS:n lukijat innostuivat kissojen tai-
kaympyrästä - katso moninaiset tulokset.* Julkaistu: 31.10.2014.
Haettu 1.4.2018 osoitteesta <https://www.is.fi/lemmikit/art-2000000828679.html>

Jimenez, Javier; Johnson, Derek; Lockwood, Danny; Nugent, Patrick; Mouaness, Oualid & Perry, Katy. 2013. *Roar.* Musiikkivideo. Youtube. Haettu 21.10.2019 osoitteesta <https://www.youtube.com/watch?v=CevxZvSJLk8>

Jensen, Anna; Rajanti, Taina & Ziegler, Denise. 2018. *Interven-*

tio kaupunkitilaan. Helsinki: Aalto-yliopisto (ARTS). 20-132.

Torun, Ceyda. 2017. *Kedi*. Kedin mediatiedote. Haettu 1.10.2019 osoitteesta <https://www.kedifilm.com/about>

Kuula, Anni-Marja. 2017. *Still Life - a Porcelain Habitat*. Taiteen maisterin opinnäyte. Aalto-yliopisto (ARTS). Helsinki. 24-25.

Lown, David. 2019. *Coca Cola Advertises in St Mark's Square*. Julkaistu 7.5.2019. David Lownin blogi. Haettu 25.9.2019 osoitteesta <https://www.picturesfromitaly.com/venice/piazza-san-marco-coca-cola-and-the-pigeons>

Lummaa, Karoliina. 2017. *Puhutella ja vaikuttaa*. Avain. 1. 69-72.

MacDonald, Fiona. 2018. *Feral Practice: the ramifications of making-with in a multispecies world*. Synnyt, 2018. 3. Special Issue Catalyses, Interventions, Transformations. 98-108.

MacDonald, Fiona. Fiona MacDonaldin kotisivu. Haettu 20.3.2019 osoitteesta <http://www.feralpractice.com/W-About/>.

Magomedov, Mariam. 2016. *Valoisia ja vetisiä virkkeitä - lyyri-nen kertoja ja toksinen diskurssi 2010 -luvun kotimaisessa proosassa*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.

Mattila, Ilkka & Pullinen, Jussi. 2014. *Netin ihmekeksintö toimii: rajaa lattialle ympyrä ja kissa menee siihen – helsinkiläis-kissa testasi, eläinlääkäri vahvistaa*. Helsingin Sanomat. Julkaistu: 28.10.2014. Haettu 1.4.2018 osoitteesta <https://www.hs.fi/nyt/art-2000002772989.html>

Mäkelä, Maarit. 2006. *Framing (a) Practice-Led Research Project*. Teoksessa (toim.) Mäkelä, Maarit & Routarinne, Suvi The Art of Research. Research Practices in Art and Design. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu A73. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy. 60-85.

Mäkelä, Maarit. 2016. *Personal exploration: Serendipity and intentionality as altering positions in a creative process*. FormAkademisk. 91. 10.7577/formakademisk.1461. 1-12.

Mäkelä, Maarit. 2003. *Saveen piirrettyjä muistoja. Subjekttiivisen luomisprosessin ja sukupuolen representaatioita*. Tohtorin väitös. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu A43. Hollola: Salpausselän Kirjapaino Oy. 116.

Mäkelä, Maarit & Nimkulrat, Nithikul. 2018. *Documentation as a practice-led research tool for reflection on experiential knowledge*. FormAkademisk - Research Journal of Design and Design Education, 11(2). 6-8. Haettu 1.10.2019 osoitteesta <https://doi.org/10.7577/formakademisk.1818>.

Naukkarinen, Ossi. 2003. *Ympäristön taide*. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu B73. 141-158.

Niedderer, Kristina. 2007. *Mapping the meaning of knowledge in design research. Proceedings of Nordes nordic design conference : Design inquiries*. Konferenssijulkaisu. 27-30.5.2007 Tukholma. 5-8. Haettu 20.9.2019 osoitteesta <https://archive.nordes.org/index.php/n13/issue/view/8>

Philo, Chris & Wilbert, Chris. 2000. *Animal Spaces, Beastly*

Places: An Introduction. Teoksessa Philo, Chris & Wilbert, Chris (toim.) *Animal Spaces, Beastly Places: New Geographies of Human-Animal Relations*. Lontoo ja New York: Routledge. 10-11.

Saksa, Perttu; Broglio, Ron; Kaila, Jan; Kokkonen, Jüri; Kervinen, Anna & Koskinen, Jermu. 2012. *ECHO*. Helsinki: Musta Taide.

Savelainen, Hannele. 2002. *Eläin kuvissa*. Teoksessa Sederholm, Helena (toim.) *Pinx Maalaustaide Suomessa. Maalta kaupunkiin*. Porvoo: WEILIN+GÖÖS OY. 112–116.

Schön, Donald. 1991. *The reflective practitioner: How professionals think in action*. Ashgate publishing. 49-309.

Shimabuku. 2016. *Do snow monkeys remember snow mountains?* Haettu 21.10.2019 osoitteesta <http://freedmanfitzpatrick.com/exhibitions/shimabuku/>

Singer, Peter. 1990. *Animal Liberation*. Lontoo: Jonathan Cape. Englanninkielinen alkuteos 1975. Ii, vi-x.

Smith, Mick. 2013. *Ecological Community, the Sense of the World, and Senseless Extinction*. Environmental Humanities. 2. 21-41.

Suutala, Maria. 1996. *Naiset ja muut eläimet : Ihmisen suhde luontoon länsimaisessa ajattelussa*. Helsinki: Yliopistopaino. 12-86.

Saresma, Tuija. 2007. *Omaelämäkerran rajapinnoilla. Kuolema ja kirjoitus*. Tohtorin väitös. Jyväskylän yliopisto. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy. 71-77.

Vanmechelen, Koen. 1999. *Cosmopolitan Chicken Project (CCP)*. Haettu 1.10.2019. <https://www.koenvanmechelen.be/cosmopolitan-chicken-project-ccp>

Whiteside, Jessica Hope & Sagan, Dorion. 2011. *Medical Symbiotics*. Teoksessa Margulis, Lynn; Asikainen, Celeste A. & Krumbein, Wolfgang E. (toim.) *Chimeras and Consciousness: Evolution of the Sensory Self*. Massachusetts Institute of Technology. 208.

Wright, Kate. 2014. Becoming-with. *Environmental Humanities*. 5. 277–281.

Kuvalähteet

Kuva 1: *Roar*, musiikkivideo, 2013. Still-kuva videosta. Jimenez, Javier; Johnson, Derek; Lockwood, Danny; Nugent, Patrick; Mouaness, Oualid & Perry, Katy. Youtube. Haettu 21.10.2019 osoitteesta <https://www.youtube.com/watch?v=CevxZvSJLk8>

Kuva 2: *The Patio Project, 2017*. MacDonald, Fiona. Haettu 21.10.2019 osoitteesta <http://www.feralpractice.com/W-Foxing/>

Kuva 3: *Coyote, 'I like America and America likes me'*, dokumentaatiovideo, 1974. Beuys, Joseph. Still-kuva videosta. Joseph Beuys – I like America and America likes me, 1974, René Block Gallery, New York. Publicdelivery.org. Haettu 21.10.2019 osoitteesta <https://publicdelivery.org/joseph-beuys-coyote/>.

Kuva 5: *Do snow monkeys remember snow mountains?*, dokumentaatiovideo, 2016. Shimabuku. Still-kuva videosta. Freedman

Fitzpatrick -galleria. Haettu 21.10.2019 osoitteesta <http://freedmanfitzpatrick.com/caddy/wp-content/uploads/2016/01/DSC1572.jpg>.

Kuva 6: *Dialogue*, 2008. Haapoja, Terike. Haettu 21.10.2019 osoitteesta www.terikehaapoja.net/dialogue/

Kuva 7: *Entropy* 2004. Haapoja, Terike. Haettu 21.10.2019 osoitteesta www.terikehaapoja.net/entropy-2004/

Kuva 8: *In and Out of Time* 2005. Haapoja, Terike. Haettu 21.10.2019 osoitteesta www.terikehaapoja.net

Kuva 9: *Rubbing inner wood*, 2013. MacDonald, Fiona. Haettu 21.10.2019 osoitteesta <http://www.feralpractice.com/W-RiaW/>

Kuva 10: *The Patio Project*, 2017. MacDonald, Fiona. Haettu 21.10.2019 osoitteesta <http://www.feralpractice.com/W-Foxing/>

Kuva 13: *Assicurazioni Generalin mainos*. Generali Group Photo Archive. Assicurazioni Generali. 2018. Generali and Venice a new vision for the city. 16. Venetsia: Assicurazioni Generali S.p.A, Group Communication & Public Affairs & Corporate Identity & The Human Safety Net. Haettu 21.10.2019 osoitteesta <https://www.thehumansafetynet.org>

Kuva 14: *Coca Cola Advertises in St Mark's Square*. Haettu 25.9.2019 osoitteesta <https://www.picturesfromitaly.com/venice/piazza-san-marco-coca-cola-and-the-pigeons>

Muut kuvat ovat tekijän omistuksessa ja tekijän tai kuvatekstissä mainitun kuvaajan ottamia.

Liite: Cats of Athens 18
Dokumentaatio

Cats of Athens

Siina Levonoja

Photos and writings by Siina Levonoja

This is a documentation of the intervention project Cats of Athens. The project happened in the city of Athens in June 2018.

Cats of Athens was an experimental cross species art project, where I experimented if I could accomplish an experiential art intervention for the cats that live free in the city's streets.

Tämä on interventioprojekti Cats of Athensin dokumentaatio. Projekti tapahtui Ateenassa kesäkuussa 2018.

Cats of Athens oli kokeellinen lajirajat ylittävä taideprojekti, jossa tutkin, voisinko toteuttaa kaupungissa vapaana eläville kissoille interventioteksen.

I dwelled four weeks 6.6-6.7. 2018 in the inner city of Athens. I lived in the neighbourhood of Exárcheia, in Stournari 39. My balcony gave a free sight to the northern mountains. The Athens Polytechnic and the National Archeological museum were my neighbours. In the beginning I explored the city through long walks. I was getting sensitized for the place and getting an embodied idea of the city's geography.

Oh, those Athenian hills in the plain of Attica. There is a chapel in the top of Lycavittós; hoopoe birds around Filopáppou. The wayfarer sees the Acropolis at every turn, from the hillsides and the roof gardens of the city. There are the ruins of the stone roads, libraries and akvedukts. And the angient cemetery in Kerameikos where the turtle lives... Everywhere I met cats, young and old, with a friend or alone, healthy and weak.

Vietin neljä viikkoa 6.6-6.7. 2018 Ateenan kantakaupungissa. Asuin Exárcheian kaupunginosassa, Stournari 39:ssä. Parvekkeeni avautui avaraan näkymään kohti pohjoisia vuoria. Naapureitani olivat Ateenan Kansallinen teknillinen korkeakoulu puutarhoineen sekä Kansallinen arkeologinen museo. Aluksi tein pitkiä kävelyretkiä kaupungissa. Kävelyretkillä asetuin Ateenan rytmiin. Kävely teki kartoittamisesta ruumiillista, kuin sisäinen kompassini olisi kalibroittunut maamerkkien ja reittien varrella olleiden kokemusten muistiin painumisen avulla.

Oi, nuo ateenalaiset kukkulat Attikan tasangolla. Lycavittoksen päällä on hiljainen kappeli; Filopappuksella uhuilevat harjalinnut. Kulki ja näkee Akropolin joka suunnasta, rinteiltä ja terasseilta, se näyttää epätodelliselta liikenteen seassa. On kivisten teiden, kirjastojen ja akveduktien raunioita, ja Kerameikoksen antiikkinen hautausmaa, jossa kilpikonna asuu... Kaikkialla näin kissoja, nuoria ja vanhoja, ystävän kanssa tai yksin, terveitä ja heikkoja.

The thunder never came. At 5 pm I arrived to the Athenian Riviera. Some cats were lounging on the roofs of the beach stalls. My plan was to swim and then sit somewhere to write, and to observe the cats and life, but I didn't feel comfortable. The beaches were stuffed and it was too hot. I kept wandering around. I felt lonely. The Riviera was packed with houses, like the whole city. I felt bored. I took some videos and ate an ice cream but then I just wanted to leave. I was the country girl in the city. I shan the noise and the muchness of the cars. People are ok here, they seem to be open minded, as they crank to each others and on the other hand are very caring.

Ukkonen ei tullutkaan. Tulin klo 17 Ateenan Rivieralle. Muutamia kissoja makaili kokuksen katoilla. Suunnitelmani oli kayda uimassa ja asettua johonkin kirjoittamaan ja seuraamaan kissoja ja elamaa, mutta Rivieralla ei ollut kivaa. Uimarannat olivat tayeen tupattuja ja oli liian kuuma. Kuljeskelin vain. Tuntui yksinaiselta. Tamaakin alue oli tainna taloja. Oli vahan tylsaa, otin joitain videoita ja soin jaaetlon mutta sitten halusin vain pois. Ajattelin etta olen maalaistyttö kaupungissa. En tykkaa tasta melusta enkä tiiviydestä enkä autojen maaraasta. Ihmiset ovat ok, ne tuntuvat olevan ihan avoimia, kun niin aksyilevat ja toisaalta ovat hyvin huolehtivaisia.

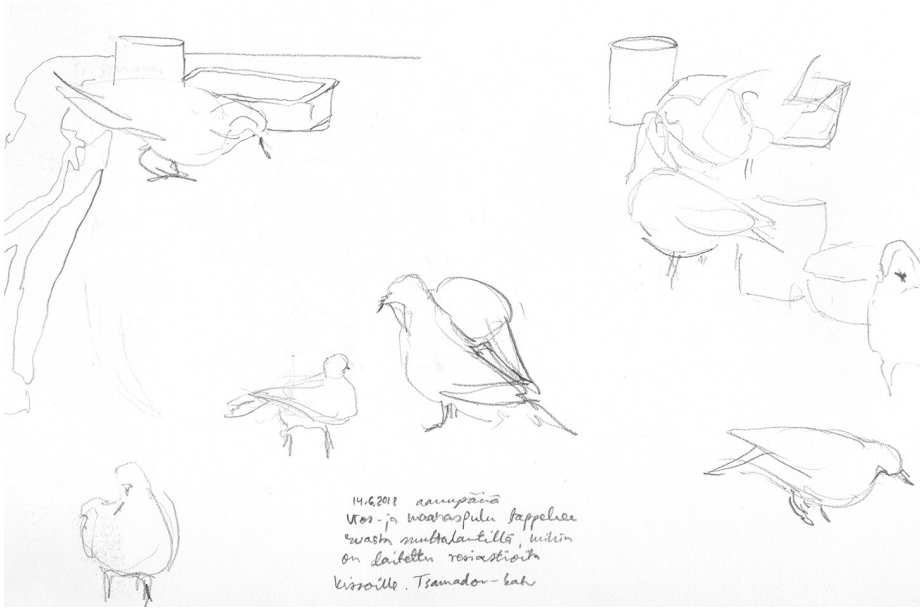

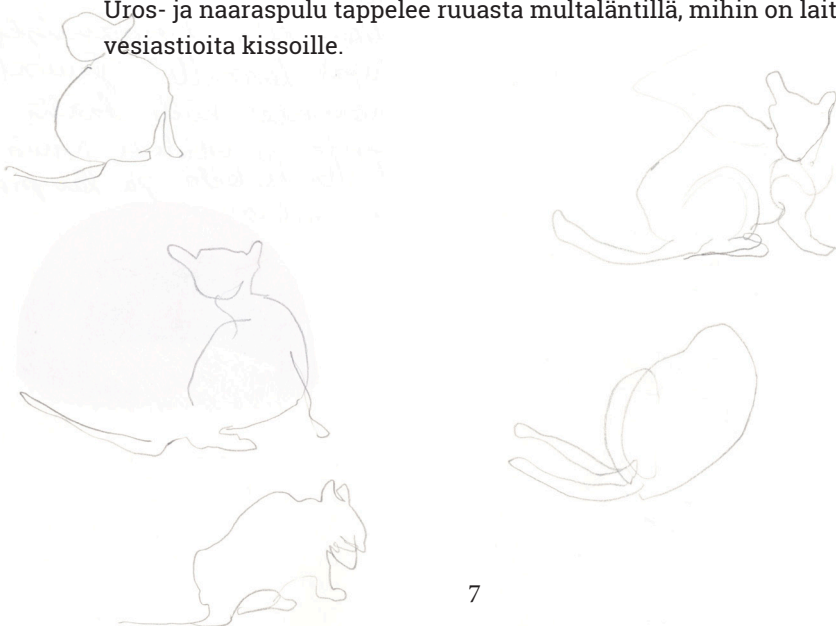
The dark brown, skinny cat was lounging in a pretty pose on the side of a motorbike. It was in the Tsamadou street, which is a charming silent pedestrian street near Strefi hill. Sometimes the cats really stare at me. It is a gaze that is difficult to evade. The cat stares for long, and right in to my eyes. I feel it is really encountering me, I am the focus of its thoughts, and the basement for the relationship between us will form in those seconds. The cat might flap her eyes slowly, I response, and we are fine.

Tummanruskea laiha kissa makasi hauskassa asennossa moottoripyörän kyljessä Tsamadou-kadulla, joka on kaunis hiljainen kävelykatu lähellä Strefi-kukkula. Joskus kissa todella tuijottaa minua. Se on katse jota on vaikea vältellä. Kissa katsoo pitkään, suoraan silmiini. Tunnen että se totisesti pohtii minua, ja perusta minun ja sen suhteelle muodostuu noiden sekuntien aikana. Kissa saattaa sulkea ja avata silmänsä hitaasti, minä vastaan, ja olemme sujut.

Male and female pigeon are fighting for food on a soil spot, where someone has put water bowls for the cats.

Uros- ja naaraspuu tappelee ruuasta multaläntillä, mihin on laitettu vesiastioita kissoille.

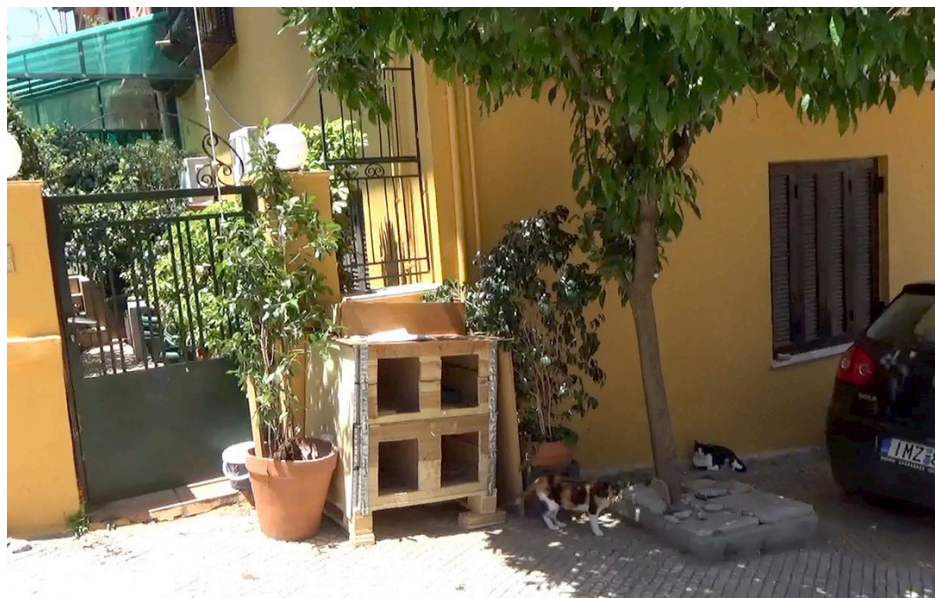
The forecast offered thunder for today as well, but I left for a walk. I traveled to the west and then southwest, to Kerameikos. I thought that I would find alleys and cats. My route was dreary, there were trash, dirt, rags and the smell of pee on the streets, and the air was so polluted that it felt hard to breath. Even Kerameikos was not so fun as it was earlier. I found a cat, who slept under the car. Drowsy indeed, it turned over and settled in a better asana. I drew two minute croquis. I documented the peaceful poses till the clouds started to look threatening and I headed to my dwelling place.

Tänäänkin oli luvattu ukkosta päivällä, mutta lähdin silti jos ehtisin jotain. Kävelin 11 aikaan tästä Stournarilta länteen ja sitten lounaaseen, Kerameikokseen. Ajattelin että siellä olisi kujia ja kissoja. Kävelyreitti oli ankea, roskaa, likaa, pissanhajua ja rääsyjä kaduilla, ja ilma oli niin saasteinen että oli vaikea hengittää. Kerameikoskaan ei tuntunut tänään niin hauskalta kuin se on aiemmin tuntunut. Löysin kissan, joka aivan raukeana nukkui kadulla auton peräkontin alla. Se vaihtoi toinen toistaan mukavampia ja veikeämpiä nukku-ma-asentoja, ja piirsin niitä parin minuutin croquis-vauhdilla. Sain dokumentoitua kissan levolliset asennot, kunnes taivas alkoi näyttää uhkaavalta ja lähdin kotia kohti.

I traveled from the south to the cemetery, I walked on its side and arrived to the Temple of Olympian Zeus. On my way there were some cats, and people had set up small huts for them. The place was comfortable, there were slopes and terraces shadowed by trees and bushes. Water and food, even fish was served. I am not sure if they were stray cats or home cats.

Kuljin etelästä hautausmaalle, kävelin sen viertä ja tulin sieltä Olympian Zeuksen temppelille. Matkan varrella oli joitain kissoja, ja ihmiset oli laittaneet niille kotejakin, hauskoja koppeja. Kissoilla oli siellä hyvät oltavat, mukavia rinnetasanteita puiden ja pensaiden suojassa, ja vettä ja ruokaa, kalaakin oli laitettu. En tiedä olivatko ne katukissoja vai kotien kissoja.

Some of the cats are domestic, some are half wild and rest are wild. The wild ones wince every move, back and forward, and they stare you incessantly. The domestic cats, I think, probably have a constant inner conflict of being in between the humans and the wild cats. Maybe the presence of the wild cats might affect the domestic cats, maybe they are vigilant as well. I wonder if the wild cats are jealous about the good human-relations of the domestic cats? Maybe they think the domestic cats are more privileged than they are?

Osa kissoista on kesyjä, osa puolikesyjä ja osa villejä. Villit säpsähtävät jokaista liikettä, eteen tai taakse, ja tuijottavat herkeämättä kun olen lähellä. Kesyt kissat, luulin, ovat varmaan jatkuvassa ristiriidassa ihmisten ja villien lajitovereidensa välissä. Ehkä villikissojen läsnäolo saattaa tehdä kotikissoistakin herkkiä ihmisten suhteen, ehkä nekin ovat varuillaan. Ovatkohan villikissat kateellisia kotikissojen hyvistä ihmissuhteista? Jos ne ajattelevat että kotikissat saavat enemmän kuin he?

Linas friend left a black cat to her when she left Greece. Orpheus is a very social cat and also super strong. I don't know any other domestic cat that is kept indoors and would play as boisterous as Orpheus. The apartment is Orpheus's world: Linas room, the accommodation room, the hall, bathroom, kitchen and the two balconies. He never leaves the house and he is afraid of the world outside. He observes the pigeons from the balcony and maybe imagines to hunt them. Lina told me that she writes a book, where Orpheus tells about his life.

Lina on saanut sen kissan ystävältä, joka muutti pois Kreikasta vuosi sitten. Orpheus on sosiaalinen kissa, ja supervahva, en tiedä yhtään sisäkissaa joka leikkisi yhtä raisusti kuin se. Orpheukselle koko maailma on huoneisto, jossa on Linan huone, majoitushuone, eteinen, kylpyhuone ja keittiö sekä kaksi parveketta. Se ei koskaan poistu huoneistosta ja se pelkää ulkomaailmaa. Se katselee parvekkeelta kyyhkysiä ja kuvittelee metsästävänsä niitä. Lina kertoi kirjoittavansa Orpheuksesta kirjaa, jossa Orpheus kertoo elämästään.

This cat had her eye springing out so that she looked like Snowball.

Tällä kissalla toinen silmä oli pullahtanut ulos, niin että se näytti vähän Snowballilta.

And this cat had a very petite snout. He meowed and greeted and asked a lot, and he had such a gruff voice, that there were no overtones. The tongue was bright pink. He meowed and squirmed and would have wanted at least some snack, but I had none. Very sympathetic being, I could have taken him home. I wonder if he was someone's cat as he came so close. He didn't have a tail! Only a short stub. He waved his ghost tail.

Ja tällä kissalla oli oikein suloluinen kuono. Se maukui ja tervehti ja kyseli kovasti, ja sillä oli niin käheä ääni, ettei ylä-ääniä meinannut tulla. Kieli oli kyllä iloisen punainen. Se monkui ja kiemursi ja olisi halunnut jotain edes vähän, mutta ei mulla mitään ollut. Todella sympaattinen olento, olisin sen voinut kotiin ottaa. Ehkä se oli jonkun kissa kun tuli niin tykö. Sillä ei ollut häntää! Pieni töpö vain. Sillä se heilutteli haamuhäntäänsä.

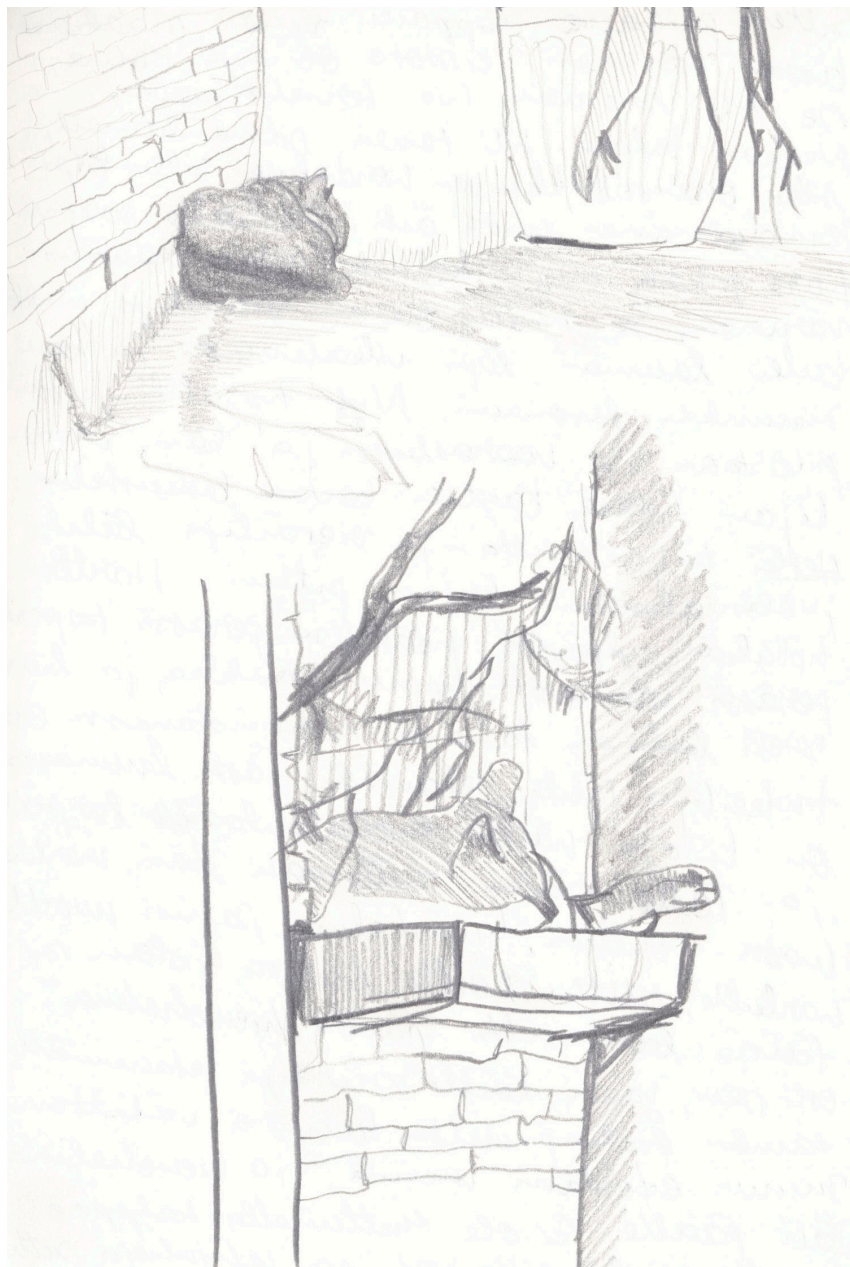

I met this cat family in Myronidou street in Kerameikos. One of the cats looked a bit wrinkly, he had his eye clogged and tongue out. His fur was very tangled, sweaty and pale. He laid on the midst of the narrow alley. On the background there were two sleeping siesta cats, one of them on a spinner asana on the ground next to the wall and the other on the windowsill of the wall above. A brown cat trespassed to greet me - now they were four. From behind the corner arrived another brown, then the orange spotted fancy looking, then the tortoiseshell young mom.

Löysin Myronidou-kadulta seuraavan kissayhteisön. Porukassa oli tämä "Ruttukissa", millä oli silmä ummessa ja kieli roikkuu ulkona. Turkki oli kovassa takussa ja hikinen ja haalea. Se nötkötti keskellä kapeaa kujaa. Kauempana näkyi kaksi umpiuunessa olevaa siestakissaa. Toinen oli kierteellä kissa-asennossa talon seinän vierustalla, toinen sen yllä puutarhan muurin ikkunalaidalla. Sitten paikalle hiipaili maatiaiskissan värinen - kissoja oli nyt neljä - se tuli suoraan luo tervehtimään. Nurkan takaa tuli toinen samanlainen, sitten oranssi-laikkuinen "Hienohelma", sitten kilpikonnakarvainen nuori kantava kissa.

Soon arrived the third brown cat. I sensed that it was unwelcomed, but it moved across the group bravely and visited me too. Now a bulky female cat came out from the shades and walked towards the unwelcomed. They had a noisy discussion. A moment of silence - and the unwelcomed started to jog. The bulky one jogged at one's heels, through the alley, to ensure that the unwelcomed took to the hills. There are enough mouths to these food bowls already.

Paikalle saapui tuota pikaa myös kolmas ruskea maataisvärinen. Se tuntui olevan ei-toivottu mutta kulki lauman läpi uskaliaasti ja kävi minunkin luonani. Nyt tupsahti jostain piilostaan iso naaraskissa ja kävi vierailijan luokse. Käytiin kovaa keskustelua. Hetki hiljaisuutta - ja vierailija lähti juoksuaskelin kujaa pitkin. Narttu hölkkäsi perässä, varmasti loppuun saakka, ja kävi vielä kulman takana varmistamassa että tunkeilija lähti vetämään. Tässä laumassa on kissoja näille ruokalautasille tarpeeksi jo.

In the meantime the wrinkly went to mark the gate; the fancy one hissed to the young mom; the wrinkly tried to get something to eat from the plate but the fancy blocked him; the wrinkly strived to retreat behind the fancy because he shunned me, and then the fancy attacked. It is not easy to be a wrinkly one, but what can you do. Accidents happen and you take damage. All this time the two siesta cats were blissfully slumbering, the one on the windowsill, and the other underneath it.

Tällä välin Ruttuvaari kävi merkkäämässä porttiin, Hienohelma sähisi nuorelle nartulle, Ruttu koitti katsoa jotain syötävää lautaselta mutta Hienohelma esti sen, vaari koitti siirtyä etäämmälle tämän takapuolelta kun ei välittänyt minun edestäni mennä, ja Hienohelma kävi päälle. Ei ole ruttuisella helppoa mutta minkä sille voi, jos vahinkoja sattuu ja tulee kolhuja ja ruhjeita. Kaiken tämän ajan nämä kaksi uinuivat autuaina, toinen muurin ikkunalaudalla, toinen sen alla.

Three interventions

Kolme interventiota

I wanted to experiment if I can produce an art intervention for the cats. I produced three interventions, which were built of unfired clay rings. I situated them to the streets. I had watched the cat videos where the domestic cats like to step into rings and small boxes. A vet in an article said that the cats have a natural tendency to take control of these kind of clearly limited territories. I wanted to experiment if this hold true with the cats of Athens.

I observed the intervention for an hour. I watched and waited if the cats would come and if they would react to the rings. Would they step inside the rings? I documented my notes by writing, photographing and taking a video.

Halusin tutkia voinko tehdä taideintervention kissoille. Tein kolmen intervention sarjan, jossa kukin interventio koostui savesta muova-
tuista ja katutilaan sijoitetuista savirenkaista. Olin nähnyt kissa-
videoita, joissa kotikissat menevät lattialle renkaan muotoon asetetun
vyön sisään tai hyppäävät pieniin laatikkoihin. Eläinlääkäri eräässä
artikkelissa sanoi että kissoilla on luonnollinen taipumus haluta val-
loittaa selvästi rajattuja alueita omaksi reviirikseen. Halusin kokeil-
la, pitääkö tämä paikkansa ateenalaisilla kaupunkikissoilla.

Tarkkailin interventiota yhden tunnin ajan. Seurasin tuleeko kis-
soja paikalle ja reagoivatko ne renkaisiin. Menevätkö ne renkaiden
sisään? Tallensin havaintojani kirjoittaen, valokuvaten ja videoiden.

Xanthippou, Kolonaki

At 7:25 pm I formed a clay ring on the piece of cartoon, and I assembled the videocamera and started recording. An elegant zigzag decoration made of marble is cutting the square. This is the most prosperous district in the inner city. One black-white-orange blotchy cat was here when I started, and it followed my work carefully next to me. When I moved behind the camera, it went closer to the ring and rolled over to lay on the side of the ring. Then two other cats appeared, and then someone who is not that missed in this square, because the blotchy cat winced after it. There is tension in the air. A lady with a poodle is in the film frame. The cats are spatting in the planting bed, which is in the middle of the view.

7:59 pm. No cats. Blotchy cat is wallowing in the planting bed like the king of the hill, I guess it is ruler here. Nevertheless, the timing 7:30-8:30 pm is good. The air is cooler, sun goes down and people are more relaxed.

8:25 pm. A group of teenagers appeared to the square. Three boys and two girls, they smoke cigarettes by the bench. The blotchy is forced to leave, because there is a lady with her dog too...

Kello 19:25 muovasin savesta renkaan pahvinpalan päällä, ja laitoin kameran kuvaamaan rengasta aukiolla. Aukiolla on hieno marmorinen viivakuvio, joka halkoo aukiota. Ollaan Ateenan keskikaupungin varakkaimmalla alueella. Yksi aikuinen musta-valko-oranssilai-kukas kissa oli paikalla kun aloitin, ja se tuli tarkastelemaan saven vaivaamistani aivan vierestä. Kun poistuin kameran taakse, se meni renkaan luo ja pyörähti sen kylkeen makaamaan. Sitten paikalle tuli pari kissaa, ja joku jota ei ilmeisesti kaivata tällä aukiolla, sillä laikukas kissa säpsähti tämän perään. Selvästi tällä aukiolla on jännitteitä. Äsken kuvaruutuun asettui rouva, joka ulkoiluttaa villakoiraa. Kissat vääntävät reviiristä pyöreässä pensaspenkissä, joka on kuvaruudun keskellä.

19:59. Ei kissoja. Laikukas kissa kieriskelee istutuksen keskellä kuin kukkulan kuningas, taitaa hallinnoida tätä aukiota. Ajankohta 19:30-20:30 on kuitenkin hyvä, luulisin. On viileämpää, aurinko laskee ja ihmisetkin ympärillä rentoutuvat.

20:25. Paikalle tuli joku teinijengi. Kolme poikaa ja kaksi tyttöä, polttavat tupakkaa penkin luona. Laikukas kissa on pakotettu siirtymään, koska toisessa suunnassa on mummo koiransa kanssa...

Blind alley, Kerameikos

There are many cats in Kerameikos district. I enjoyed Kerameikos myself too, maybe because it is more peaceful and spacious than other districts in the inner city. I made the last two interventions there. In the end of a blind alley were a cat mom with a grey kitten. They were timid and half wild cats, and wanted to keep their distance. I prepared the clay ring and put it carefully in front of the cats. I settled in the shadow, behind the camera and opened my notebook.

The mom went to check out the ring. She sniffed the clay, and it looked like she wished it to be food. She laid down right beside the ring. The kitten stayed in the background observing its` time, until stepping towards the ring. It walked through - and laid down besides mom so that it was half inside the ring. The motion of the kitten was not really smooth, and I guess it did not know much about the territories yet. After a while the kitten went to the mom and began to suckle milk. Then a black car rolled on the alley, and the mom rose and walked to the car. The kitten stayed hiding behind the big planting pots. A man came out of the car, and he had food for the cats. At the very moment several meowing cats appeared like from nowhere. After some time another man came from the house to feed the cats. Couple of other neighbours dropped in the street and the folks chattered together while the cats were eating.

The man told me: "I had a café in this address previously, and these two cats lived there. I moved the café, but the cats stayed. Because they were domestic, I kept feeding them once a day. I took them to sterilization. It is a good thing. These three are half tame, half wild. The half tame ones are nice at first, they let me pet them, and then, suddenly they strike!"

Kerameikoksen alueella elää paljon kissoja. Viihdyn itsekin hyvin Kerameikoksessa, ehkä siksi koska se on rauhallisempi ja avarampi kuin monet muut Ateenan kantakaupungin naapurustot. Kuljeskelin Kerameikoksessa paljon kesäkuun aikana ja tein viimeiset interventiot siellä. Yhden pihakadun päässä makaili emokissa pienen pennun kanssa. Ne olivat arkoja ja puolivillejä kissoja, eivätkä päästäneet minua paria metriä lähemmäs. Valmistin renkaan ja laitoin sen varovasti kissojen luokse. Asetuin seuraamaan kameran taakse varjoon, ja kirjoitin tapahtumia käsin muistikirjaan.

Emokissa tuli heti katsomaan tekemistäni. Se nuuski savea, ja varmaan toivoi sen olevan ruokaa. Se kävi makuulle ihan renkaan kylkeen. Pentu tutkaili tilannetta pitkään kauempana, mutta lopulta se asteli rengasta kohti. Se käveli sen läpi - ja kävi makuulle emon viereen niin että se oli puoliksi renkaassa. Pennun liikkuminen ei ollut vielä kovin sulavaa, eikä se tainnut tietää reviiirinvaltausasioistakaan mitään. Hetken kuluttua pentu nousi emon luo imemään maitoa. Sitten kadulla lähestyi musta auto, ja emokissa nousi ja käveli kadulle autoa vastaan. Pentukissa jäi piilottelemaan isojen puuruukkujen taakse. Autosta nousi mies, joka toi kissoille ruokaa. Samassa monta maukuvaa kissaa ilmestyi talojen välistä paikalle. Vähän ajan päästä viereisestä talosta tuli toinenkin nuori mies ruokkimaan kissoja. Pari muutakin naapuria poikkesi kadulla, ja väki jutteli keskenään kissojen syödessä.

Mies kertoi: Minulla oli kahvila tässä ennen, ja siinä nämä kaksi kissaa. Sitten muutin kahvilan, mutta kissat jäivät, ja kun ne olivat kesyjä, aloin ruokkia niitä kerran päivässä. Käytin ne lääkäriellä steriloitavana. Se on hyvä asia. Nämä kolme ovat puoliksi kesyjä, puoliksi villejä. Nämä puolikesyt ovat aina hetken kilttejä, antavat silittää, ja sitten, yhtäkkiä ne iskevät!

Myronidou street, Kerameikos

The last intervention happened on the courtyard of Myronidou street. I wanted to make the intervention to the cat group I met there earlier. I greeted the lady who came out from the house and asked the permission to work in the courtyard. I rolled five clay rings and laid them on the ground and the intervention started. I wrote: "The lady said that you can do everything you want, but don't hurt my cats!" She told that the tame cat named Skoupi is hers, but it likes to hang in the garbage piles, and she doesn't feel like taking it indoors. She named the cat by the word garbage, skoupidia. This is very warm, cosy and caring courtyard. The cat family clearly lives here and their group is close as well. The cats appeared soon to check me out, even the wrinkly, and they all gathered around me and the rings, but only Skoupi came to rub me. The young pregnant cat came and peed a mark onto my clay package. I guess I was a confusing case for the afternoon.

No one stepped into the ring. Soon them all disappeared, except Skoupi. One of the sleeper cats was sleeping through the entire intervention on the windowsill of the wall.

Viimeinen interventio tapahtui Myronidou-kadun sisäpihalla. Halusin tehdä intervention kissayhteisölle, jonka tapasin siellä aiemmin. Tervehdin naista joka astui ulos talosta, ja kysyin luvan työskennellä sisäpihalla. Valmistin viisi savirengasta, laitoin ne maahan ja aloin seurata tilannetta. Kirjoitin muistikirjaan: "Nainen sanoi, että sinä saat tehdä mitä vain haluat, mutta älä satuta kissojani!" Hän kertoi että kesy kissa nimeltä Skoupi oli hänen, mutta koska se tykkää viettää aikaa roskakasoissa, hän ei välitä ottaa sitä sisälle. Hän oli nimennyt kissan sanan roska, skoupídia mukaan. Tämä on hyvin lämminhenkinen, kotoisa ja huolehtiva sisäpiha. Kissayhteisö selvästi asuu täällä myös ja niillä on tiivis ryhmä. Kissat ilmestyivät pian tarkastamaan mitä tein, jopa Ruttuvaari tuli, ja ne kokoontuivat minun ja intervention ympärille, mutta vain Skoupi tuli kiehnäämään. Nuori kantava kissa tuli ja pissasi merkin savipussini päälle. Olin kai hämmentävä tapaus tähän iltapäivään.

Kukaan ei mennyt renkaaseen. Pian ne kaikki katosivat, paitsi Skoupi. Toinen nukkujakissoista nukkui koko intervention ajan muurin ikkunalaudan päällä.

Respecta

One day I found a black mitten, which moved. I wrote the novel Respecta about that day. Respecta tells a story about a kitten and me. The kitten was suffering severe dehydration and I figured that it should be euthanised so that it would suffer no more.

Yhtenä päivänä löysin mustan tumpun, joka liikahti. Kirjoitin päivästä novellin Respecta. Respecta kertoo tarinan kissanpennusta ja minusta. Kissanpentu kärsi pahasta nestehukasta, ja ajattelin, että se täytyisi lopettaa, jotta se ei kituisi.

Respecta

Siina Levonoja

*I'm only human
I'm only, I'm only
I'm only human, human*

*Maybe I'm foolish
Maybe I'm blind
Thinking I can see through this
And see what's behind
Got no way to prove it
So maybe I'm blind
But I'm only human after all
I'm only human after all
Don't put your blame on me
Don't put your blame on me...*

Torstai 14.6.2018. Kuulen Rag 'n' Bone Manin laulun naapurissa sijaitsevassa lounaskahvilassa, sen jälkeen kun olen palannut eläinlääkäriltä. Kello on 14:58, mutta on jo tapahtunut paljon. Lähdin yhdentoista aikaan kävelemään Stournarilta itään, kohti Strefi-kukkulaa. Mulla oli mukana iso piirustusvihko ja kaksi lyijykynää, 3B ja 6B. Kahvilassa on musiikkia ja paljon puhetta ja keskittyminen on vaikeaa. Välillä kerron Tommille

viestillä: “Oi että! Nyt löysin mahtavan lounas- ja työntekopaikan tästä ihan naapurista!! Ooh! Tosi hyvää freddocappuccinoa eli jääcappuccinoa, hinta tosin on 3 € vaikka kyltissä luki että kaikki kahvit 1.5 €, just...” Istun nyt täällä kahvilassa ja yritän kirjoittaa. Jääkahvi on tässä paahteessa erinomainen virvoke, kuumaa kahvia ei voi kuvitellakaan juovansa. Äsken kävin majapaikassa hakemassa koneen. Pelotti mennä sinne. Edellisen Airbnb-paikan juttu vaivaa, siitä jäi sellainen huoli että jos taas tapahtuu jotain. Että jos nyt uudessa paikassa emännän miesystävä on mennyt mun huoneeseen ja sotkenut tai jos siellä onkin ulkopuolisia tai jos ne vaan heittää mut ulos. Pieniä torakoita oli keittiössä aamulla mutta ne ei mua ällötä, eikä niistä taida olla mitään haittaa eikä ne kulje mukana... Viime yönä heräsin kolmen aikaan pamauksiin. Huoneessa haisi miedosti savu. Kysyin aamulla yliopiston korttelissa partiovuorossa seisovalta poliisilta yöstä ja hänen vastauksensa mukaan Stourmarilla mellakoitiin eikä tavallisten asukkaiden tarvitse huolestua siitä. Opiskelijat ja pakolaiset heittivät polttopulloja ja poliisit vastasivat kyynelkaasulla.

Kuljin tänään yhdentoista aikaan pitkin Tsamadouta, joka on hiljainen ja rauhallinen kävelykatu Exarcheian asuinalueella. Siellä tupsahteli vastaan kissoja, ensin mustan ja ruskean kirjava hauskasti makaava kissa moottoripyörän vieressä. Piirsin sitä, ja siitä tuli ensimmäinen luonnokseni. Sitten näin pulunaaraan ja -koiraan nahistelevan jyvistä puunjuurella, kissoille laitettujen vesiastioiden edessä, ja piirsin niitä. Oli vielä toinen kissa, vaalea ja pitkäkarvainen, joka joi vettä sille oven pieleen asetetulta lautaselta, ja sitten kaunis harmaaraitainen kissa, joka kiipesi katupuuhun väijymään lintuja. En ehtinyt piirtämään sitä, koska se oli niin

nopea liikkeissään. En oikeastaan nauti piirtämisestä ulkona, ja kissat liikkuvat nopeasti. Jos olisi ollut videokamera mukana, olisin voinut ottaa videota ja piirtää kotona. Suuntasin Strefi-kukkulaa kohti ja käännyn pienelle autottomalle Methonis-kadulle, kun näin puun juurella pienen mustan tumpun. Menin lähemmäs, ja ymmärsin että se oli kissanpentu aivan liikkumattomana. Ajattelin että se on kuollut, mutta pää liikkuihengityksen tahdissa. Ohi kulki nuori pariskunta, ja yhdessä katsoimme että kissa on lähellä kuolemista. Viereisestä rapusta astui ulos vanhempi nainen, joka osallistui keskusteluun. Sanoin että luulen että pentu täytyy lopettaa, ja kysyin miten täällä yleensä toimitaan. Ajattelin että naapurustosta löytyisi joku jolla on välineet pennun lopettamiseen. Minä en sitä olisi tietenkään halunnut tehdä vaikka väline olisi ollutkin. Ehkä olisin paken edessä siihen pystynyt. Mutta en kyllä olisi aivan tiennyt miten se pitäisi tehdä. Nainen neuvoi minulle hyvällä englannilla tien eläinlääkärille. Missä kissaa voisi kantaa - minulla oli mukana kankainen turkoosi kassi jossa luki mustalla Respecta - nainen nosti kissanpennun sinne. Hän varmisti että muistin reitin ja kiitti paljon että hoidan asian. Kuljin ohjeiden mukaan ja kannoin kissanpentua kassissa kuin haikara nyyttiä. Siinä sitä sattuisi vähiten kun mikään ei painanut sitä. Oli jo lämmin. Kahdeksan poikkikadun ylityksen jälkeen kävelykatu loppui ja tulin Asklioiu-kadulle.

EIHÄN KUOLEVAA ELÄINTÄ JÄTETÄ LOJUMAAN KADULLE

Jos olisin jättänyt kissan ensimmäisen eläinlääkärin rapulle, olisiko se hoitanut sen? Hoitaja sanoi: emme tee mitään maksutta,

emmekä lopeta eläimiä – emme tee täällä eutanasiaa. Me olemme täällä vegetaristeja... Jokaisella meistä on sielu, myös eläimillä on sielu.

Tässä kahvilassa on hienot tuolit mutta niissä on rikkiäiset käsiinot. Vierailija voi huomata olleesta hyvinvoinnista muistuttavia asioita kuten vanhentuneita mutta laadukkaalta vaikuttavia kalusteita ja pintamateriaaleja. Arpinaamainen aasialaisen näköinen mies tulee kauppaamaan tänne meille jokaiselle pikkutavaroita. Äsken kävi vanha siisti nainen kepin kanssa myymässä paperinenäliinoja, ja istui hetken oven vieressä nojatuolissa. Tarjoilijat tervehtivät näitä kulkijoita. Paikalliset ihmiset ovat valoisia, ihmisrakkaita ja rentoja. Olen ollut kovin herkkätunteinen pari päivää, ehkä siksi että viime päivät ovat olleet niin stressaavia. Edelleen pelkään että kuljetan luteita majapaikasta toiseen ja lopulta kotiin. Kirjoitan ylös nopeita yksinkertaisia ajatuksia:

Rakastan tätä surkeaa kaupunkia
Kaupunki täynnä rakkautta
Rasittavaa on vain rahan puute
Rahan puute tekee meistä rasittavia. Miksi?

Olisiko hoitaja ottanut kissan rapulta sisään ja antanut sille nesteytystä tai piikin? Olisiko hän voinut jättää pentua siihen kuolemaan, koska hän on vegetaristi ja eläimelläkin on sielu? Ehkä luonto korjaa heikot väsyneet sielut kuolemaan ajallaan, itseksien. Kai kissan olisi voinut kuolemaankin jättää, kuollut se olisi ilman apuakin. Minä ajattelin, ettei sen tarvitsisi kitua. Ajattelin pientä onnetonta nyyttiä ilman äitiä.

Jokainen meistä kuolee lopulta yksin.

Hyvin onnekas on se, jolla on joku joka huolehtii, kulkee väsymättä mukana.

Katukissan pennun kuolema on saanut minut surulliseksi tänään, ja minua itkettää. Itkettää että se kuoli, ja mietin kuolemaa. Mietin sielun arvoa, ihmisten ja eläinten arvoa. Kadulla kulkee koditon mies. Kadulla kulkee koko ajan joku koditon mies ohi.

Minä olen istunut täällä kahvilassa monta aikaa yhden kolmen euron frappecappuccinon verran. Itse kai valitsisin mieluummin kuoleman, jos kituisin paljon ja tietäisin että minulla ei ole enää toivoa. Toisaalta pennulla olisi ollut mahdollisuudet täyteen elämään, jos minä olisin ottanut sen omaksi kissakseni.

MINÄ EN HALUA KISSAA LEMMIKIKSI

En ehdi eikä minulla ole rahaa elättää kissaa, ja huolehtia että se saa säännöllisesti ruokaa eikä joudu olemaan yksin. Kissa herättää aamuyöllä. Lisäksi suhtaudun epäilevästi ihmisten lemmikkisuhteisiin. Eläin joutuu aina tekemään kompromissin eläessään ihmisen kanssa. Ja se ei saa valita onko ihmisen kanssa vai ei. Toisaalta, pentu olisi voinut olla valmis elämään kanssani koko elämänsä, uhraamaan elämänsä ja vapautensa minulle ja luottamaan minuun, jos se olisi saanut pitää henkensä.

Asklipiou-kadulle tultuani jatkoin naisen ohjeiden mukaan risteyksestä oikealle ja seuraaviin liikennevaloihin. Niistä piti

mennä... mihin niistä pitkään mennä? Nainen oli neuvonut että toiselle kävelykadulle. Risteyksessä ei ollut alkavaa kävelykatua.

Kysyin yhdeltä nuorelta resuiselta mieheltä tietä. Hän sanoi:

- Lähellä on yksi eläinlääkäri, muutaman korttelin päässä.
- Ohjeiden mukaan tässä piti olla yksi, vastasin.
- Tässä ei ole mttä siellä kauempana on, tule mukaan, olen

menossa sinne, voin viedä sinut sinne, mies sanoi.

En saanut paikannimistä selvää, ja tuli mieleen että mies valehtelee ja johdattaa minut sivukadulle... Älä koskaan lähde tuntemattoman miehen matkaan... Sanoin että kysyn vielä joltakin muulta, kiitos. Mies jatkoi olkiaan kohautellen matkaansa. Risteyksessä oli paahtaisen kuuma, minulla oli shortsit ja lippis ja tuntui että olisi hyvä päästä pian varjoon. Nyytti roikkui käsissäni, pitelin kaksin käsin niin että kassin sisälle pääsisi uutta ilmaa. Tuli toinen nuori mies, jolla oli kuulokkeet korvissa ja parta. Hän sanoi ettei tiedä tässä yhtään eläinlääkäreitä, mutta mene tuohon suuntaan pari korttelia, siellä on. Kaksi korttelia. Juuri sinne minne ensimmäinen mies meni. Lähdin kävelemään, ja määränpäässä kysyin nuorelta kiharahiuksiselta naiselta, jolla oli trimmattu toffeen värinen villakoira hihnassa, tietääkö tämä missä tässä on eläinlääkäri. Nainen kysyi avoinna olevan leipomon ovelta kauppiaalta. Kauppias ei tiennyt, eikä mummo, joka leipomossa oli asioimassa. Ohi käveli vanhempi pariskunta joka osallistui keskusteluun, mutta ei tiennyt missä voisi olla eläinlääkäri. Tien yli käveli iäkäs nainen pienen koiran kanssa, ja kiharahiuksinen nainen kysyi tältä neuvoa. Iäkäs nainen tiesi paikan ja selitti pitkään toiselle naiselle osoitetta. Nainen sanoi että hän lähtee viemään minua ja pentua sinne. Huomasin että siitä oli vaivaa ja pahoittelin, voisin mennä yksinkin. Mutta nainen sanoi:

– Näytän kyllä tien, kissanpennun takia.

– Kissanpennun takia, toistin ja kiitin.

Kävelimme poliisilaitoksen ja tietyömaan ohi. Sitten tuli ovi ja nainen jätti minut pentuineni siihen. Sisällä vastaanoton hoitaja sanoi olevansa kiireinen, mutta jäi sen verran keskustelemaan kanssani, että kävi ilmi että hoito maksaa, ja vastaanotto ei tee eutanasioita, koska se välittää eläimistä, koska he ovat kaikki kasvissyöjiäkin. Käännyin lähteäkseni pois. Käännyin takaisin:

– Että todellako ette lopeta eläimiä? Mitä teette vanhalle koiralle jolla on kivulias syöpä?

– Annamme vahvoja kipulääkkeitä, hoitaja vastasi, emme tapa eläimiä, eläimillähän on sielu niin kuin ihmisillä.

Kerroin että Suomessa eläinlääkärit lopettavat kärsivän eläimen jos sillä ei ole enää mitään toivoa. Lopuksi hän ei tiennyt neuvoa mitään yhdistystä tai paikkaa mihin kuolevia eläimiä voisi viedä. Pahoittelin kuluttamaani aikaa ja toivotin hyvät jatkot, ja hän toivotti hyvät jatkot.

Olin kuljettanut kissaa jo jonkin aikaa kangaskassissa. Seisoin tietyömaan reunalla ja mietin mihin suuntaan lähteä. Aloin olla tuskainen. Kissa alkoi liikehtiä kassissa. Aurinko kuumotti nyyttiä, kaduilla ei ollut varjopaikkoja, emmekä me voineet odottaa. En enää tiennyt mitä pitäisi tehdä. Vienkö kissan Strefi-kukkulan laidalle ja väännän sen niskan nurin? Se ei vaatisi voimaa. Mutta jos väännän väärin ja kissa kituu? Entä jos joku näkee ja kutsuu poliisit ja minua syytetään eläimen taposta? Ehkä tämä yhteiskunta suhtautuu eläimiin samoin kuten hoitaja ja eläinten eutanasia on kiellettyä. Ehkä en löydä eläinlääkäreitä joka lopettaisi kissanpennun. Kello oli suunnilleen 13 ja ilma oli kuumimmillaan. Auringossa

lämpöasteet nousivat jonnekin 35 asteeseen. Muistin poliisiaseman, jonka ohitimme nuoren naisen kanssa aiemmin eläinlääkärille kulkiessamme ja kävelin sinne. Tuli mieleen että ehkä poliisit Kreikassakin lopettavat vaikkapa autolla päälle ajettuja eläimiä, ja ehkä he osaisivat päästää myös kissan päiviltä. Kaksi poliisimiestä hengasivat jonkinlaisessa vahtikopissa ulkona kadulla. Tervehdin heitä:

– Hello policeman. Minulla on tämän kangaskassin pohjalla kissanpentu, joka pitäisi todennäköisesti lopettaa. Voitteko te auttaa? Ehkä lopettaisitte sen tai kertoisitte mihin kissan voisi viedä?

Kopissa istuva poliisi yökötteli ja esti kädellään minua tulemasta lähemmäs kun kerroin että kissa tekee kuolemaa kassin pohjalla. Toinen poliisi alkoi selvittää puhelimellaan onko Ateenassa jossain kunnallista eläinlääkäriä joka voisi ottaa kissan vastaan. Ei ollut.

– Eikö ole mitään organisaatiota, löytökissayhdistystä, joka keräisi katukissoja? Kysyin.

– Ei, koska kaupungilla ei ole varaa siihen, vastasi poliisi.

Ymmärrettävää, eihän täällä ole varaa edes leikata Teknillisen korkeakoulun nurmea. Siksi koulun piha onkin niin jännittävä. Joskus rahaa on ollut, ihmisistä huokuu optimismi ja ylpeys jotka syntyvät onnistumisen ja menestyksen kokemuksesta. Miehet jatkoivat soittelua. Olimme siinä kadulla ainakin 20 minuuttia, minä ja musta kissanpentu kuolinvuoteellaan kangaskassissa nytyissä. Huomasin että kadunrajassa poliisiaseman kellarista kurkisteli mies, ja ikkunassa oli kalterit. Mies piti molemmin käsin kiinni kaltereista ja seurasi meitä.

Poliisit löysivät lähistöltä kolme eläinlääkärää, ja yhdestä vastattiin että asialle voisi tehdä jotain, mutta aikaa oli vain vähän, sillä paikka menisi kiinni kymmentä vaille kaksi. Kello oli 13:40. Poliisi näytti minulle tien, ja näytti puhelimestaan eläinlääkärin nimen kreikaksi. Se oli jotakuinkin Lufta Anastaseia. Suuntasin sinne, sijainti vaikutti samalta mitä ensimmäinen nainen oli ohjeistanut. Nyt olin taas samassa Asklipiou-kadun risteyksessä. Kysyin tietä koiraansa ulkoiluttavalta naiselta, ja hän vastasi erinomaisella englannilla.

– Tässä on kolme eläinlääkärää, yksi hyvä tuossa, toinen tuossa suunnassa ja kolmas tuolla aika paljon kauempana. Se kaukaisin on paras.

Lähinnä oleva eläinlääkäri täytyi olla poliisin ja ensimmäisen naisen neuvoma. Löysin vastaanoton ja sen avonaisella ovella kysyin, oliko lääkäri saanut soiton poliisilta. Hän sanoi:

- Sain, mutta olen juuri lähdössä ja kiireinen.
- Kissa tekee todennäköisesti kuolemaa, kerroin,
- Olen löytänyt kissan kadulta, enkä voi ottaa sitä mukaani.

Minulla ei ole varaa maksaa sen hoitoa. Mitä sille voisi tehdä?

Nainen pyysi nostamaan kissan pöydälle, hän katsoisi missä kunnossa se on. Suusta ja silmistä näki että pentu oli pahasti kuivunut. Minua nolotti että aiheutin lääkäriille vaivaa, eihän hän kuolevista katukissoista voi olla vastuussa.

– Voit jättää kissan tänne, laitan sen nukkumaan, lääkäri sanoi.

Sitten hän sai puhelun ja osoitti minulle ovea kädellään. En maksanut työstä mitään. Olin pelännyt että lääkäri sanoisi: ei eutanasiaa täällä. Että joutuisin jättämään kissan tai tappamaan sen itse. Enhän edes osannut miten. Kissa jäi kangaskassissa eläinlääkärin pöydälle. Lääkärin osallistuminen pienen sielun vapaaksi päästämiseen oli niin suuri avunanto, että laitoin kädet rinnalleni ja kiitin kumartaen.

Donna Haraway* says that the companion species can open window to the new worlds of becoming-with other beings. Cats of Athens 18 offered me a chance to seek the connection and getting closer with the cats. When I tried to look at the surrounding world through the cats view, I got closer to the cats reality. The gap between me and the cat diminished.

The relation between human and other animal is not simple and trouble-free, but human has to strive into connection with other species. We have to look for more ethical ways to be with other life forms here and now. One can handle and study the relationship for example through the storytelling. We should let the troublesome feeling indwell, we don't have to escape to disregard.

We are not human after all.

Donna Harawayn* mukaan kumppanuuslajit voivat toimia ikkunoina vaihtoehtoisiin maailmoihin muiden elämänmuotojen kanssa. Cats of Athens 18 tarjosi minulle mahdollisuuden tavoitella yhteyttä ja lähentymistä kissojen kanssa. Kun yritin katsella ympäröivää maailmaa kissan näkökulmasta, pääsin hieman lähemmäs kissan kokemusta todellisuudesta. Meidän välissämme oleva kuilu pieneni.

Ihmisen ja toisenlaisen eläimen suhde ei ole yksinkertainen eikä ongelmaton, mutta silti ihmisen tulee pyrkiä kohti yhteyttä muiden lajien kanssa. Tulee etsiä eettisempiä tapoja olla muiden elämänmuotojen kanssa tässä ja nyt. Suhdetta voi käsitellä ja tutkiskella esimerkiksi tarinan kertomisen kautta. Hankalan olon kanssa tulee pysytellä, sitä ei tarvitse paeta välinpitämättömyyteen.

We are not human after all.

* Haraway, Donna J. 2003. The Companion Species Manifesto: Dogs, People, and Significant Otherness.

Taiteen maisterin opinnäyte
Master's Programme in Visual Cultures,
Curating and Contemporary Art
Aalto-yliopisto 2019

